

Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2017-2018

Deel 1: Studenten

ecbo

expertisecentrum
beroepsonderwijs

Colofon

Titel Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2017-2018. Deel 1: Studenten

Auteurs Rozemarijn van Toly, Denise Bijman & Karel Kans, m.m.v. Sandra Wagemakers, Anna Geertsma, Alieke Hofland, Karien Coppens, Joris Cuppen & Ilona Koning.

Datum oktober 2018

ISBN/EAN 978-94-6052-110-2

ecbo-reeks ecbo.18-269

Expertisecentrum Beroepsonderwijs

Postbus 1585

5200 BP 's-Hertogenbosch

T 073 687 25 00

www.ecbo.nl

Het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo) is onderdeel van CINOP. Ecbo is gespecialiseerd in onderzoek en ontwikkelt, verzamelt en verspreidt kennis over en voor het beroepsonderwijs.

De Monitor Sociale Veiligheid is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de MBO Raad.

MBO Raad

Postbus 2051

3440 DB Woerden

0348 75 35 00

www.mboraad.nl

© **ecbo 2018**

Overname van teksten, ideeën en resultaten uit deze publicatie is vrijelijk toegestaan, mits met bronvermelding.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	11
1.1 De Monitor Sociale Veiligheid	12
1.2 Opzet van de rapportage	13
2 Opzet, uitvoering en deelname	14
2.1 Opzet van het onderzoek	15
2.2 Uitvoering van het onderzoek	17
2.3 De deelname aan het onderzoek	18
2.4 Representativiteit van de responsgroep	20
3 Daders van ongewenst gedrag	22
3.1 Inleiding	23
3.2 Ongeoorloofd gedrag	23
3.3 Betrokkenheid bij ongewenst gedrag	32
4 Slachtoffers van agressie	39
4.1 Inleiding	40
4.2 Materieel geweld	40
4.3 Psychisch-fysiek geweld	43
4.4 Slachtofferschap op de bpv	50
4.5 Daderschap en slachtofferschap gecombineerd	50
5 Het veiligheidsgevoel	52
5.1 Inleiding	53
5.2 Het veiligheidsgevoel op en rond de locatie	53
5.3 Trends in de subjectieve veiligheid tussen 2002 en 2017	57
6 LHBT-studenten	59
6.1 Inleiding	60
6.2 Houding tegenover LHBT-studenten en -docenten	60
6.3 Seksuele oriëntatie en sociale veiligheid	61
7 Controversiële onderwerpen	64
7.1 Inleiding	65
7.2 Ervaring met gesprek over controversiële onderwerpen	65
Literatuur	69
Geraadpleegde literatuur	70
Overzicht rapporten Monitor Sociale Veiligheid	71
Bijlagen	72
Gebuurde gewichten	73
Vragenlijst studenten	74
Lijst met gebruikte afkortingen	93

Samenvatting

Hoofdpunten uit de Monitor Sociale Veiligheid onder studenten

Na een jarenlange positieve ontwikkeling in de sociale veiligheid onder studenten in het mbo, blijkt uit de meting 2017-2018 dat er sprake is van een trendbreuk. Uit de Monitor Sociale Veiligheid blijkt dat het niet gelukt is het hoge niveau van sociale veiligheid uit 2014 vast te houden. Zo is bij bijna alle vormen van ongewenst gedrag het percentage betrokkenen gestegen. Dat geldt voor zowel het aantal daders als het aantal slachtoffers.

- Ongeoorloofd gedrag als wapenbezit en drugsgebruik komt vaker voor op school. Uitzondering is spijbelgedrag: er zijn minder studenten die aangeven te hebben gespijbel.
- Bij materieel geweld is er een toename zichtbaar van zowel slachtoffers als daders: meer studenten zijn betrokken geweest bij diefstal of vernieling.
- Ook zijn meer studenten slachtoffer geworden van psychisch-fysiek geweld ten opzichte van de monitor 2014: er zijn significante stijgingen te zien bij het aantal slachtoffers van pesten, bedreiging, (digitaal) geweld en seksuele intimidatie.
- Verder is het veiligheidsgevoel van studenten gedaald: meer studenten voelen zich onveilig en minder studenten voelen zich veilig.

In deze monitor is een aantal nieuwe onderwerpen aan bod gekomen.

- Ruim een derde van de studenten maakt wel eens mee dat discussies in de les uit de hand lopen. Bijna twee derde heeft dat niet meegemaakt.
- Minder dan 1% van de studenten kent concrete voorbeelden in zijn omgeving van slachtoffers van loverboys.
- Minder dan 1% is slachtoffer geworden van sexting.

De Monitor Sociale Veiligheid

Sinds 2001 wordt de sociale veiligheid in het mbo structureel onderzocht in de Monitor Sociale Veiligheid mbo. Deze monitor is een representatief landelijk onderzoek naar de sociale veiligheid in de mbo-sector onder studenten en medewerkers. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo) in nauwe samenwerking met de MBO Raad, in het bijzonder het Platform Veiligheid in het middelbaar beroepsonderwijs. In het schooljaar 2001-2002 is een eerste meting – de nulmeting – uitgevoerd. Vervolgens hebben er om de twee à drie jaar vervolgmetingen plaatsgevonden (2004, 2006, 2008, 2011, 2014 en 2017).

De monitor bestaat uit drie delen:

- Deel 1: Studenten;
- Deel 2: Medewerkers;
- Deel 3: Beleid.

Voor deel 1 en deel 2 zijn vragenlijsten afgenomen bij studenten en medewerkers. Voor het beleidsdeel is gebruikgemaakt van vragenlijsten onder studenten en medewerkers, aangevuld met een vragenlijst onder medewerkers die een centrale rol vervullen in het veiligheidsbeleid van mbo-instellingen. Voorliggend rapport beschrijft de uitkomsten van de monitor 2017 voor studenten. De resultaten van deze laatste meting worden gepresenteerd en afgezet tegen de resultaten uit de voorgaande metingen.

Ruim 20.000 studenten van 20 mbo-instellingen met tezamen 130 locaties namen deel aan het onderzoek in 2017. Naast 15 regionale opleidingscentra (roc's) deden 2 vakscholen en 3 agrarische opleidingscentra (aoc's) mee aan het onderzoek. De samenstelling van de responsgroep is op de meeste punten een goede afspiegeling van de gehele mbo-populatie en vergelijkbaar met de samenstelling van responsgroepen tijdens eerdere metingen. Er is gecorrigeerd voor kleine afwijkingen betreffende geslacht, sector en opleidingsniveau door het toekennen van gewichten. Daardoor zijn de uitkomsten te generaliseren naar de gehele populatie van studenten op roc's, aoc's en vakscholen.

Sociale veiligheid is vanuit twee invalshoeken onderzocht: objectieve en subjectieve veiligheid. Objectieve veiligheid verwijst naar daadwerkelijk ervaren ongewenst gedrag en subjectieve veiligheid naar het veiligheidsgevoel. Objectieve veiligheid is in kaart gebracht door studenten te vragen in welke mate zij betrokken zijn geweest bij diverse vormen van ongewenst gedrag. Zij werden daartoe gevraagd om terug te blikken op een duidelijk herkenbare periode van vier maanden. Afhankelijk van de afnameperiode was dat de periode tussen de voorjaarsvakantie en de zomervakantie van 2017, of tussen de zomervakantie en de kerstvakantie van 2017. Bij ongewenste gedrag

– objectieve veiligheid – is een onderscheid gemaakt tussen ongeoorloofd gedrag – spijbelen, wapenbezit en drugsgebruik – en agressie of geweld. Bij ongeoorloofd gedrag gaat het erom dat gedrag niet primair is bedoeld om een ander schade te berokkenen, maar dat dit gedrag in potentie wel een bedreiging voor anderen en ook voor de dader zelf kan vormen.

Agressie of geweld, de tweede vorm van ongewenst gedrag, heeft wel directe persoonlijke gevolgen voor de slachtoffers ervan. We onderscheiden materiële en psychisch-fysieke agressie. Bij materiële agressie gaat het om verlies en schade aan de eigendommen van het slachtoffer, veroorzaakt door diefstal en vandalisme. Bij psychisch-fysieke agressie gaat het om geestelijke en/of lichamelijke schade aan een slachtoffer. Het kan gaan om pesten, discriminatie, bedreigingen, lichamelijk en seksueel geweld en vormen van agressie via digitale media.

In de operationalisering van agressie gaan we in de monitor uit van het gezichtspunt van het slachtoffer. Als een student bijvoorbeeld aangeeft dat hij is gepest, dan wordt dat als agressie gezien, ongeacht of degene die van pesten wordt beschuldigd ook die intentie had. Bij subjectieve veiligheid gaat het om het veiligheidsgevoel van studenten. Dat heeft geen een-op-eenrelatie met de objectieve veiligheid. Iemand kan zich dus onveilig voelen, zonder dat hij zelf met agressie te maken heeft gehad. Het omgekeerde kan ook voorkomen. Het veiligheidsgevoel is vastgesteld in vier relevante en goed herkenbare situaties op en rond de school: de lesruimten, de openbare ruimten in het schoolgebouw, het schoolterrein met de stallingen en de directe omgeving van de school.

We vatten de belangrijkste resultaten van de monitor 2017 hierna samen. Ook beschrijven we eventuele veranderingen in de subjectieve en objectieve veiligheid ten opzichte van eerdere metingen.

Ongeoorloofd gedrag: minder spijbelaars, meer wapenbezit en drugsgebruik

Voor twee vormen van ongeoorloofd gedrag die in de monitor worden gemeten, namelijk wapenbezit en drugsgebruik op school, zijn de resultaten in 2017 ongunstiger dan in 2014. Bij deze beide vormen werd de continue daling van de afgelopen monitoren dit jaar doorbroken. Na een stijging in 2014 is het percentage spijbelaars in 2017 weer gedaald, en daarmee ongeveer terug op het niveau van 2011.

Spijbelen

Tot 2011 was een dalende trend te zien in het percentage studenten dat ongeoorloofd uit de lessen wegblijft. Dit gold voor zowel de beroepsopleidende leerweg (bol) als de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). Tussen 2011 en 2014 werd die trend doorbroken en steeg het percentage; in 2017 is het aantal spijbelaars weer gedaald in beide leerwegen. Het percentage spijbelaars in de beroepsopleidende leerweg (bol) is ten opzichte van 2014 gedaald met 7 procentpunten en komt nu uit op 32%, ongeveer het niveau van 2011 (31%). Een vergelijkbare trend zien we in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). Hier is het percentage spijbelaars met 5 procentpunten gestegen naar 17%, ongeveer het niveau van 2011 (16%).

De meeste studenten die ongeoorloofd wegblijven, zijn te typeren als incidentele spijbelaars. Dat geldt zowel voor de bol als de bbl. Uit de meting van 2017 blijkt dat 32% van de studenten uit de bol incidenteel heeft gespijbeld en circa 1,4% frequent. Ten opzichte van 2014 betekent dat een daling van het incidentele spijbelen van 37% naar 32%. Het percentage frequente spijbelaars is redelijk stabiel. Ook in de bbl is er sprake van een daling van het incidentele spijbelen: van 21% naar 12%. Ook hier is het frequente spijbelen stabiel ten opzichte van 2014.

In een aantal groepen studenten is sprake van bovengemiddeld spijbelgedrag. Het verschil tussen bol en bbl is al genoemd. Dat geldt ook voor studenten die een opleiding volgen in de sector Economie of Groen, tussen 18 en 25 jaar oud zijn en in de latere leerjaren zitten. Mannen spijbelen meer dan vrouwen. Geen zin, verslapen en belangrijke persoonlijke zaken zijn veel genoemde persoonlijke redenen om uit de lessen weg te blijven. De belangrijkste met de opleiding samenhangende redenen zijn ongunstige roosters, het niet interessant vinden van een vak en de kwaliteit van de lessen, zoals ervaren door de studenten.

Wapenbezit

Het percentage studenten dat af en toe of geregeld een wapen mee naar school neemt, is na jaren van daling gestegen: van 0,9% in 2014 naar 1,3% in 2017. In de bol is het percentage in de meting 2017 1,3 en in de bbl 1,4. Minder dan de helft van hen neemt incidenteel een wapen mee naar school. Ruim de helft van de wapenbezitters loopt geregeld tot zeer geregeld met een wapen op zak. In de bol gaat het om 0,7% van alle studenten en in de bbl om 0,8%. Die percentages zijn hoger dan in 2014. Verdere winst lijkt er vooral te behalen in lagere niveaus

in de sector Techniek en Economie. Signalen voor stijgend wapenbezit zijn er ook in het voortgezet onderwijs.

Drugs op en rond de locatie

Studenten is zowel gevraagd naar hun drugsgebruik in het algemeen als naar hun drugsgebruik op of rond school. Het percentage drugsgebruikers op school en/of elders daalde tussen 2002 en 2011 licht tot 9,3% en nam vorige editie weer toe naar ongeveer 11%. Deze stijgende trend zet dit jaar voort: 13% van de mbo-studenten geeft aan drugs op school en/of elders te hebben gebruikt. Het aantal studenten dat specifiek op of rond school drugs heeft gebruikt is na jaren van daling en een stabilisatie in 2014 (2,3%) weer gestegen naar 3,8%. Dit geldt voor beide leerwegen. Circa 1,4% van de studenten gaf aan op of rond school frequent drugs te hebben gebruikt; dat is vergelijkbaar met 2014. De grootste probleemgroepen zijn mannelijke studenten, jongere studenten (16 tot en met 20 jaar) op entreeniveau en niveau 2 in de bbl, en bol-studenten in de G4 (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht). In het voortgezet onderwijs is overigens geen sprake van een toename in het drugsgebruik: daar is in de laatste jaren het aantal drugsgebruikers gestabiliseerd.

Naast het drugsgebruik speelt het probleem van handel in drugs. Het percentage studenten dat op of rond school drugs krijgt aangeboden, is gestegen ten opzichte van de voorgaande jaren naar 8,7%. Studenten die zelf drugs gebruiken krijgen vaker drugs aangeboden dan andere studenten.

Materieel geweld: toename van slachtoffers en daders

In de monitor is nagegaan of studenten zich schuldig hebben gemaakt aan diefstal of vernieling van eigendommen van medestudenten, medewerkers of de school en of ze zelf slachtoffer waren van materieel

geweld. Het percentage daders vertoonde tot 2011 een gestage daling, maar sinds 2014 is sprake van een toename. Deze trend zet dit jaar door. Het percentage slachtoffers laat een schommelende beweging zien. In dit jaar zien we een stijging van het aantal slachtoffers van materieel geweld. De resultaten van de meting zijn voor daders en slachtoffers opgenomen in figuur 1.

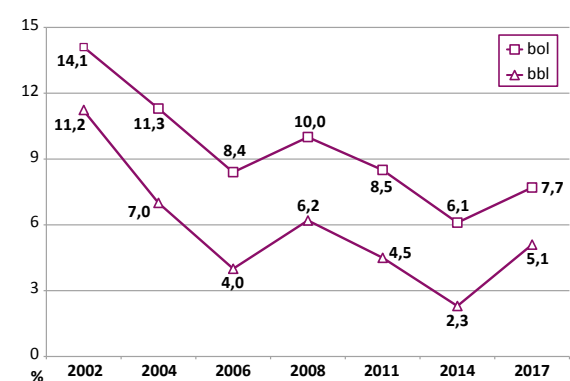
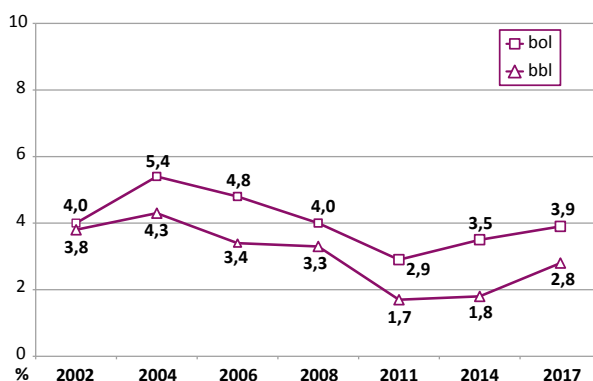
In figuur 1 zijn voor de bbl en de bol de trends opgenomen voor daders (links) en slachtoffers (rechts). Het percentage daders van materieel geweld stijgt in zowel de bol als bbl. In de bbl komt het percentage uit op 2,8, in de bol is het percentage daders tussen 2014 en 2017 iets gestegen, van 3,5 naar 3,9. Mannelijke studenten, studenten in de sector Techniek en studenten uit lagere niveaus zijn relatief vaak dader van materieel geweld. Vrouwelijke studenten en studenten uit de sector Zorg & welzijn veroorzaken relatief de minste problemen. Overigens lijkt het slachtofferschap van materieel geweld onder studenten in het mbo lager te zijn dan onder leerlingen in het voortgezet onderwijs.

Met de stijging van het aantal slachtoffers in 2017 ligt het percentage slachtoffers weer op het niveau van 2011 (bol: 7,7%; bbl: 5,1%).

Mannelijke studenten, studenten uit de sector Techniek en studenten uit niveau 2 lopen een groter risico om slachtoffer te worden van diefstal en/of vernieling. Het profiel van slachtoffers toont daarmee de nodige overeenkomsten met het profiel van daders.

Schoolspullen – dat wil zeggen spullen die voor de opleiding nodig zijn – worden het meest gestolen of vernield, gevolgd door persoonlijke eigendommen en door digitale spullen.

Figuur 1 Daders (links) en slachtoffers (rechts) van materieel geweld: trend tussen 2002 en 2017

Einde daling psychisch-fysiek geweld

Bij psychisch-fysiek geweld wordt iemand geestelijk en/of lichamelijk letsel toegebracht. De vormen van psychisch-fysiek geweld die in de monitor worden nagegaan, zijn pesten, discriminatie, bedreiging, verbale agressie – alleen daders en alleen tegen medewerkers –, lichamelijk geweld, seksuele intimidatie en sexting – alleen slachtoffers – en vormen van agressie via digitale media. Sexting is dit jaar opgenomen in de monitor en digitale agressie sinds 2008.

De jarenlange daling tot 2014 van het percentage studenten dat zich schuldig maakt aan psychisch-fysiek geweld, zet niet door. In deze meting is het daderschap terug op het niveau van de meting in 2011 (bol: 6,3%; bbl: 4,2%). In de bol is ten opzichte van 2011 een lichte stijging zichtbaar.

Mannen en studenten in de sector Techniek en studenten van lagere niveaus zijn relatief het vaakst als daders betrokken bij die vormen van agressie. Verbale agressie komt het meest voor. Het percentage studenten dat aangeeft zich verbaal agressief tegenover medewerkers te gedragen, is relatief gering als we dat vergelijken met het percentage medewerkers dat heeft aangegeven slachtoffer te zijn van verbale agressie door studenten. Die discrepantie heeft zeker te maken met een verschillende beleving van aanspreekvormen tussen – een deel van de – studenten en medewerkers.

Tussen 2006 en 2011 was er een stijging te zien van het aantal slachtoffers van psychisch-fysiek geweld. In 2014 was dat aantal weer gedaald, maar dit jaar is weer een stijging te zien, waarmee we op het niveau van 2011 komen. De stijging is het sterkst bij pesten

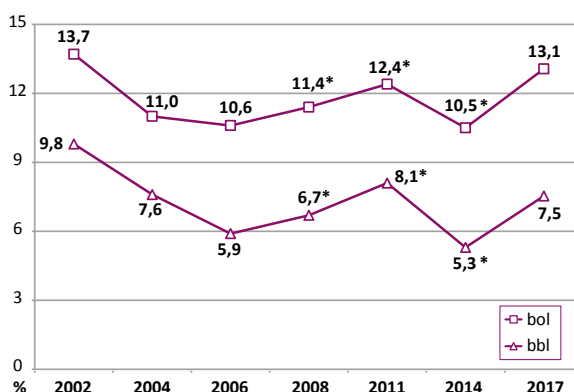
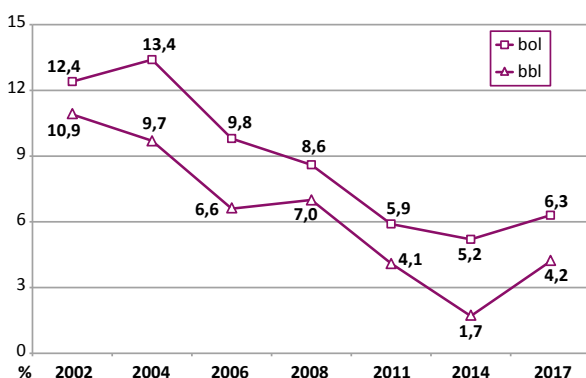
en discriminatie en lichamelijk geweld. Het percentage slachtoffers in de bbl komt in 2017 uit op ruim 7,5 en dat is ongeveer gelijk aan het percentage slachtoffers van 2011. Voor de bol is 13% slachtoffer, wat vergelijkbaar is met het percentage uit 2002. Op een aantal categorieën van fysiek geweld scoort het mbo lager dan het voortgezet onderwijs (vo): in het vo zijn er meer slachtoffers van pesten en fysiek geweld dan in het mbo.

Jongere studenten, studenten uit de sector Economie en uit de twee laagste niveaus worden relatief het vaakst slachtoffer van psychisch-fysiek geweld. Bijna 40% van de slachtoffers geeft aan er weinig last van te hebben. Dat betekent dat meer dan de helft van de slachtoffers toch met de gevolgen kampt, zoals problemen met leren, ziek thuisblijven of van opleiding willen veranderen. Ongeveer 3,6% van alle studenten werd slachtoffer van psychisch-fysiek geweld en ervoer daarbij gevolgen die invloed hadden op hun opleiding. Omgerekend in absolute aantallen komt het er dus op neer dat in de totale populatie zo'n 17.500 studenten per semester door psychisch-fysiek geweld hun opleiding niet optimaal kunnen volgen of zelfs overwegen hun opleiding af te breken.

Veiligheidsgevoel onder druk

Gevoel van veiligheid is in belangrijke mate situatie-gebonden. Daarom wordt in de monitor naar het veiligheidsgevoel gevraagd in specifieke en herkenbare situaties op of rond school: lesruimten, openbare ruimten van de school (gangen, kantine), het schoolterrein (inclusief stallingen) en de directe omgeving van de school. Studenten konden op een schaal van 1 – zeer onveilig – tot 7 – zeer veilig – aangeven hoe veilig ze zich in deze situaties voelden.

Figuur 2 Daders (links) en slachtoffers (rechts) van psychisch-fysiek geweld: trend tussen 2002 en 2017

* Digitale agressie is sinds 2008 in deze indicator opgenomen en sexting sinds deze monitor (2017).

Tot en met 2008 nam het veiligheidsgevoel van studenten toe, zij het dat die groei afvlakte. In 2011 stabiliseerde het veiligheidsgevoel en in 2014 nam het veiligheidsgevoel weer licht toe en bereikte het hoogste niveau sinds 2002. Het percentage studenten dat zich onveilig voelt, daalde na eerdere stagnatie weer verder in 2014. Deze trends golden zowel voor het percentage studenten dat zich meestal veilig voelde, als voor het percentage dat zich onveilig voelde. De meest veilige situatie was steeds de klas, de minst veilige situatie de directe omgeving van de school.

Figuur 3 laat zien dat we een trendbreuk zien in 2017 in het veiligheidsgevoel: na de jarenlange overwegend stijgende lijn in het veiligheidsgevoel, is er nu sprake van een daling. Dit kan te maken hebben met een wijziging in de schaalformulering. In 2017 is de middencategorie van 'niet veilig, maar ook niet onveilig' veranderd in 'neutraal' om de vragenlijst te vereenvoudigen. We zien een grote verschuiving in antwoordpatronen. Zo kiest bij de situatie rondom lesruimten ruim 13% van de studenten voor de middencategorie 'neutraal', waar in eerdere metingen slechts 4% van de studenten voor 'niet veilig, niet onveilig' koos. De daling doet zich ook in de extreme categorieën voor: van alle studenten die zich 'veilig tot zeer veilig' voelen, zijn er dit jaar beduidend minder studenten die zich 'zeer veilig' voelen. Dit in combinatie met de daling op een aantal punten van de objectieve veiligheid, maakt dat wij het aannemelijk achten dat er sprake is van een daadwerkelijke vermindering van het veiligheidsgevoel onder studenten. Uit ander onderzoek blijkt dat er in andere onderwijssectoren en in de samenleving in het algemeen geen daling is in het veiligheidsgevoel.

Het patroon in de locaties waar studenten zich meer of minder veilig voelen is nog steeds hetzelfde als in

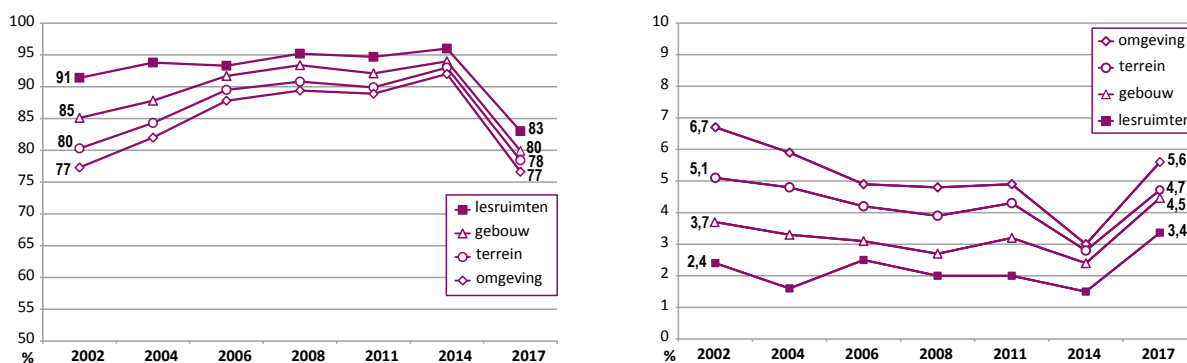
voorgaande jaren. In de lesruimten voelt nu ongeveer 83% van de studenten zich de meeste tijd enigszins tot zeer veilig, terwijl 3,3% zich daar (enigszins) onveilig voelt. Het gevoel van onveiligheid in de klas betekent voor een deel van de studenten dat ze niet voor hun mening durven uitkomen tegenover docenten of medestudenten. Het percentage studenten dat zich veilig voelt, daalt naarmate de afstand tot de lesruimten toeneemt. In de directe omgeving van de school voelt 77% van de studenten zich meestal veilig. Het percentage dat zich daar onveilig voelt, loopt op naar 5,6%.

Met de percentages per situatie wordt niet meteen duidelijk hoeveel procent van alle studenten zich in één of meerdere situaties onveilig voelt. Dat percentage is hoger dan in elk van de afzonderlijke situaties, omdat het een optelling betreft van de studenten die zich in een bepaalde situatie onveilig voelen. Bijna 5% van de studenten voelt zich in een of meer situaties rond school meestal onveilig. Dan gaat het op een populatie van ruim 450.000 studenten om bijna 25.000 studenten. Dat betekent niet dat die studenten de hele dag als ze op school of in de schoolomgeving zijn het zweet in de handen hebben staan, maar ze voelen zich gedurende een korte of langere periode tijdens een schooldag duidelijk niet op hun gemak. Na jaren van verbetering zien we dit jaar een kentering. Het blijft dus belangrijk om blijvend aandacht te besteden aan het sociale klimaat en onveilige situaties.

Sexting: kleine aantallen met mogelijk grote impact

Het onderwerp sexting is voor de eerste keer meegenomen in de monitor. Van de studenten is 0,8% in de onderzoeksperiode slachtoffer geweest van sexting. Als slachtoffer van sexting beschouwen we die studenten die aangeven dat zij onder druk zijn gezet om

Figuur 3 Het veiligheidsgevoel (links) en onveiligheidsgevoel (rechts) tussen 2002 en 2017

naaktfoto's of filmpjes van zichzelf te versturen, en/of dat dergelijke beeldmateriaal of seksueel getinte berichten zijn gedeeld met anderen zonder dat zij dat wilden. Van de slachtoffers is een derde één keer slachtoffer geweest; 20 à 25% heeft met 10 of meer incidenten te maken gehad. Verder blijkt dat met name jongere studenten (17 jaar en jonger) en studenten van niveau 2 vaker slachtoffer zijn van sexting.

Loverboys

Een andere nieuwe vraag in het onderzoek betreft loverboys. Een klein deel van de studenten (0,8%) geeft aan beste vrienden of vriendinnen te hebben op school die slachtoffer zijn geworden van een loverboy of lovergir; 3,8% denkt dat het zou kunnen, maar dat ze het niet zeker weten. Vrouwen geven dit vaker aan dan mannen. Oudere studenten, studenten op niveau 4 en bol'ers geven vaker aan dat voor zover zij weten vrienden geen slachtoffer zijn van een loverboy/-girl. Er zijn geen verschillen tussen sectoren en leerjaren. Ook het verschil tussen de G4 en de rest is niet significant, hoewel studenten in de G4 wel vaker aangeven dat ze zeker weten dat een vriend(in) slachtoffer is van een loverboy/-girl.

LHBT-studenten minder veilig

Voor de tweede maal zijn aanvullende vragen over LHBT-medewerkers en -studenten gesteld (lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender). Daaruit blijkt dat van alle studenten ongeveer driekwart geen problemen heeft met homoseksuele of lesbische docenten of medestudenten. Een minderheid van ongeveer 5 à 10% heeft er uitgesproken moeite mee.

LHBT-studenten blijken vaker dan heteroseksuele studenten slachtoffer te worden van vandalisme en van psychisch-fysiek geweld. LHBT-studenten worden ongeveer drie keer zo vaak slachtoffer van vandalisme, discriminatie en pesten, digitaal geweld, seksueel geweld en bedreiging als heteroseksuele studenten. Waar bijvoorbeeld 2,4% van de heteroseksuele studenten slachtoffer is van vandalisme, bedraagt dat percentage voor LHBT-studenten 4,8%. Voor alle vormen van psychisch-fysiek geweld samen, bedragen de percentages voor heteroseksuele studenten 11% en voor LHBT-studenten 25%.

We kunnen dus concluderen dat LHBT-studenten minder veilig zijn op school dan heteroseksuele studenten. Dat uit zich ook in het veiligheidsgevoel. Hoewel een overgrote meerderheid van de LHBT-studenten zich op school veilig voelt, voelt deze groep zich substantieel

minder vaak veilig op school dan heteroseksuele studenten. In de lesruimten voelt 9% van de LHBT-studenten zich meestal onveilig, tegen 3% van de heteroseksuele studenten. In de openbare ruimten in het schoolgebouw is dat respectievelijk 12 en 5%.

Discussies met gevolgen

Nieuw in deze editie van de monitor zijn vragen over discussies in de les die uit de hand lopen, waar ze over gingen, hoe studenten dergelijke discussies en de wijze waarop docenten hiermee omgaan, ervaren. Ook binnen scholen is de polarisatie in het maatschappelijk debat merkbaar. Verhitte discussies komen voor tussen studenten onderling of tussen studenten en docenten over onderwerpen waarin men (sterk) van mening verschilt. Deze discussies kunnen invloed hebben op de sfeer in de klas of op school en op het veiligheidsgevoel.

Binnen de onderzoeksperiode heeft 35% van de studenten meegemaakt dat een discussie in de klas uit de hand liep: studenten reageerden fel en er werden heftige uitspraken gedaan. De uit de hand gelopen discussie ging vaak over een persoonlijke ruzie. Echter, ook discussies over verschillen tussen culturen/religies, discriminatie, vluchtelingen of iets uit het nieuws (zoals een aanslag) verliepen onaangenaam. Studenten geven relatief vaker aan dat ze vonden dat een docent niet goed met de discussie omging wanneer de discussie schoolgerelateerde zaken, persoonlijke ruzies of pestgedrag betrof. Wanneer de discussie(s) over andere onderwerpen ging(en) (het nieuws, een oorlog of conflict) vinden studenten in verhouding vaker dat de docent goed omging met de discussie. Een gespannen sfeer blijft vooral hangen na discussies over persoonlijke ruzies en pestgedrag.

1. Inleiding

1.1 De Monitor Sociale Veiligheid

De zevende editie van de Monitor Sociale Veiligheid ligt voor u. Deze monitor is een initiatief van het Platform Veiligheid van de MBO Raad en is uitgevoerd door het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo). Onderwijsinstellingen zijn verantwoordelijk voor het bieden van een sociaal veilige omgeving, zowel voor de studenten als voor de medewerkers van de instelling. Veiligheid op school is een voorwaarde voor studenten om zich te kunnen ontplooiën en voor medewerkers om op een prettige manier te werken.

In deze monitor wordt onderzocht hoe de veiligheid op mbo-instellingen zich ontwikkelt. Het doel van de monitor is tweeledig. Ten eerste geeft de monitor deelnemende scholen inzicht in de sociale veiligheid en de beleving ervan op de eigen locaties. Dit kunnen scholen afzetten tegen een landelijke benchmark. De resultaten per school geven input voor het ontwikkelen en aanscherpen van beleid ten aanzien van sociale veiligheid in en om de school. Ten tweede schetst de monitor een landelijk beeld van de sociale veiligheid in het mbo en de beleving ervan. Zo kan beeldvorming over de veiligheid op het mbo worden vergeleken met op feiten gebaseerde meerjarige trends. Ook biedt de monitor een kans om vroegtijdig ontwikkelingen te signaleren.

Het Platform Veiligheid in het mbo vervult sinds 2000 een belangrijke functie bij het ontwikkelen van veiligheidsbeleid in de onderwijsinstellingen in de mbo-sector. De Monitor Sociale Veiligheid is een instrument waarmee twee- à driejaarlijks de sociale veiligheid in de sector wordt gepeild bij studenten en medewerkers. Instellingen krijgen inzage in de sociale veiligheid op de eigen locaties en ze gebruiken de monitor steeds vaker als een evaluatiemiddel van het eigen beleid en voor verdere aanscherping van dat beleid.

Het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo) voert de Monitor Sociale Veiligheid uit in nauwe samenwerking met de MBO Raad (Platform Veiligheid). De monitor wordt gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). De eerste meting van de monitor, de nulmeting, vond plaats in 2002. Nadien zijn metingen uitgevoerd in 2004, 2006, 2008 en 2011 en 2014. Deze rapportage betreft de laatste meting in 2017-2018. In dit rapport – deel 1 – beschrijven we de uitkomsten bij de studenten. In deel 2 doen we dat voor medewerkers en in deel 3 komt het beleid aan de orde.

Onderwerpen in de monitor

Subjectieve veiligheid is het veiligheidsgevoel. Omdat het in belangrijke mate situatiegebonden is, worden er in de monitor vier (voor docenten vijf) typerende situaties in en rond de school onderscheiden. Studenten en medewerkers kunnen per situatie aangeven hoe veilig ze zich daar voelen. De objectieve veiligheid gaat over de mate waarin studenten en medewerkers agressie en geweld ervaren. In de monitor kunnen ze voor verschillende categorieën van agressie aangeven of ze er in een bepaalde tijdspanne mee te maken hebben gehad. In het derde deel van de monitor staat het beleid centraal. Naast gegevens uit de enquêtes onder studenten en medewerkers, wordt hiervoor een enquête onder beleidsmakers gebruikt. Kern van deze enquête is de organisatie van het veiligheidsbeleid en de vier pijlers van het veiligheidsbeleid, zoals door het Platform in 2002 al aangegeven:

- 1 het onderwijs;
- 2 de school als sociale organisatie;
- 3 fysieke voorzieningen, zoals kluisjes en camera's;
- 4 het melden en afhandelen van incidenten en het omgaan met calamiteiten.

Nieuw in deze meting zijn de volgende drie onderwerpen:

- 1 cyberpesten;
- 2 seksuele weerbaarheid van studenten;
- 3 het bespreken van controversiële onderwerpen in de klas.

Actuele thema's

Naast het longitudinaal blijven volgen van thema's, is het belangrijk om oog te hebben voor actuele ontwikkelingen met betrekking tot veiligheid in het mbo.

Een thema waar deze editie van de monitor extra aandacht voor heeft, is de interactie tussen studenten onderling en studenten en docenten op sociale media. Digitaal pesten en bedreigen zijn al onderwerpen in de monitor, maar in deze editie is er meer aandacht voor wat die online onveiligheid precies omvat. Online kan zich van alles afspelen, variërend van iemand uitsluiten uit een WhatsAppgroep tot het breed verspreiden van seksueel getinte (sexting)berichten.

Ook seksuele weerbaarheid van studenten is een thema waar in deze editie van de monitor aandacht voor is. Hierbij gaat het om seksuele intimidatie, seksuele uitbuiting en het ongewenst verder verspreiden van seksueel getinte berichten via het internet (sexting). Seksuele intimidatie is het maken van ongewenste

seksuele opmerkingen, ongewenste voorstellen doen voor seksuele handelingen, iemand ongewenst aanraken of te dicht benaderen. In deze monitor wordt met seksuele uitbuiting het in de prostitutie lokken van anderen bedoeld. Dat gebeurt door loverboys of loverbirls. Loverboys zijn mannen die proberen te zorgen dat vrouwen verliefd op hen worden. Lovergirls zijn vrouwen die zich opstellen als vriendin van een vrouw. Vervolgens halen ze de vrouwen over om tegen betaling seks met anderen te hebben. Sexting is het vrijwillig delen van seksueel getinte foto's of berichten via mobiele telefoons of andere mobiele media. Dit hoeft geen probleem te zijn zolang sprake is van vrijwilligheid en vertrouwelijkheid, maar een mogelijk gevaar is het ongewenst verder verspreiden van dergelijke berichten. Dit ongewenst verder verspreiden gebeurt bijvoorbeeld als een relatie uitgaat. Het verder verspreiden van beelden wordt ook wel 'wraakporno' genoemd.

De polarisatie in het maatschappelijk debat uit zich op scholen onder meer in controverses over bepaalde thema's tussen studenten onderling of studenten en docenten. Als de meningen sterk uiteenlopen over bepaalde onderwerpen, kunnen discussies uit de hand lopen en kunnen de emoties hoog oplopen. Hierbij kan het gesprek bijvoorbeeld gaan over aanslagen of over de toelating van vluchtelingen. Escalerende discussies kunnen invloed hebben op de sfeer in de klas of op school. Het is niet bekend hoe vaak dergelijke incidenten voorkomen. Ook weten we niet of docenten zich in staat achten deze discussies in goede banen te leiden en of zij voldoende ondersteuning van collega's en school ervaren. In deze editie van de monitor brengen we dit in beeld. Deze informatie kan helpen het veiligheidsbeleid af te stemmen op wat er op de school gebeurt en hoe medewerkers en studenten dat beleven.

1.2 Over de rapportage

Over de uitkomsten van de Monitor Sociale Veiligheid mbo 2017-2018 verschijnen drie rapportages. Naast het onderhavige studentenrapport (deel 1) is er een rapport over medewerkers (deel 2) in het mbo en een beleidsrapport (deel 3). In het beleidsdeel worden enkele overkoepelende beleidsaanbevelingen geformuleerd.

In deze rapportage wordt op een aantal plaatsen verwezen naar ander onderzoek waarin aandacht is voor sociale veiligheid, in het onderwijs maar ook daarbuiten. Cijfers uit deze onderzoeken zijn niet een-op-een vergelijkbaar met de resultaten uit deze monitor. We gebruiken resultaten uit andere onderzoeken om uitkomsten meer context te geven (in hoeverre kunnen uitkomsten als hoog of laag worden beschouwd) en om te zien of trends zich breder in het onderwijs of de samenleving voordoen.

Opzet van de rapportage

Het rapport is als volgt opgebouwd:

- 1 een samenvatting, die voorin het rapport is opgenomen;
- 2 opzet en uitvoering van en deelname aan het onderzoek: hoofdstuk 2;
- 3 de resultaten met onderscheid naar de subjectieve en objectieve veiligheid: hoofdstuk 3 tot en met 6;
- 4 resultaten over het omgaan met moeilijke onderwerpen in de klas: hoofdstuk 7.

Hoofdstuk 2 gaat over de opzet en uitvoering van de monitor en is een verantwoording van de werkwijze, van de gebruikte enquête en van de respons. De volledige enquête is in de bijlage opgenomen. De objectieve veiligheid beschrijven we in de hoofdstukken 3 en 4. In hoofdstuk 3 gaan we in op de daders van materieel en psychisch-fysiek geweld – objectieve veiligheid – en in hoofdstuk 4 op de slachtoffers ervan. In hoofdstuk 5 beschrijven we hoe veilig studenten zich in diverse situaties voelen: de subjectieve veiligheid. In alle drie de hoofdstukken worden de ontwikkelingen tussen 2002¹ en de laatste meting in kaart gebracht. Daarmee worden eventuele trends zichtbaar gemaakt en is snel te zien of het mbo al dan niet veiliger is geworden voor studenten. In hoofdstuk 6 gaan we in op houdingen tegenover LHBT-studenten en -docenten en de sociale veiligheid van LHBT'ers. In het afsluitende hoofdstuk (hoofdstuk 7) wordt beschreven hoe studenten vinden dat hun docenten omgaan met discussies over controversiële onderwerpen in de klas.

¹ De ontwikkelingen worden in kaart gebracht vanaf het eerste jaar dat zij gevraagd zijn. Het beginjaar kan verschillen, maar is veelal 2002 of 2004.

2. Opzet, uitvoering en deelname

De Monitor Sociale Veiligheid is een kwantitatief onderzoek onder studenten en medewerkers in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo)². In dit hoofdstuk beschrijven we de opzet, uitvoering en deelname van het onderzoek onder studenten.

2.1 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek onder studenten vindt plaats door een digitale vragenlijst af te nemen. In deze paragraaf beschrijven we hoe de selectie van studenten heeft plaatsgevonden en beschrijven we de instrumenten.

Populatie en steekproefkader

Aan dit onderzoek kunnen alle bekostigde onderwijsinstellingen in het mbo meedoen: regionale opleidingscentra (roc's), agrarische opleidingscentra (aoc's) en vakscholen. Er is een oproep aan instellingen gedaan om deel te nemen aan dit onderzoek. Deze oproep is via verschillende media en netwerken verspreid. Belangrijk in de werving van deelnemende instellingen was de benadering van mbo-instellingen die deel uitmaken van het Platform Veiligheid van de MBO Raad. Dit is een netwerk van veiligheidscoördinatoren van een groot aantal mbo-instellingen.

Evenals in eerdere metingen, is gekozen voor locaties als eenheid van onderzoek en niet voor instellingen. De meeste mbo-instellingen bestaan namelijk uit meerdere locaties, elk met een vaak specifieke samenstelling, een eigen cultuur en sociale en fysieke omgeving. Die factoren kunnen afzonderlijk en in samenhang van invloed zijn op de sociale veiligheid.

De selectie van studenten op de locaties heeft op twee manieren plaatsgevonden:

- 1 door alle studenten van een locatie te bevragen;
- 2 door het trekken van een steekproef van klassen.

Instrument en variabelen

Het onderzoeksinstrument is een vragenlijst waarbij twee versies worden gebruikt: een volledige en een verkorte vragenlijst. Hierna gaan we in op de inhoud van de vragenlijst.

Thema's in de monitor

De enquête bevat vragen over vijf thema's:

- achtergrondgegevens van studenten;
- vormen van ongewenst gedrag, dat wil zeggen materieel en psychisch-fysiek geweld;
- het veiligheidsgevoel;
- controversiële onderwerpen;
- aspecten van veiligheidsbeleid.

Van de vier eerste onderdelen beschrijven we de belangrijkste variabelen hierna. De uitwerking in de concrete vragen is te vinden in de vragenlijst, die is opgenomen in de bijlage. De verantwoording van het thema 'veiligheidsbeleid' gebeurt in het afzonderlijke rapport hierover.

De achtergrondgegevens van studenten

We onderscheiden drie soorten achtergrondgegevens: persoonskenmerken, opleidingskenmerken en locatiekenmerken. De achtergrondgegevens maken het mogelijk om verschillen in veiligheid tussen groepen studenten na te gaan. Als daar sprake van is, kan er gericht beleid worden gevoerd.

De gevraagde persoonskenmerken zijn geslacht, leeftijd en seksuele geaardheid. Vragen naar die kenmerken kunnen worden overgeslagen om te voorkomen dat studenten die bang zijn dat hun anonimiteit in het geding is, de enquête afbreken.

Opleidingskenmerken waar naar gevraagd wordt, zijn: de leerweg, de sector, het niveau, het leerjaar en de locatie waarop de student onderwijs volgt. De instelling is al bekend bij opgave voor de monitor. Naar de locatie is wel specifiek gevraagd. Hiermee leiden we onder meer af of de studenten onderwijs volgen op een locatie in de vier grote steden (G4) of in de rest van het land.

Ongewenst gedrag

Ongewenst gedrag is de verzamelnaam voor alle vormen van gedrag die wettelijk strafbaar zijn en/of in strijd zijn met goede omgangsvormen die vaak ook in een schoolreglement zijn opgenomen. Voorbeelden van vormen van ongewenst gedrag zijn: spijbelen, drugsgebruik, diefstal, pesten en lichamelijk geweld.

² Sinds 2011 wordt de term 'student' gebruikt voor de leerlingen. Tot en met 2008 is de term 'deelnemers' gebruikt. Voor de medewerkers wordt sinds deze editie de term 'medewerkers' gebruikt, in plaats van personeel.

Ongewenst gedrag verwijst naar incidenten die de objectieve veiligheid van medewerkers en studenten kunnen bedreigen. Hoewel verschillende indelingen mogelijk zijn, wordt in de monitor de volgende driedeling van ongewenst gedrag aangehouden:

- ongeoorloofd gedrag, zoals spijbelen en wapenbezit;
- materieel geweld;
- psychisch-fysiek geweld.

Ongeoorloofd gedrag

Alleen studenten krijgen vragen over ongeoorloofd gedrag. Het gaat om gedrag waarmee voor iedereen herkenbare wettelijke regels en/of schoolregels worden overtreden. Dat soort gedrag kan, maar hoeft niet direct gericht te zijn op het kwetsen of benadelen van anderen (medestudenten of medewerkers). Ook indirect kan het als bedreigend worden ervaren en van invloed zijn op het veiligheidsgevoel van studenten en medewerkers. In de enquête die de studenten hebben ingevuld, zijn de volgende soorten ongeoorloofd – en strafbaar – gedrag opgenomen:

- spijbelen;
- gebruik van en handel in drugs;
- wapenbezit op de locatie.

Materieel geweld

Onder materieel geweld verstaan we het toebrengen van schade aan de eigendommen van een ander. Dat kan in de vorm van vernieling of opzettelijke beschadiging zijn of in de vorm van diefstal van goederen of geld. Voor slachtoffers van materieel geweld zijn in de enquête enkele vervolgvragen opgenomen: de frequentie van incidenten, de aard van het eigendom en vragen over het melden van de incidenten.

Psychisch-fysiek geweld

Bij psychisch-fysiek geweld wordt iemands geestelijke of lichamelijke integriteit beschadigd. Zo kan iemand door psychisch geweld, bijvoorbeeld pesten, bang of onzeker worden. Lichamelijk geweld kan fysieke verwondingen opleveren, maar tegelijkertijd ook psychische wonden veroorzaken. Of er sprake is van agressie, zoals pesten of bedreigen, is niet altijd objectief vast te stellen. Waar de dader het als een geintje afdoet, kan het slachtoffer het wel degelijk als pesten of bedreiging ervaren. In de monitor is het perspectief van het slachtoffer gekozen. Als een student rapporteert dat hij gepest is, dan wordt

dat als zodanig in de monitor verwerkt. Psychisch-fysiek geweld is onderscheiden naar vormen die in de alledaagse omgang herkenbaar zijn. De vormen zijn zo gekozen, dat er zo min mogelijk onderlinge overlap is. Onderscheiden zijn:

- pesten en discriminatie;
- bedreiging (afpersing, dwingen tot ongewenst gedrag, overige bedreigingen)
- lichamelijk geweld;
- seksuele intimidatie, seksueel geweld en het ongewenst verspreiden van seksueel getinte berichten;
- digitale agressie.³

Voor elke vorm van psychisch-fysiek geweld zijn in de monitor aparte vragen opgenomen. Na de vraag of men last heeft gehad van de betreffende vorm van agressie, krijgen slachtoffers enkele vervolgvragen. Zoals over de frequentie van incidenten, de aard van het geweld, de door het slachtoffer ervaren gevolgen en over het melden en afhandelen van het incident.

Beantwoording van vragen over gebeurtenissen uit het verleden, kan lastig zijn, vooral als het om gebeurtenissen gaat die weinig impact hebben gehad op iemand, of als de periode waarover wordt gevraagd te lang is of te lang geleden is. Agressie grijpt echter veelal diep in en laat de nodige sporen achter. Verwacht mag worden dat dergelijke voorvallen gemakkelijker worden herinnerd. Door de periode waarover moet worden gerapporteerd relatief kort te houden – vier maanden – wordt de kans verkleind dat een slachtoffer het is vergeten of er niet meer aan denkt. In de monitor wordt daarom gevraagd om te rapporteren over de onderwijsperiode voorafgaand aan de periode van bevraging. De studenten die in de periode september-december 2017 de monitor krijgen voorgelegd, wordt gevraagd om incidenten te rapporteren die tussen de voorjaars- en de zomervakantie van het schooljaar 2016-2017 plaatsvonden. De studenten die in januari 2018 de monitor krijgen voorgelegd, wordt gevraagd om incidenten te rapporteren die tussen de zomer- en de kerstvakantie van het schooljaar 2017-2018 plaatsvonden. De twee afgebakende perioden waarover moet worden gerapporteerd, zijn vergelijkbaar in tijdsduur. Analyses uit eerder uitgevoerde monitoren laten zien dat de resultaten uit beide perioden goed vergelijkbaar zijn. Dat maakt het mogelijk om de

³ Bij medewerkers wordt ook gevraagd naar verbale agressie. Daar is bij studenten van afgezien omdat het in het onderlinge taalgebruik van studenten moeilijker is om agressie te onderscheiden van een gangbare aanspreekcultuur onder jongeren.

respondenten uit beide perioden in eenzelfde analyse op te nemen. Er is besloten tot de mogelijkheid van twee afnameperioden omdat eerstejaarsstudenten nog niet op de school zaten ten tijde van de periode waarover de afname in september-december 2017 ging (de periode tussen de voorjaars- en zomervakantie van het schooljaar 2016-2017).

Subjectieve veiligheid

Subjectieve veiligheid verwijst naar het gevoel van veiligheid. Dat gevoel kan situatiegebonden zijn, bijvoorbeeld doordat iemand in die situatie met agressie is geconfronteerd. Maar ook een situatie zelf kan een gevoel van onveiligheid oproepen, zoals een donker pad naar de fietsstalling of hangjongeren die de doorgang beletten. Een student die zich in de ene situatie onveilig voelt, kan zich in een andere situatie wel veilig voelen. Een onveilig gevoel in de klas hoeft niet samen te gaan met ook een onveilig gevoel in de kantine. Vanwege die afhankelijkheid worden er vier verschillende en duidelijk herkenbare plaatsen onderscheiden:

- de lesruimten;
- de openbare ruimten in het gebouw (gangen en kantine);
- het schoolterrein en de stalling;
- de directe omgeving van de school.

Studenten kunnen hun gevoel van veiligheid aangeven op een 7-puntsschaal, lopend van zeer onveilig (1) naar zeer veilig (7). De middencategorie (4) is neutraal.

Controversiële onderwerpen

In deze editie van de monitor is het bespreken van controversiële onderwerpen toegevoegd. Studenten is gevraagd of zij voor hun mening durven uit te komen in de les. Ook is hen gevraagd of er discussies uit de hand zijn gelopen in de les, omdat medestudenten bijvoorbeeld erg fel reageerden of heftige uitspraken deden en wat het onderwerp was van deze discussie. Bijvoorbeeld over actualiteiten, verschillen tussen culturen, oorlogen, discriminatie, vluchtelingen, de omgang van mannen en vrouwen, seksuele diversiteit, een persoonlijk conflict of pestgedrag. Vervolgens is het gedrag van de docent bevraagd: of de student van mening is dat de docent goed omging met de discussie; of ingewikkelde onderwerpen bespreekbaar zijn en of het conflict goed is uitgesproken.

2.2 Uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd tussen september 2017 en januari 2018. Het Platform Veiligheid heeft mbo-

instellingen benaderd om aan de monitor 2017-2018 mee te werken. Met de instellingen die zich hebben aangemeld, zijn verdere voorbereidingen getroffen.

De feitelijke afname is in twee perioden georganiseerd: in de periode september-december 2017 en in de maand januari 2018.

Deelname aan het onderzoek

Allereerst heeft het Platform Veiligheid mbo-instellingen die deel uitmaken van het Platform, aangeschreven voor medewerking aan de monitor. Daarnaast is het onderzoek onder de aandacht gebracht via verschillende media, zoals de nieuwsbrieven van eco en een artikel in Vakblad Profiel. Ook zijn via persoonlijke netwerken instellingen direct benaderd.

In een tweede stap is de instellingen die aan de monitor wilden meewerken, gevraagd de locaties op te geven waar de monitor afgenomen moest worden. De meeste instellingen kiezen ervoor om instellingsbreed, dat wil zeggen met (bijna) alle locaties, aan het onderzoek mee te doen. Als derde stap bepaalden instellingen of zij met alle studenten die in de periode van de voorjaars- tot aan de zomervakantie op school zaten wilden deelnemen of dat er een steekproef van klassen getrokken werd, daarbij rekening houdend met leerwegen, sectoren en niveaus. Deze steekproeftrekkingen werden uitgevoerd door de onderzoekers.

De dataverzameling

De data zijn digitaal verzameld via een online enquête-instrument. Instellingen kregen een instructie voor afname door middel van een draaiboek. Daarnaast is bij de meeste instellingen een gesprek geweest over deelname aan de monitor en wat dit voor de organisatie betekent. Instellingen waren zelf verantwoordelijk voor de logistiek van de dataverzameling. Wel zijn instructies opgestuurd om de afname te kunnen standaardiseren. Daarin stonden aanwijzingen om de anonimiteit van de studenten te garanderen en om de voorwaarden voor een eerlijke beantwoording te kunnen optimaliseren. Ook een filmpje om studenten te informeren en instrueren was hier onderdeel van. De instellingen ontvingen tussentijds responscijfers om te kunnen sturen op een zo hoog mogelijke respons.

Bestanden van de afzonderlijke instellingen zijn na afronding van de dataverzameling samengevoegd tot één bestand. Dat geldt ook voor de gegevens die in januari zijn verzameld.

Analyses

Na opschonen van het bestand is de representativiteit van de steekproef bepaald aan de hand van gegevens van studenten die bekend zijn op de website data.duo.nl en die gebaseerd zijn op de BRON-data bij DUO.⁴

Eerst zijn analyses uitgevoerd ten behoeve van de locatierapportages. Ook is in deze fase per instelling een factsheet met de belangrijkste resultaten opgeleverd. Daarvoor is gebruikgemaakt van beschrijvende statistische procedures: frequentietabellen en kruistabellen. Voor de locatierapporten en factsheets zijn geen verdere statistische berekeningen uitgevoerd. Dat is wel gedaan voor de landelijke rapportage. Kruistabelanalyses, correlatieanalyses en variantieanalyses zijn uitgevoerd, daarbij gebruikmakend van standaard statistische programmatuur (SPSS).

Waar verschillen in de lopende tekst worden benoemd tussen groepen en ten opzichte van eerdere metingen van de monitor, zijn deze verschillen significant.⁵

Rapportage

De monitor voorziet in enerzijds locatierapportages en factsheet voor alle deelnemende instellingen en anderzijds landelijke rapportages. In deze rapporten zijn landelijke gegevens verwerkt zodat instellingen zich kunnen benchmarken.

Er zijn drie landelijke rapporten opgesteld: een rapport met de uitkomsten voor studenten, een voor medewerkers en een rapport over het veiligheidsbeleid van instellingen.

2.3 Deelname aan het onderzoek

Van de aangeschreven instellingen namen 20 instellingen met studenten aan de monitor 2017-2018 deel: 15 roc's, 3 aoc's en 2 vakscholen. Op 130 locaties is de monitor uitgezet. De twee meest genoemde redenen om niet aan de monitor mee te werken, zijn de afnameperiode en de afname van eigen enquêtes door instellingen, waarin vaak een aantal vragen over sociale veiligheid zijn opgenomen. Diverse instellingen verwachten dat ze daarmee voldoende informatie over de sociale veiligheid verzamelen. In 2017-2018 namen

meer instellingen (20) deel aan de monitor dan in 2014 (10) en 2008 (15). In 2011 namen 21 instellingen deel.

In 2017-2018 deden ruim 20.300 studenten mee. Dit is een toename na de vorige editie, in 2014-2015 deden circa 9.800 studenten mee. De edities daarvoor hadden een respons van circa 29.000 studenten in 2011 en circa 19.000 in 2008. Voor de editie van 2017-2018 komt dit per deelnemende mbo-instelling neer op een deelname van gemiddeld 1.020 studenten en per locatie op gemiddeld ruim 150.

Verdeling van de responsgroep naar achtergrondkenmerken

Persoonskenmerken

Er is naar twee persoonskenmerken gevraagd die kunnen worden vergeleken met populatiegegevens: geslacht en leeftijd.⁶ Figuur 2.1 toont de verdeling naar geslacht in de populatie en de responsgroep. In de responsgroep is het aantal vrouwen met 51% iets hoger dan in de populatie (48%).

De meeste respondenten zijn tussen de 16 en 20 jaar: 31% is 16 of 17 en bijna 50% 18 tot 20 jaar. Bijna 19% is 21 jaar of ouder. Oudere studenten zijn daarmee ondervertegenwoordigd. Ze vormen namelijk een derde van de populatie in het mbo. De beperkte deelname van oudere studenten is, evenals in voorgaande metingen, toe te schrijven aan een ondervertegenwoordiging van studenten uit de bbl. Deelname van bbl'ers aan het onderzoek is in alle jaren lager dan wat hun aantal in de populatie zou rechtvaardigen. Dit is vooral te wijten aan het feit dat zij minder vaak op school aanwezig zijn. Wat betreft geslacht en leeftijd zijn nauwelijks verschillen met eerdere metingen.

Opleidingskenmerken

De responsgroep vergelijken we op drie opleidingskenmerken met de populatie: leerweg (figuur 2.2), sector (figuur 2.3) en opleidingsniveau (figuur 2.4). Het linkerdiagram toont steeds de verdeling in de populatie, het rechter die in de responsgroep. Verreweg de meeste respondenten zitten in de bol: 87% tegen 13% in de bbl. Daarmee is de bol oververtegenwoordigd vergeleken

⁴ De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) houdt de gegevens van alle leerlingen in het bekostigde onderwijs in Nederland in de Basisregistratie Onderwijs-nummerbestanden (BRON-bestanden) bij.

⁵ Hierbij wordt uitgegaan van $p \leq 0,05$, d.w.z. dat de kans op toeval kleiner is dan 0,05 (5%).

⁶ Het aantal respondenten in de leeftijdsgroep van 15 jaar of jonger is te klein om apart betrouwbare uitspraken over te doen ($n=31$). Deze respondenten zijn wel in de totaalcijfers meegenomen.

met de populatie, waar het aandeel bol 78% is. Hoewel de responsgroep op dit punt dus behoorlijk afwijkt van de populatie, komt de verdeling wel in hoge mate overeen met die in eerdere metingen, toen er ook sprake was van een ondervertegenwoordiging van studenten uit de bbl.

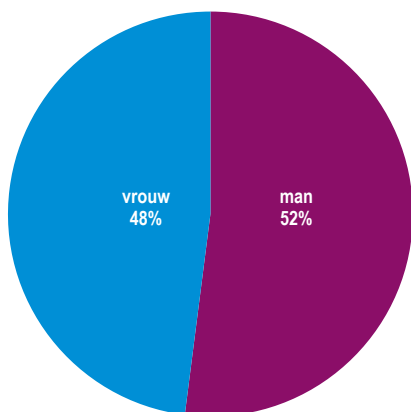
In figuur 2.3 is te zien dat de deelname uit de sector Economie (23%) achterblijft bij het aantal studenten uit de sector Economie in de populatie: 33%. De sector Groen is daarentegen oververtegenwoordigd. De sectoren Techniek en Zorg & welzijn komen in de responsgroep ongeveer even vaak voor als in de populatie. We zien vaker dat de responsgroep op het gebied van sectoren iets afwijkt van de populatie. De verdeling van de responsgroep naar niveau wijkt voor alle niveaus nauwelijks af van de verdeling in de

populatie. De respons komt voor alle vier de niveaus goed overeen met de respons in eerdere metingen.

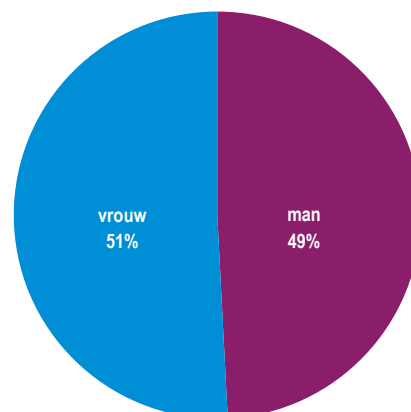
Omdat van twee achtergrondkenmerken, leerjaar en de G4, geen populatiecijfers bekend zijn, vergelijken we de responsgroep op die twee punten alleen met de responsgroepen uit 2008, 2011 en 2014. Wat betreft leerjaren zijn er kleine verschillen op te merken: de deelname uit leerjaar 1 varieert van 52% in 2008 en 2014 tot 56% in 2011. De deelname uit leerjaar 2 van 27% in 2011 tot 32% in 2008 en 2014. De deelname uit leerjaar 3 is in 2008 en 2011 12% en in 2014 11%. En de deelname uit leerjaar 4 varieert van 4% in 2014 tot 5% in 2011. Het aantal respondenten uit de vier grote steden is in de meting van 2014 vergelijkbaar met dat in voorgaande metingen, namelijk 22% tegen 24% in 2011 en 21% in 2008.

Figuur 2.1 Verdeling responsgroep naar geslacht

Populatie

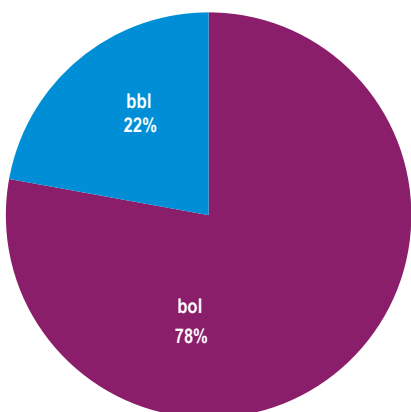

Responsgroep

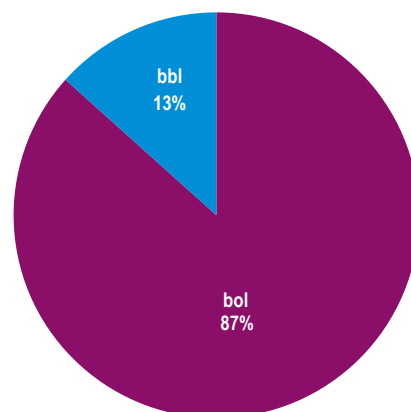

Figuur 2.2 Verdeling responsgroep naar leerweg

Populatie

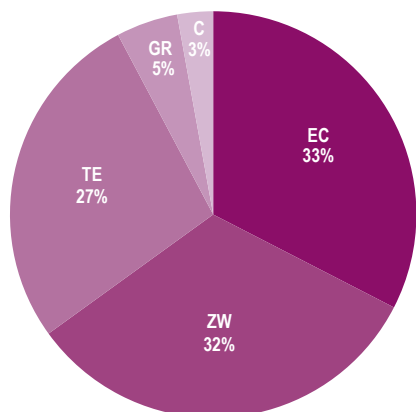

Responsgroep

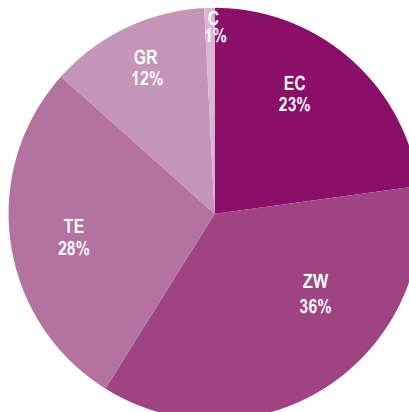

Figuur 2.3 Verdeling responsgroep naar sector*

Populatie

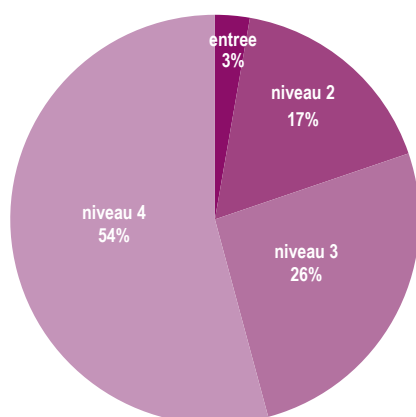
Responsgroep

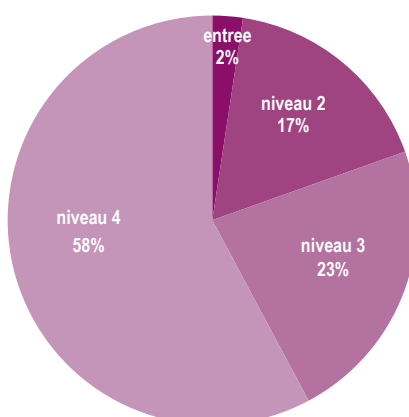
* EC: Economie; ZW: Zorg & welzijn; TE: Techniek; GR: Groen; C: combinatie van sectoren.

Figuur 2.4 Verdeling responsgroep naar niveau

Populatie

Responsgroep

2.4 Representativiteit van de responsgroep

Een respons van 20.417 studenten op een totale populatie van 486.421 studenten⁷ betekent dat 4,2% van de studenten aan dit onderzoek heeft meegedaan. Dit betekent dat het betrouwbaarheidsniveau van dit onderzoek ruim boven de 95% ligt met een foutenmarge ruim onder de 5%.

Weging

De samenstelling van de responsgroep wijkt op een aantal punten af van de samenstelling van de populatie.

Door gewichten toe te kennen, kan de samenstelling van de responsgroep gelijk worden getrokken aan die van de populatie. Het beïnvloeden van de samenstelling door het toekennen van gewichten verbetert de representativiteit van de responsgroep. We kunnen daarom stellen dat gezien de goede landelijke spreiding van de deelnemende instellingen, de omvang van de responsgroep – ruim 20.000 – en de correcties op de samenstelling, de responsgroep in hoge mate representatief is voor de populatie. De correcties voor de samenstelling zijn overigens vooral van belang als er in de uitkomsten grote verschillen zijn tussen groepen. Als er geen of alleen kleine verschillen zijn, bijvoorbeeld in

⁷ https://duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/mbo/onderwijsdeelnemers/deelnemers-mbo3.jsp

het percentage slachtoffers van pesten onder mannelijke en vrouwelijke studenten, dan heeft een onevenwichtige samenstelling weinig invloed op de resultaten voor de totale populatie. De omvang en representativiteit van de responsgroep zorgt op populatieniveau voor nauwkeurige schattingen. De voor de populatie te presenteren geschatte percentages zullen dan ook weinig afwijken van de percentages in de werkelijkheid. Dat ligt anders voor subgroepen in het onderzoek, vooral kleinere subgroepen die ontstaan door onderverdelingen, zoals mannelijke studenten uit de entreeopleidingen. De foutmarge rond een gevonden – geschatte – waarde zal voor die kleinere subgroepen groter zijn. Anders gezegd: bij vergelijking tussen kleinere subgroepen en bij vergelijking van die subgroepen over meerdere metingen, moet er rekening mee worden gehouden dat de uitkomsten door toevalsfluctuaties in de samenstelling van die subgroepen wat meer kunnen afwijken van de werkelijke waarden.

De gewichten waarover hiervoor is gesproken, zijn gebaseerd op de volgende drie variabelen: geslacht, sector en opleidingsniveau. Voor entree is er geen onderscheid gemaakt voor de sectoren omdat dit vaak om brede opleidingen gaat, die niet specifiek voor een bepaalde sector zijn. In tegenstelling tot de rapportage van 2014 zijn de niveaus 1 en 2 niet samengevoegd, omdat er voor niveau 2 wel sectoren te onderscheiden zijn. Omdat niet alle opleidingen eenduidig te herleiden waren tot één specifieke sector is er wel een categorie 'combinatie van sectoren'.

Een gewicht wordt berekend door de percentages in de populatie te delen door de overeenkomstige percentages in de responsgroep. Bijvoorbeeld: het percentage vrouwelijke studenten in de sector Zorg & welzijn op niveau 4 is in de populatie van het schooljaar 2017 ruim 14% en in de responsgroep ruim 15%. Dat levert voor die groep studenten een gewicht op van 0,92. Die groep wordt in de berekeningen als het ware dus 0,92 keer meegeteld in plaats van 1 keer. De berekende gewichten voor onderscheiden groepen is in bijlage 1 opgenomen. De gewichten worden overigens alleen toegepast in analyses die zijn gericht op de hele populatie. In analyses waarin de resultaten van groepen met elkaar worden vergeleken, bijvoorbeeld tussen studenten uit de verschillende sectoren, worden de gewichten uitgeschakeld en tellen alle studenten even zwaar mee.

3. Daders van ongewenst gedrag

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk is het eerste van twee hoofdstukken waarin de objectieve veiligheid aan de orde komt. Bij objectieve veiligheid gaat het om ongeoorloofd gedrag en agressie tegen anderen. Respondenten is gevraagd om ongeoorloofd gedrag en agressie op te geven waar ze zelf in het laatste deel van het schooljaar 2016-2017 of in het eerste deel van het schooljaar 2017-2018 bij betrokken waren.⁸ Dit hoofdstuk gaat over de daders van ongeoorloofd gedrag en agressie, het volgende hoofdstuk gaat over de slachtoffers. We onderscheiden ongeoorloofd gedrag en geweld tegen anderen (materieel geweld en psychisch-fysiek geweld). Ongeoorloofd gedrag is in de meeste gevallen niet primair gericht op anderen. Dit komt in paragraaf 3.2 aan de orde. Spijbelen en drugsgebruik zijn voorbeelden daarvan. Handel in drugs en wapenbezit zijn een tussenvorm: het zijn geen incidenten van agressie zoals pestgedrag, maar vormen wel een potentieel gevaar of een potentiële bedreiging voor anderen. Onder ongeoorloofd gedrag verstaan we spijbelen, wapenbezit, drugsgebruik en handel in drugs.

Materieel geweld bestaat uit diefstal en vernieling. Psychisch-fysiek geweld gaat over pesten, discriminatie, bedreiging, lichamelijk geweld, seksuele intimidatie en agressie en digitaal geweld. Deze categorieën zijn in paragraaf 3.3 te vinden.

Alle gegevens over ouderschap van ongeoorloofd gedrag en agressie en geweld zijn verkregen op basis van zelfrapportage: in de enquête is studenten gevraagd aan te geven of zij in het voorgaande semester dader waren van deze zaken. Mogelijk leidt dit tot een onderschatting doordat studenten dit niet durven of willen opgeven. Om dit zo veel mogelijk te ondervangen, is de studenten – evenals in voorgaande metingen – in de instructie bij de vragenlijst gewezen op hun anonimiteit en de vertrouwelijke omgang met de gegevens. Voor de interpretatie van trends is dit punt minder van belang, omdat de mate van mogelijke onderschatting waarschijnlijk min of meer gelijk blijft door de tijd.

3.2 Ongeoorloofd gedrag

In deze paragraaf komen de volgende vormen van ongeoorloofd of risicogedrag aan de orde:

- spijbelen;
- wapenbezit;
- drugsgebruik en handel in drugs.

Spijbelen

De Inspectie van het Onderwijs⁹ hanteert een gradatie in ongeoorloofd verzuim: incidenteel spijbelen – af en toe een lesuur –, matig spijbelen – meer lessen per dag of soms een hele dag – en zwaar spijbelen: regelmatig een dag of meer dagen achter elkaar. Met die indeling wordt rekening gehouden door in de beschrijving zowel de totale omvang als de mate van het spijbelen op te nemen. In de monitor gaven studenten eerst aan of ze in het voorafgaande semester hadden gespijbeld. En zo ja, dan werd naar de frequentie gevraagd. In deze monitor onderscheiden we twee groepen spijbelaars: frequente spijbelaars en spijbelaars die af en toe spijbelen. We gaan eerst in op de gehele groep spijbelaars en daarna op de frequente spijbelaars. Vervolgens komen redenen voor het spijbelen aan de orde en de vraag of spijbelaars door de school zijn benaderd vanwege het spijbelen.

Het aandeel spijbelaars

Een eerste indicator voor spijbelen is het percentage studenten dat in een semester ongeoorloofd uit lessen wegblijft. Het gaat hier om alle spijbelaars, ongeacht de mate van spijbelen. Dat percentage komt voor de totale groep uit op 30%. Na een daling, is het percentage spijbelaars in deze monitor sinds 2011 schommelend, tussen de 29% en 37%. In het vo is het aandeel spijbelaars lager (20%) en door de jaren heen stabiel (Praktikon, 2016). Figuur 3.1 toont de percentages spijbelaars per leerweg en per sector. In de bol is dat percentage bijna twee keer zo hoog als in de bbl: 32% tegen 17%. Ook in voorgaande metingen was dat zo (in 2014 39% tegen 22%). Opvallend is dat in de sector Economie het percentage spijbelaars in de bol en de bbl nagenoeg gelijk is (respectievelijk 34% en 32%); dit zagen we in 2014 ook.

In de bol lopen de verzuimpercentages tussen de sectoren minder uiteen dan in de bbl. Bij de sectoren Groen en Economie liggen de percentages iets hoger dan gemiddeld: respectievelijk 35% en 34%. Bij de combinatie van sectoren ligt het iets lager: 27%. In de bbl zijn er wel duidelijke verschillen tussen sectoren. Ook daar is het verzuimpercentage het hoogst in de

⁸ De periodes zijn respectievelijk van de voorjaarsvakantie tot de zomervakantie en van de zomervakantie tot de kerstvakantie. De aanpak is te vinden in paragraaf 2.2 Uitvoering van het onderzoek.

⁹ In het onderwijsverslag van 2003 beschrijft de inspectie deze gradatie in ongeoorloofd verzuim.

sectoren Groen en Economie. Voor Economie komt dit beeld overeen met eerdere metingen, ook in 2014 (38%) en in 2011 (27%) was het ongeoorloofde verzuim in de bbl van deze sector relatief hoog. Wel valt het aandeel spijbelaars in de bbl van de sector Groen op; in relatie tot de voorgaande meting is dit percentage aanzienlijk hoger. In 2014 was het aandeel spijbelaars in de sector Groen voor bbl 22%. In de bbl van de sectoren Zorg & welzijn en Techniek wordt het minst gespijbeld. Het percentage spijbelaars in de sector Techniek is weer gedaald naar 14%, nadat het in de meting van 2014 was gestegen naar 22%.

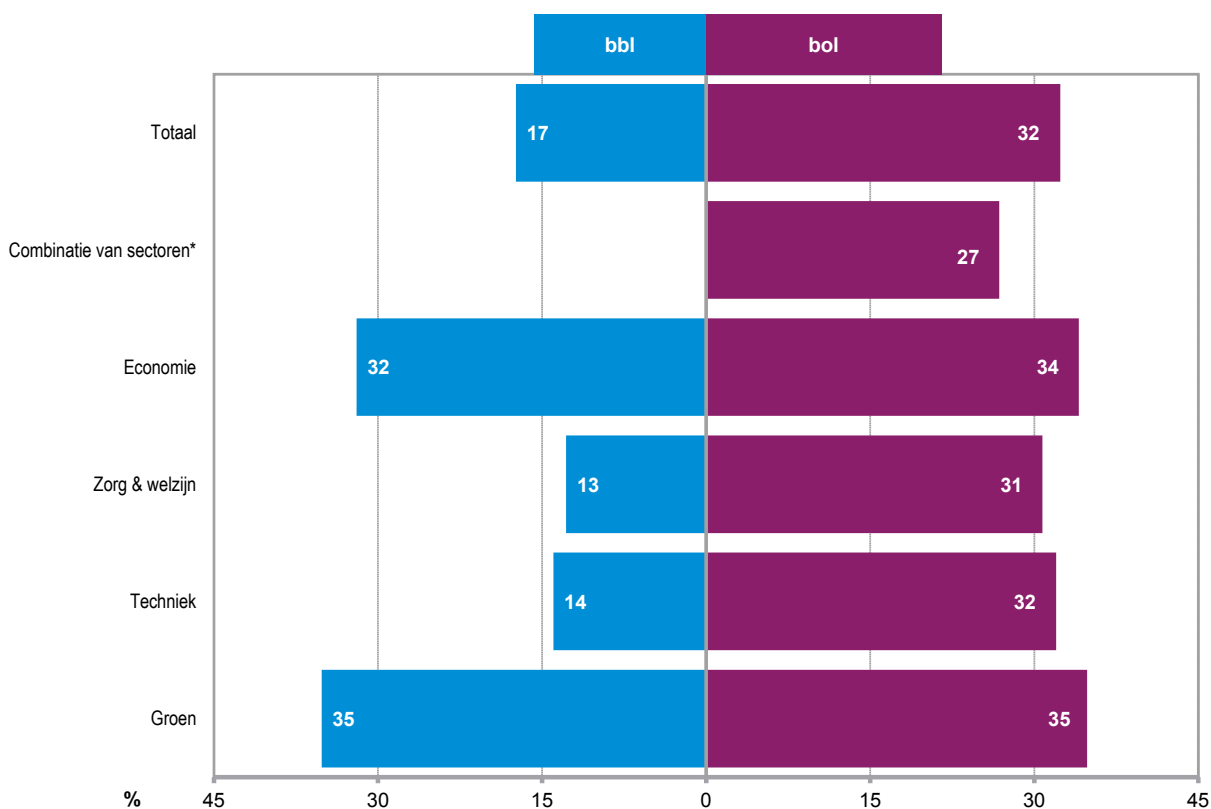
Frequent spijbelen

Tussen studenten zijn er grote verschillen in de mate waarin ze uit lessen wegblijven. Er zijn er die incidenteel niet komen opdagen: deze categorie loopt van een tot drie keer per maand een aantal lessen. Er zijn echter ook studenten die (zeer) frequent spijbelen, één of meer keer per week een aantal lessen of een hele dag. Vooral het frequent spijbelen bleek in voorgaande rapportages samen te hangen met andere vormen van ongeoorloofd gedrag. Mede om die reden is het frequent spijbelen

een probleem dat zeer serieus moet worden genomen. Het spijbelen hangt vaak samen met ontevredenheid over het rooster of met de lessen (zie figuur 3.2b). Dat laatste kan een teken zijn dat een student voortijdig het onderwijs verlaat. Een belangrijke vraag is dan ook of het frequente spijbelen is teruggedrongen.

Tabel 3.1 geeft een eerste antwoord op die vraag. Naast het totale percentage spijbelaars zijn de incidentele (een tot drie keer per maand) en de frequente spijbelaars (een keer per week of vaker) onderscheiden. Dat is niet alleen gedaan voor alle studenten tezamen – onderste regel –, maar er is ook onderscheid gemaakt naar persoonskenmerken – geslacht en leeftijd –, opleidingskenmerken – sector, niveau en leerjaar – en naar de plaats van de locatie: in de G4 of erbuiten. De leerweg vormt de hoofdindeling met links in de tabel de resultaten voor de bbl en rechts die voor de bol. Statistisch significante verschillen zijn per kolom en kenmerk met sterretjes aangegeven, waarbij één sterretje aangeeft dat de kans op toeval kleiner is dan 0,05 (5%) en twee sterretjes dat die kans kleiner is dan 0,01 (1%). Vanwege de grote steekproef onder studenten

Figuur 3.1 Ongeoorloofd verzuim: studenten ingedeeld naar leerweg en sector

* Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

zijn kleine verschillen al snel statistisch significant. De vraag die bij een statistisch significant verschil dan ook steeds gesteld moet worden, is of dat verschil beleidsmatig van betekenis is. Instellingen kunnen zelf bepalen of, met andere woorden, zij het zinvol vinden om bij significante maar kleine verschillen bepaalde groepen als risicogroep aan te merken en hier beleid op te voeren.

Als we eerst naar de regel 'Totaal' in tabel 3.1 kijken, dan is duidelijk dat veel meer studenten incidenteel wegblijven en dat het frequente spijbelen relatief weinig voorkomt. In de bbl blijft circa 17% van de studenten wel eens uit de les weg en 0,6% frequent. In de bol zijn die percentages respectievelijk 31% en 1,1%. Er moet rekening mee worden gehouden dat juist het frequente spijbelen onderschat wordt. De kans dat studenten

Tabel 3.1 Spijbelen: omvang en frequentie (%)

	Bbl			Bol		
	Totaal	incidenteel	frequent	Totaal	incidenteel	frequent
Geslacht				**	**	**
man	19	18	0,7	34	32	1,5
vrouw	16	15	0,4	31	30	0,7
Leeftijd	**	**		**	**	**
16-17 jaar	18	17	1,0	25	24	0,8
18-20 jaar	23	23	0,3	36	34	1,1
21-25 jaar	21	21	0,5	38	36	1,4
>=26 jaar	6	5	0,7	31	26	5,0
Sector	**	**	*	**	**	**
Economie	32	30	1,8	34	32	1,6
Techniek	14	14	0,5	32	30	1,2
Zorg & welzijn	13	13	0,1	30	30	0,6
Groen	35	33	1,3	35	33	1,3
combinatie van sectoren***				26	25	0,7
Niveau				**	**	
entree	14	11	2,5	16	15	0,7
niveau 2	18	17	0,5	21	20	1,2
niveau 3	18	18	0,5	30	29	1,0
niveau 4	16	16	0,5	36	35	1,1
Leerjaar	**	**		**	**	
leerjaar 1	13	13	0,4	21	20	1,1
leerjaar 2	19	19	0,6	34	33	1,0
leerjaar 3	18	18	0,5	42	41	1,2
leerjaar 4	19	18	0,9	41	39	1,3
G4	**	**				
ja	13	12	0,8	33	32	1,4
nee	18	18	0,5	32	31	1,0
Totaal	17	17	0,6	32	31	1,1

* p<0,05; ** p<0,01.

*** Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

die vaak ongeoorloofd afwezig zijn aan de monitor hebben deelgenomen, is immers kleiner dan studenten die hooguit incidenteel spijbelen. De mate van een eventuele onderschatting is moeilijk aan te geven. Het frequent spijbelen in de bol nam tot 2014 af van 5% in 2008 naar 1,2% in 2014, maar blijft nu relatief stabiel ten opzichte van de vorige meting. Voor de bbl is de trend stabiel: zowel in 2011 als in 2014 ligt het percentage frequente spijbelaars hier op 0,9% en dat is dit jaar 0,6%.

Als we ons concentreren op de frequente spijbelaars, dan zijn de statistisch significante verschillen in de bbl veelal zo gering dat het weinig zin heeft om er groepen uit te lichten. Hooguit zijn er kleine verschillen tussen de verschillende sectoren: bbl-studenten uit de sectoren Groen en Economie spijbelen relatief vaker in vergelijking met de andere sectoren. Vrouwelijke bol-studenten jonger dan 18 jaar uit de sector Zorg & welzijn zijn het minst vaak frequente spijbelaars. Mannelijke studenten uit dezelfde categorie zijn iets vaker frequente spijbelaars. Dat mannen vaker spijbelen dan vrouwen zien we ook in het po en vo (Praktikon, 2016).

Redenen om uit de les weg te blijven

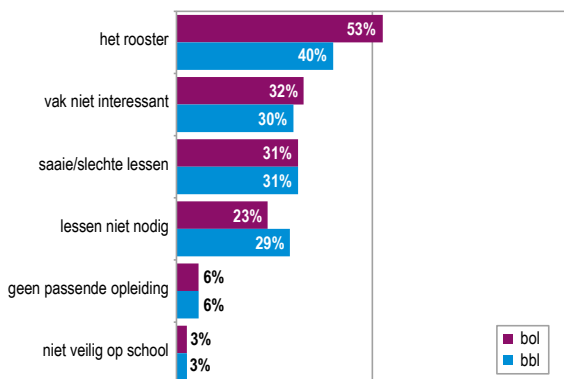
Waarom blijven studenten uit de les weg? In voorgaande metingen bleken studenten persoonlijke redenen te hebben en/of redenen samenhangend met de opleiding. Ook in de huidige meting konden studenten aangeven waarom ze hadden gespijbeld.¹⁰ Veel studenten hebben daarbij zowel persoonlijke redenen als redenen samenhangend met de opleiding genoemd. In beide leerwegen heeft 96% van de spijbelaars een persoonlijke reden genoemd. In de bol heeft 89% van de spijbelaars een aan de opleiding gerelateerde reden genoemd en in

de bbl 88%. In de opgave van persoonlijke redenen is er geen duidelijk verschil tussen incidentele en frequente spijbelaars. Frequente spijbelaars noemen iets vaker een reden samenhangend met de opleiding, namelijk 92% in vergelijking met 89% van de incidentele spijbelaars. De precieze redenen zijn weergegeven in figuur 3.2a (opleiding) en figuur 3.2b (persoonlijk).

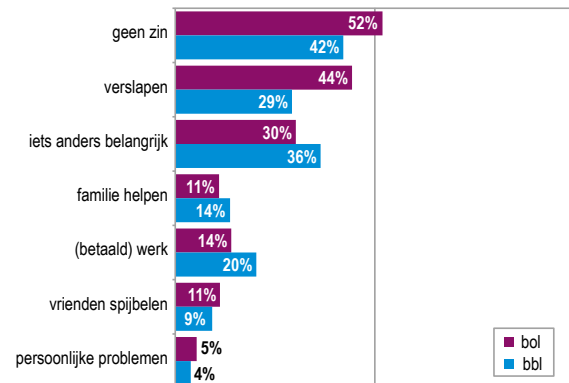
In de bol zijn de meest genoemde persoonlijke redenen voor ongeoorloofd verzuim: geen zin om naar de les te komen (52%), zich verslapen (44%) en belangrijke zaken, het gaat dan bijvoorbeeld om een afspraak bij de dokter of de tandarts of rijles (30%). Geen zin hebben of iets anders belangrijks te doen hebben, zijn redenen die ook de bbl'ers het meest noemen, zij het dat de percentages iets verschillen. Verder valt op dat bbl'ers vaker vanwege betaald werk niet naar school gaan: 20% tegen 14% van de studenten uit de bol.

Van de redenen die de opleiding betreffen, noemen studenten uit de bol het rooster verreweg het meest als reden om te spijbelen: 53%. Ook bij veel studenten uit de bbl is dat een reden: 40%. Klachten over de kwaliteit van de lessen komen op de tweede plaats. In de bol wijst 32% van de spijbelaars op niet interessante vakken en 31% op saaie of slechte lessen. Voor de bbl liggen die percentages nagenoeg op hetzelfde niveau. Verder denkt 23% van de bol-studenten en 29% van de bbl-studenten dat ze de verzuimde lessen niet nodig hebben. Voor ongeveer 3% van de spijbelaars in beide leerwegen is een onveilig gevoel de reden om niet naar school te komen. Opvallend is de reden dat de opleiding niet passend is relatief weinig genoemd: door 6% van de studenten in de bol en 6% van de studenten in de bbl.

Figuur 3.2a Redenen die met de opleiding samenhangen

Figuur 3.2b Persoonlijke redenen om te spijbelen

¹⁰ De vraag is alleen in de volledige versie van de vragenlijst voorgelegd, en niet in de verkorte versie.

Percentage spijbelaars gedaald

Ten opzichte van 2014 is het aandeel spijbelaars in de bol gedaald terwijl er bij de bbl geen significant verschil is opgetreden. Als we de uitkomsten van de metingen sinds 2002 op een rijtje zetten (zie figuur 3.3) dan zien we dat de stijging van het spijbelen zoals die bleek uit de voorgaande meting zich niet heeft doorgezet. In 2017/2018 is het percentage spijbelaars gedaald ten opzichte van de het onderzoek in 2014. Het is nu weer nagenoeg gelijk aan het percentage van 2011, toen het aandeel spijbelaars het laagst ooit was.

Het aantal frequente spijbelaars in de bol is in 2017 op hetzelfde niveau als in 2014 en is nu 1,1%, waar het in 2008 nog 5% was. Het aantal frequente spijbelaars in de bbl is minder aan verandering onderhevig en sinds de vorige meting stabiel gebleven: 0,6% in 2017.

Wapens op school

In 2014 werd gerapporteerd dat de ondergrens van het wapenbezit zo langzamerhand leek te zijn bereikt. Dit lijkt te kloppen. De dalende trend in het aantal studenten dat met een wapen naar school gaat is in deze meting gestopt. 1,3% van de studenten zegt incidenteel of regelmatig een wapen mee te nemen naar school. Dit was 0,9%. Studenten nemen vooral een wapen mee omdat ze zich dan veiliger voelen, dus uit een gevoel van zelfbescherming. Meestal is dat wapen een mes. Het bezit is in principe strafbaar.

Het aandeel studenten dat een wapen mee naar school brengt, was tussen 2002 en 2014 gedaald van 8,3% voor

de bol naar 0,9% en voor de bbl van 6,3% naar 0,7%. Nu is het 1,3% voor de bol en 1,4% voor de bbl. In iets meer dan de helft (0,7%) van de gevallen gaat het om regelmatig wapenbezit. Dit is vergelijkbaar met de verhouding frequent tegenover incidenteel wapenbezit in 2011 en 2014.

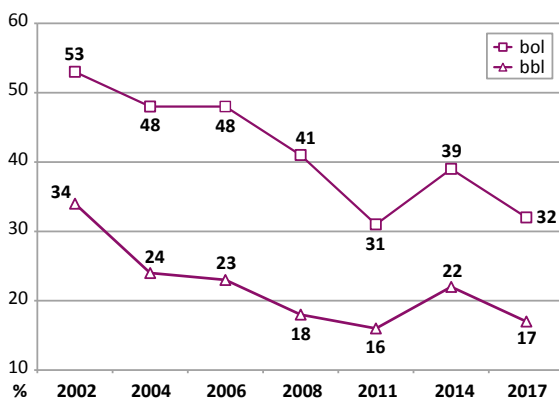
Verschillen tussen groepen

Figuur 3.4 laat zien welk deel van de studenten soms of regelmatig een wapen bij zich draagt. Cijfers zijn uitgesplitst naar leerwegen en sectoren. Tabel 3.2 doet dat voor groepen onderscheiden naar een aantal andere achtergrondkenmerken.

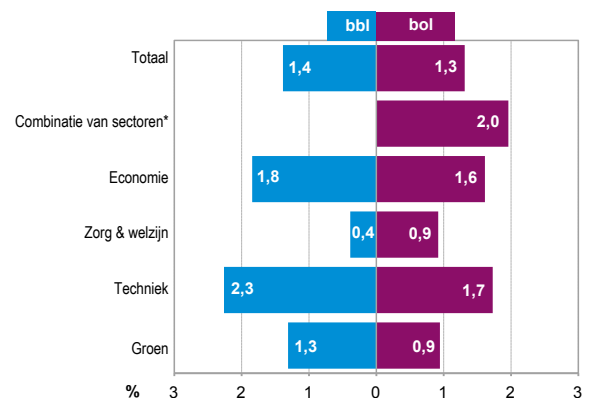
Het percentage studenten met een wapen is zo laag, dat er weinig ruimte is voor verschillen tussen groepen. Tussen de bbl en de bol is het verschil klein: 1,4% tegen 1,3%. In de sector Techniek in de bbl en de bol komt het percentage hoger uit dan bij de andere sectoren. Dit geeft een vergelijkbaar beeld met eerdere metingen. Echter, veel verschillen zijn zo klein dat we eerder moeten denken aan toevalsfluctuaties dan aan werkelijke verschillen.

Evenals in voorgaande metingen is het wapenbezit voor diverse groepen weer uitgesplitst naar de frequentie waarmee een wapen naar school is meegenomen. In tabel 3.2 zijn die uitkomsten apart weergegeven voor de bbl en de bol en daarbinnen voor groepen onderscheiden naar achtergrondkenmerken. We hebben ervan afgezien om de statistisch significante verschillen weer te geven, omdat de percentages zo laag zijn en de verschillen in het algemeen zo klein, dat het niet zinvol is om risicogroepen te onderscheiden.

Figuur 3.3 Percentage spijbelaars tussen 2002 en 2017

Figuur 3.4 Wapenbezit: studenten ingedeeld naar leerweg en sector

* Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Tabel 3.2 Wapenbezit: omvang en frequentie (%)

	Bbl			Bol		
	Totaal	incidenteel	frequent	Totaal	incidenteel	frequent
Geslacht	**	**	*	**	**	**
man	4,9	2,9	2,0	5,1	3,1	2,1
vrouw	1,7	0,8	0,8	2,7	1,9	0,8
Leeftijd	**	**		**		**
16-17 jaar	4,7	3,5	1,2	3,6	2,4	1,2
18-20 jaar	5,1	3,3	1,8	3,7	2,5	1,2
21-25 jaar	2,0	0,7	1,3	4,5	2,4	2,1
>=26 jaar	1,8	0,5	1,2	7,4	1,7	5,7
Sector	**	**		**	**	**
Economie	6,5	4,6	1,8	3,5	2,0	1,5
Techniek	4,2	2,3	1,9	5,2	3,2	2,0
Zorg & welzijn	1,5	0,8	0,8	2,9	2,1	0,9
Groen	4,9	2,9	2,0	4,1	2,7	1,4
combinatie van sectoren***				5,3	4,0	1,3
Niveau	**	**	*			
entree	9,0	3,8	5,1	4,0	3,0	1,0
niveau 2	5,2	3,7	1,5	3,7	2,2	1,5
niveau 3	3,9	2,1	1,7	3,6	2,5	1,1
niveau 4	1,3	0,5	0,8	3,9	2,5	1,5
Leerjaar						
leerjaar 1	3,7	2,2	1,5	4,2	2,7	1,5
leerjaar 2	3,7	2,0	1,7	3,7	2,2	1,4
leerjaar 3	2,9	1,9	1,0	3,4	2,3	1,1
leerjaar 4	2,4	1,0	1,4	4,6	2,7	1,9
G4				**	*	*
ja	2,9	1,2	1,7	4,8	3,0	1,8
nee	3,6	2,2	1,4	3,6	2,3	1,3
Totaal	3,4	2,0	1,5	3,8	2,5	1,4

* p<0,05; ** p<0,01.

*** Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Als we de resultaten van de afgelopen metingen erbij betrekken, dan blijken met name mannelijke studenten en studenten op entreeniveau wat vaker een wapen bij zich te hebben. In deze meting blijkt het wapenbezit in de sectoren Techniek en Economie relatief hoog, voor Techniek is dat al langer zo en voor Economie is dit een resultaat dat ook in 2014 uit het onderzoek kwam. Het wapenbezit is het laagst in de sector Zorg & welzijn.

Verskillende soorten wapens die een gevoel van veiligheid

moeten geven

Een gevoel van veiligheid is ook bij deze meting weer de belangrijkste reden om een wapen bij zich te hebben; bijna de helft van de studenten met een wapen geeft dit aan. Verschillende voorwerpen doen dienst als wapen. Zakmessen zijn door circa de helft van degenen met een wapen genoemd.¹¹ Steekwapens worden door ongeveer 30% van hen genoemd en vuurwapens door een kwart. Ongeveer 31% van de vrouwelijke studenten met een

¹¹ De vraag naar de reden en het soort wapen is gesteld aan de 171 studenten die aangaven een wapen naar school meegenomen te hebben.

wapen noemt een pepperspray. Luchtdrukpistolen en boksbeugels, kettingen of knuppels zijn ook genoemd. Ondanks het screenen op niet serieuze antwoorden, is niet altijd te bepalen hoe serieus deze antwoorden moeten worden genomen. Omdat nu en dan in het nieuws is dat een leerling op school is betrapt met een vuurwapen, kunnen we aannemen dat het wel degelijk voorkomt. Het is gerechtvaardigd dat voor dat soort wapens een verscherpte alertheid bestaat vanwege het gevaar dat ervan uitgaat.

Het wapenbezit lijkt te stabiliseren

Figuur 3.5 laat duidelijk de daling in wapenbezit sinds 2002 zien; in 2017 echter wordt een kleine kentering waargenomen en is het percentage gelijk aan 2011 in de bol. In het vo lijken er signalen te zijn van een toename van problemen met betrekking tot wapens: leidinggevend zien door de jaren heen een toename van het aantal incidenten met wapenbezit (Praktikon, 2016).

Gebruik en handel in drugs op of rond school

Drugsgebruik algemeen

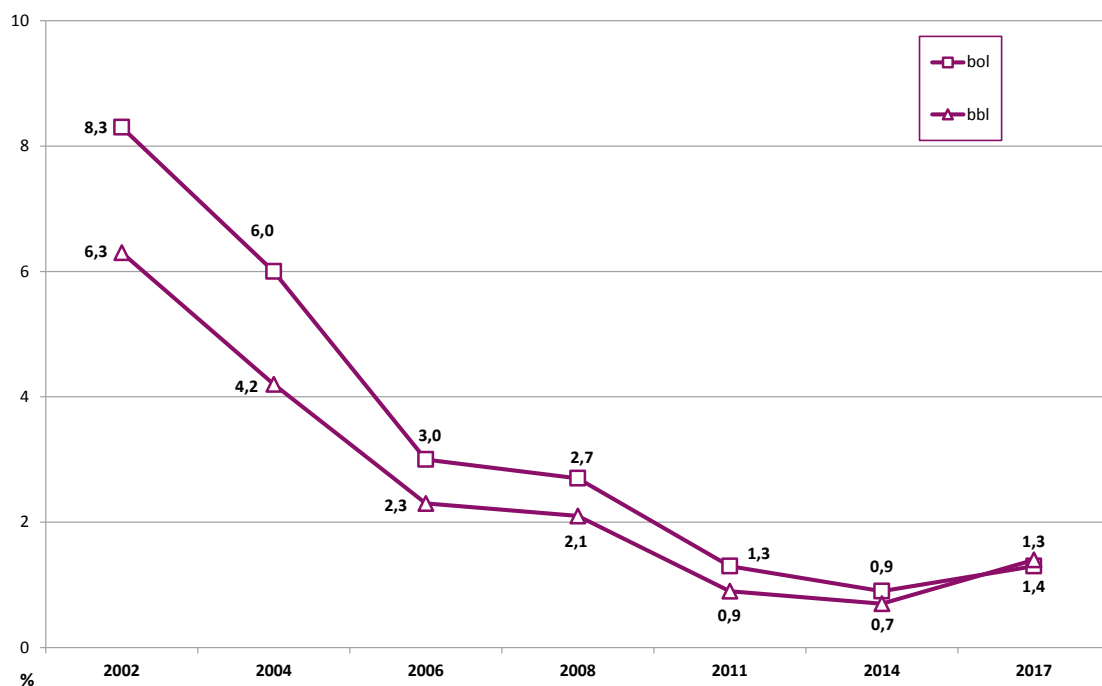
Het gebruik van harddrugs is wettelijk strafbaar. Dat geldt niet voor het gebruik van softdrugs en alcohol, dat wil echter niet zeggen dat het gebruik daarvan

overall is toegestaan. Geen drugs en geen alcohol is in de meeste scholen standaardbeleid. De handel in softdrugs is sowieso illegaal en behoort dus ook tot ongewenst gedrag, ook als buitenstaanders drugs in de schoolomgeving aanbieden. De handel in drugs is vaak omgeven door praktijken die de veiligheid of het veiligheidsgevoel van medewerkers en studenten kunnen bedreigen. Op veel scholen is er dan ook beleid om zowel drugsgebruik als de handel in drugs terug te dringen of te voorkomen. In de monitor is vanaf het begin aandacht besteed aan zowel drugsgebruik als drugshandel.

Het percentage studenten dat zegt drugs te gebruiken is gestegen ten opzichte van de vorige monitor. De toename is te zien bij studenten die zowel in of rond de school, als buiten de school drugs hebben gebruikt in het afgelopen semester, en bij studenten die dit specifiek op of rond school hebben gedaan.

In de huidige meting van 2017 geeft 13% van de studenten aan dat ze het afgelopen semester drugs hebben gebruikt. Dit is opmerkelijk, na een daling tussen 2002 (13%) en 2011 (9,3%) is er sinds de meting van 2014 (11%) een kentering ingezet die in deze meting doorzet (13%). Hierdoor komt het drugsgebruik nu weer

Figuur 3.5 Trends in wapenbezit tussen 2002 en 2017

op het niveau van 2002. Het drugsgebruik vindt meestal niet op of rond de school plaats. Het percentage mbo-studenten dat in één semester op of rond school drugs gebruikt, is 3,8%. Figuur 3.6 toont voor drugsgebruik op school het overzicht voor de leerwegen en de sectoren, tabel 3.3 doet dat voor meer groepen. In voorgaande meting lag het percentage studenten dat drugs gebruikt lager; tussen 2002 en 2014 is dit gedaald van 7,4% naar 2,3% voor de bol. Het aandeel studenten in het mbo dat op of rond school drugs gebruikt komt in grote lijnen overeen met het vo, waar ongeveer 3% op of rond school drugs heeft gebruikt. Dit percentage is vrij stabiel door de jaren heen (Praktikon, 2016). Het percentage studenten dat drugs gebruikt op of rond school ligt nu weer op het niveau van 2008. Figuur 3.7 laat de ontwikkeling zien van het aantal studenten dat drugs gebruikt op of rond school, uitgesplitst naar leerweg. In de bbl bedraagt de stijging ten opzichte van de vorige monitor circa 1,9 procentpunt en in de bol circa 1,5 procentpunt.

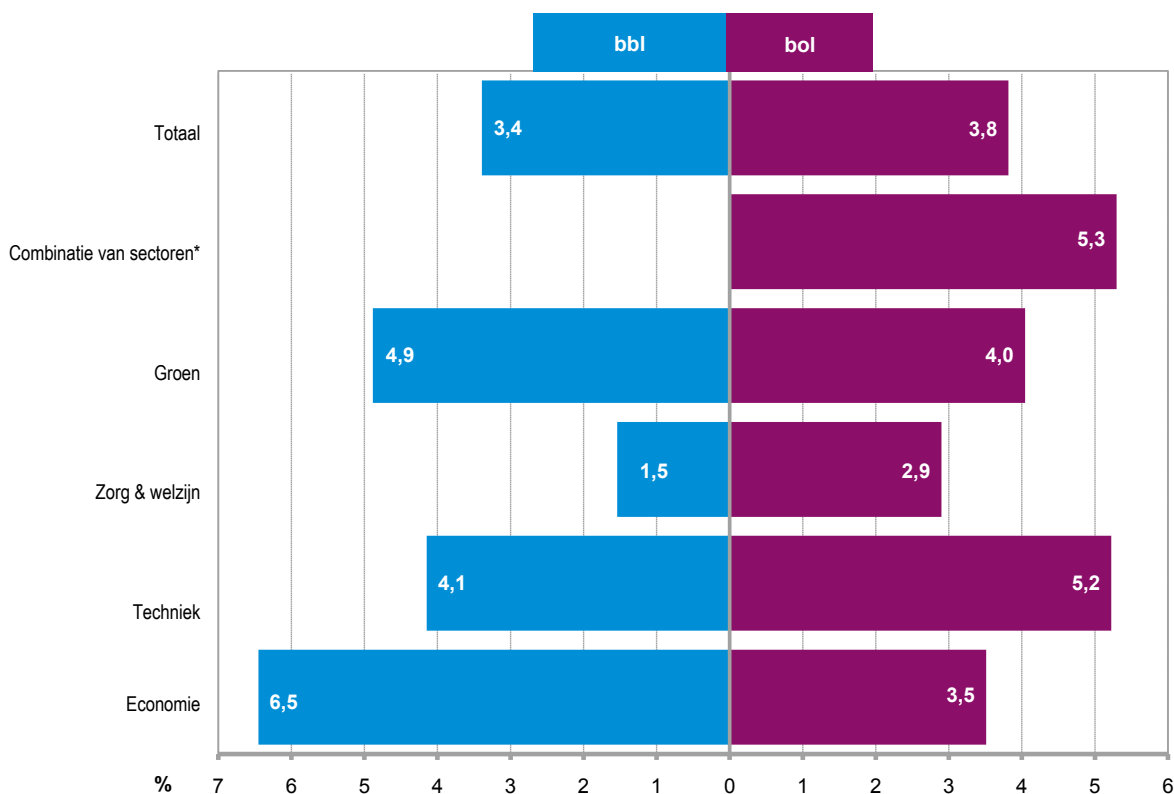
Opvallend is dat de verhouding tussen studenten die drugs gebruiken op school en studenten die in het

algemeen drugs hebben gebruikt wel hetzelfde is gebleven. 28% van de studenten die drugs hebben gebruikt, doet dit op of rond school, en dat was ook zo in 2014. In het algemeen zijn studenten meer drugs gaan gebruiken; verhoudingsgewijs gebeurt dit even vaak op school als in de vorige meting. Het lukt blijkbaar niet om studenten van de drugs af te houden, ongeacht of dit binnen of buiten school is.

Drugsgebruik in verschillende groepen

Het drugsgebruik op school door studenten ligt in de bol iets hoger dan in de bbl, zoals figuur 3.6 laat zien. Ook in eerdere metingen zijn hooguit kleine verschillen tussen de leerwegen gevonden. Het drugsgebruik verschilt wel tussen sectoren. Studenten uit de sector Zorg & welzijn gebruiken het minst vaak drugs op school. Het percentage gebruikers in de andere sectoren ligt iets hoger, wat in lijn is met de bevindingen in vorige metingen. In de meting van 2014 was, net als dit jaar, ook al zichtbaar dat er meer incidentele dan frequente gebruikers zijn, zowel in de bbl als in de bol.

Figuur 3.6 Drugsgebruik op school: studenten ingedeeld naar leerweg en sector

* Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Evenals bij het wapenbezit is ook het drugsgebruik op of rond school zodanig afgenomen dat de percentages voor de verschillende groepen niet zo ver meer uit elkaar liggen. Toch zijn er nog wel enkele groepen waarin relatief meer studenten drugs gebruiken. Dat geldt in de eerste plaats voor mannen, zowel voor incidenteel als voor frequent gebruik. Ook in het vo gebruiken jongens vaker drugs dan meisjes (Praktikon, 2016). In de bbl is het gebruik hoger bij jongere studenten (16 tot en met 20 jaar), maar in de bol is dit minder terug te zien. Op

het verschil tussen de sectoren is al geweest. Het niveau van de opleiding doet ertoe in de bbl. Vooral onder studenten op entreeniveau en niveau 2 in de bbl is het drugsgebruik toegenomen. Voor niveau 2 was dit ook het geval in de vorige twee metingen.

Het drugsgebruik bij bol-studenten in de G4 is iets hoger dan dat van bbl-studenten in de G4. Dat was in 2008, 2011 en 2014 ook het geval. Het verschil betreft vooral het incidentele gebruik.

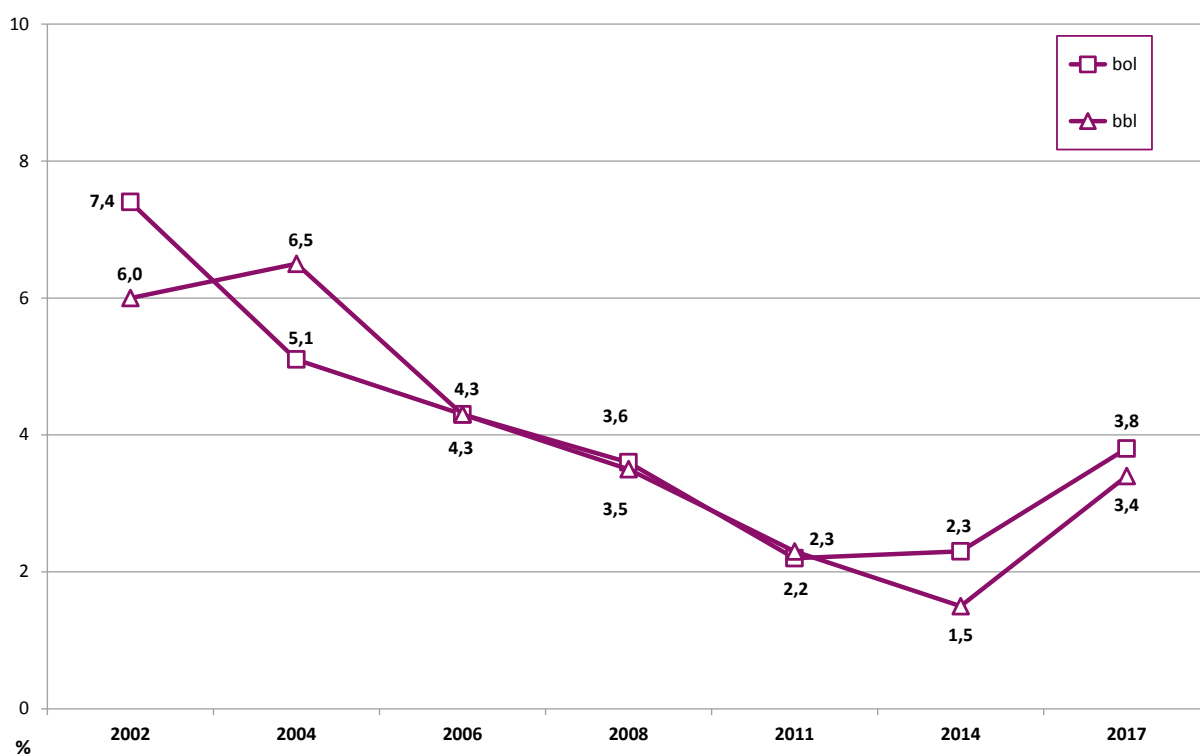
Tabel 3.3 Drugsgebruik op of rond school: omvang en frequentie (%)

	Bbl			Bol		
	Totaal	incidenteel	frequent	Totaal	incidenteel	frequent
Geslacht	**	**	*	**	**	**
man	4,9	2,9	2,0	5,1	3,1	2,1
vrouw	1,7	0,8	0,8	2,7	1,9	0,8
Leeftijd	**	**		**		**
16-17 jaar	4,7	3,5	1,2	3,6	2,4	1,2
18-20 jaar	5,1	3,3	1,8	3,7	2,5	1,2
21-25 jaar	2,0	0,7	1,3	4,5	2,4	2,1
>=26 jaar	1,8	0,5	1,2	7,4	1,7	5,7
Sector	**	**		**	**	**
Economie	6,5	4,6	1,8	3,5	2,0	1,5
Techniek	4,2	2,3	1,9	5,2	3,2	2,0
Zorg & welzijn	1,5	0,8	0,8	2,9	2,1	0,9
Groen	4,9	2,9	2,0	4,1	2,7	1,4
combinatie van sectoren***				5,3	4,0	1,3
Niveau	**	**	*			
entree	9,0	3,8	5,1	4,0	3,0	1,0
niveau 2	5,2	3,7	1,5	3,7	2,2	1,5
niveau 3	3,9	2,1	1,7	3,6	2,5	1,1
niveau 4	1,3	0,5	0,8	3,9	2,5	1,5
Leerjaar						
leerjaar 1	3,7	2,2	1,5	4,2	2,7	1,5
leerjaar 2	3,7	2,0	1,7	3,7	2,2	1,4
leerjaar 3	2,9	1,9	1,0	3,4	2,3	1,1
leerjaar 4	2,4	1,0	1,4	4,6	2,7	1,9
G4				**	*	*
ja	2,9	1,2	1,7	4,8	3,0	1,8
nee	3,6	2,2	1,4	3,6	2,3	1,3
Totaal	3,4	2,0	1,5	3,8	2,5	1,4

* p<0,05; ** p<0,01

*** Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Figuur 3.7 Trends in drugsgebruik op school tussen 2002 en 2017

De handel in drugs in de schoolomgeving

De studenten is gevraagd of ze in het semester waarover ze moesten rapporteren, op school of in de omgeving drugs aangeboden hebben gekregen. Bijna 8,7% bevestigde dat. Dat percentage ligt dus hoger dan dat in de twee voorgaande metingen: in 2011 was dat bijna 6% en in 2014 iets meer dan 5%. Studenten krijgen vaker drugs aangeboden in de omgeving van school (5,6%) dan op school zelf (3,9%).

Studenten die op of rond school drugs gebruiken, krijgen aanzienlijk vaker drugs aangeboden: 50% tegen 7% van de niet-gebruikers. Het is uiteraard ook mogelijk dat een deel van de studenten tot gebruik overgaat na een aanbod. Over dat verband kunnen we niet veel meer zeggen dan dat dat mogelijk is. Tussen mannen en vrouwen is ook een verschil gevonden in het aangeboden krijgen van drugs: 12,3% van de mannelijke studenten krijgt ermee te maken versus 5,3% van de vrouwelijke. Dit verschil hangt samen met het verschil in drugsgebruik tussen mannen en vrouwen. Tussen locaties in en buiten de G4 is geen duidelijk verschil gevonden.

Studenten is verder gevraagd of ze op en rond school overlast hebben ondervonden van gebruikers van en handelaren in drugs. Bijna 11% beantwoordde die

vraag bevestigend, wat meer is dan in 2014 toen 6% overlast ervoer. De handel in drugs en de overlast die dat veroorzaakt bij studenten, is dus gestegen ten opzichte van 2011.

3.3 Betrokkenheid bij ongewenst gedrag

De in paragraaf 3.2 besproken vormen van ongewenst gedrag kunnen, zoals we ook zagen, overlast bezorgen aan anderen. Veelal zullen degenen die dat ongeoorloofd gedrag vertonen er echter niet op uit zijn anderen bewust schade toe te brengen, uitgezonderd de handel in drugs. Bij diefstal, pesten, seksuele intimidatie en andere vormen van geweld is de dader er wel op uit de ander te schaden of pijn te bezorgen. Er zijn twee hoofdvormen van geweld: 1) materieel geweld – diefstal of vernieling – waarbij schade wordt toegebracht aan de eigendommen van iemand of van een instelling of organisatie en 2) psychisch-fysiek geweld – pesten, discriminatie, bedreiging, lichamelijk geweld, seksuele intimidatie en agressie, en digitaal geweld – waarbij de schade psychisch en/of fysiek van aard is. De vraag is om welk percentage studenten het gaat en of dat percentage in de afgelopen jaren is veranderd. Eerst komt het materieel geweld aan de orde, daarna het psychisch-fysiek geweld.

Plegers van materieel geweld

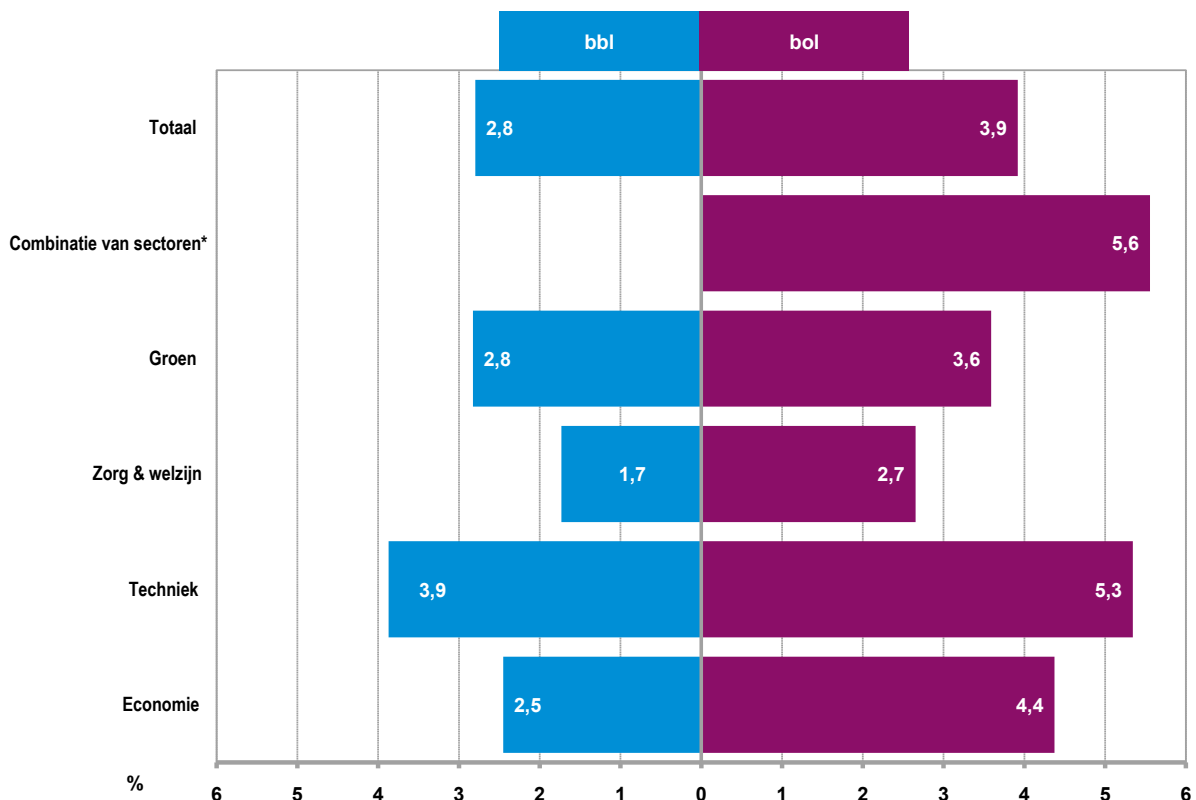
Tussen 2004 en 2011 daalde het percentage studenten die diefstal pleegden en/of vernielingen aanrichtten. De cijfers voor 2014 en 2017 geven aan dat die daling stopt: bij elkaar genomen komt het percentage in de bbl en de bol namelijk op 3,9% uit, in 2014 was dit 3,2% en in 2011 was dit 2,9%. Dit percentage ligt iets lager dan wat in 2016 in het vo is gevonden: daar gaf 3% van de leerlingen aan dader van materieel geweld te zijn geweest. Of het stoppen van die daling ook in alle groepen is te zien, komt hierna in de bespreking van figuur 3.8 en tabel 3.4 aan de orde.

Studenten uit de bol maken zich vaker schuldig aan diefstal of vernieling op school dan studenten uit de bbl. In de bol is 3,9% van de studenten in een semester betrokken bij die vormen van materieel geweld en in de bbl 2,8%. Dat hangt deels samen met de hogere gemiddelde leeftijd van bbl-studenten en het feit dat oudere bbl-studenten minder vaak dan bol-studenten in de fout gaan. Een vergelijkbaar verschil tussen bol en bbl was er ook in eerdere edities.

Het percentage studenten dat op school iets gestolen of vernield heeft, is in de sector Zorg & welzijn het laagst. Dat geldt voor de bbl en de bol. Het percentage is relatief het hoogst in de sector Techniek en de combinatie van sectoren van de bol, waar respectievelijk 5,3% en 5,6% van de studenten eigendommen van iemand of van de school heeft gestolen of vernield. In de Techniek was ook in voorgaande jaren het aandeel studenten dat iets had gestolen of vernield het hoogst.

Mannelijke studenten in de bol zijn bijna 4 keer zo vaak dader van materieel geweld als vrouwelijke studenten, zie tabel 3.4. Ook in de bbl is er een duidelijk verschil te zien. Het verschil tussen mannen en vrouwen is groter bij vandalisme dan bij diefstal. Een leeftijdseffect is er in de bbl voor diefstal en vandalisme, in de bol alleen voor diefstal. Jongere studenten stelen of vernielen vaker iets op school dan oudere studenten. Voor vandalisme geldt dat bbl-studenten boven de 20 jaar minder bij dat soort ongewenst gedrag betrokken zijn.

Figuur 3.8 Daders materieel geweld ingedeeld naar leerweg en sector

* Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Bij onderscheiding naar opleidingskenmerken is al gewezen op verschillen tussen sectoren. Echter ook het opleidingsniveau doet ertoe. Het percentage daders van diefstal en vandalisme is in de bbl groter in niveau 2. Daar is 5,1% van de studenten op niveau 2 pleger van materieel geweld; op de andere niveaus ligt dit tussen de 1,3% en de 4,1%. In de bol is het percentage daders van diefstal en vandalisme groter bij entreeniveau en niveau 2. Daar gaat het om 7,7% op entreeniveau en 4,9% op niveau 2, bij niveau 3 en 4 is dit percentage maar 3,6%. Een leerjaareffect lijkt er alleen te zijn voor de daders van vandalisme (exclusief diefstal) in de bbl.

Voor deze studenten geldt dat hoe verder zij zijn in de opleiding, hoe minder zij dader zijn van vandalisme. Er is geen statistisch significant verschil te zien tussen studenten uit de G4 en de rest van het land.

Aandeel plegers van diefstal en vernieling op school onder studenten

In 2017 is het percentage bbl-studenten dat betrokken is bij diefstal 2,8%. Dit is geen significante stijging ten opzichte van de meting in 2014. Het percentage bol-studenten dat betrokken is bij diefstal en/of vernieling op school is wel licht gestegen naar 3,9% in 2017.

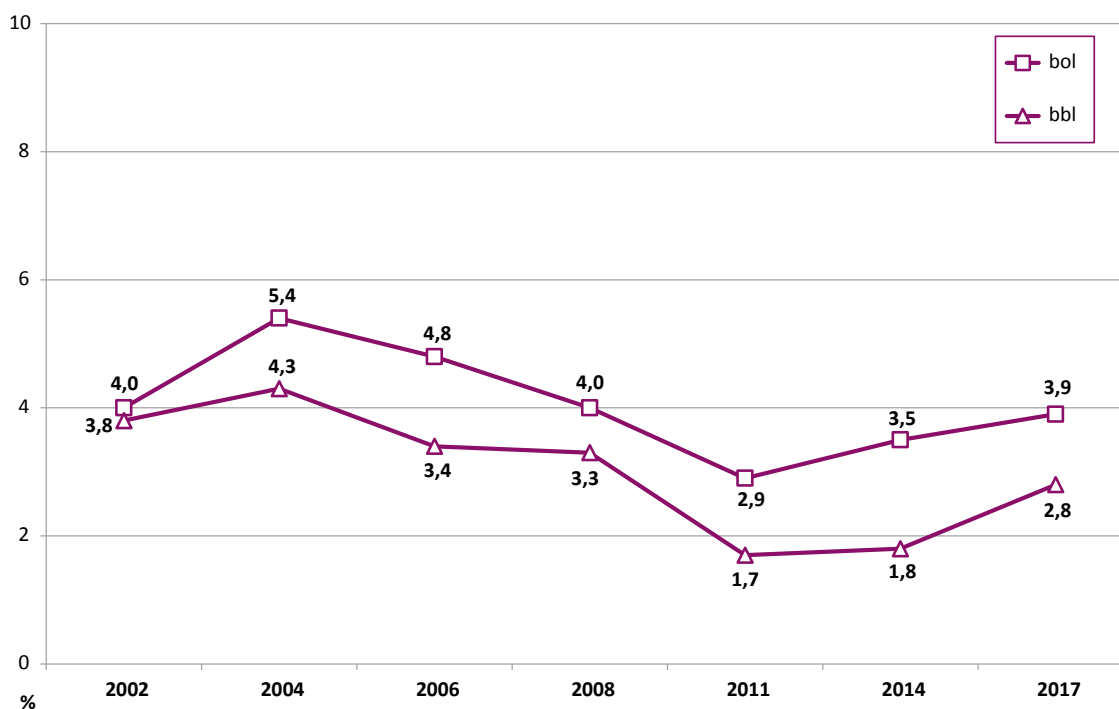
Tabel 3.4 Daders materieel geweld (%)

	Bbl			Bol		
	Totaal	diefstal	vandalisme	Totaal	diefstal	vandalisme
Geslacht	**	*	**	**	**	**
man	3,9	2,4	3,0	6,3	3,7	4,7
vrouw	1,6	1,1	1,0	1,7	1,2	1,0
Leeftijd	**	**	**		*	
16-17 jaar	5,6	2,8	4,4	3,9	2,4	2,9
18-20 jaar	3,4	2,1	2,5	3,9	2,3	2,7
21-25 jaar	2,3	2,1	1,3	3,8	2,6	2,6
>=26 jaar	0,9	0,4	0,8	5,6	4,0	3,5
Sector			*	**	**	**
Economie	2,5	1,5	2,2	4,4	2,8	3,1
Techniek	3,9	2,4	3,1	5,3	3,0	4,0
Zorg & welzijn	1,7	1,3	0,9	2,7	1,8	1,7
Groen	2,8	1,4	1,9	3,6	2,3	2,6
combinatie van sectoren***				5,6	3,5	3,9
Niveau	**	**	**	**	**	**
entree	4,1	2,7	3,8	7,7	6,4	4,8
niveau 2	5,1	3,5	3,6	4,9	3,0	3,5
niveau 3	2,8	1,6	2,2	3,6	2,4	2,3
niveau 4	1,3	0,8	0,7	3,6	2,1	2,7
Leerjaar	*		*			
leerjaar 1	4,1	2,0	3,3	4,1	2,4	2,9
leerjaar 2	3,0	2,1	2,1	4,1	2,7	2,9
leerjaar 3	1,5	1,2	1,0	3,3	2,0	2,3
leerjaar 4	1,5	1,5	0,9	4,2	2,0	3,4
G4						
ja	2,7	1,8	1,7	3,7	2,7	2,4
nee	2,9	1,8	2,2	4,0	2,3	2,9
Totaal	2,8	1,8	2,1	3,9	2,4	2,8

* p≤0,05; ** p≤0,01.

*** Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Figuur 3.9 Daders materieel geweld: trends tussen 2002 en 2017

Daders van psychisch-fysiek geweld

Psychisch-fysiek geweld komt in diverse vormen en gedaanten voor, maar een algemene karakteristiek is dat inbreuk wordt gepleegd op de geestelijke en/of lichamelijke integriteit van de slachtoffers. In de monitor is psychisch-fysiek geweld gedefinieerd vanuit het perspectief van de slachtoffers, ook als het niet de intentie van plegers is om iemand psychisch of fysiek te kwetsen. De ervaring van het slachtoffer is in de monitor dus bepalend.

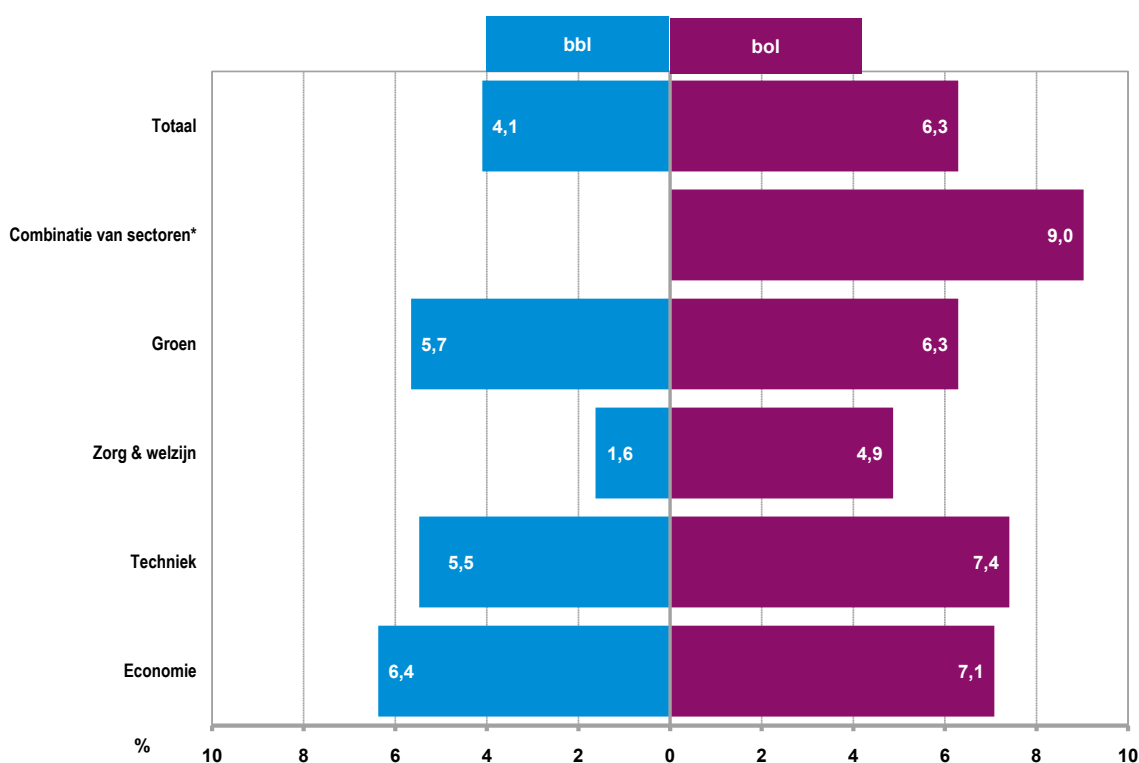
Of er in concrete gevallen sprake is van psychisch-fysiek geweld is soms gemakkelijk vast te stellen, bijvoorbeeld bij duidelijke verwondingen of openlijke beledigingen. In andere gevallen is het minder gemakkelijk. Als een pleger niet uit is op doelbewust kwetsen, zal hij zijn gedrag niet als agressief interpreteren en zullen vragen naar agressie ontkennend worden beantwoord. Het is daarom aannemelijk dat de uitkomsten van de monitor een discrepantie vertonen tussen het percentage daders en slachtoffers van psychisch-fysieke agressie. Overigens is een een-op-eenrelatie ook niet te verwachten, omdat een dader meerdere slachtoffers kan maken en een groep daders eenzelfde persoon kunnen pesten of bedreigen.

De studenten is gevraagd of ze een of meer vormen van psychisch-fysiek geweld gebruikt hebben tegen medewerkers en/of studenten: pesten en discriminatie, bedreiging en lichamelijk geweld. Evenals bij alle vragen

naar ongewenst gedrag, had beantwoording betrekking op de periode voorafgaand aan de deelname aan de monitor. De vraag naar het plegen van verbale agressie is alleen gesteld als het ging om verbale agressie tegen medewerkers. Naar daderschap van seksuele intimidatie is niet gevraagd, omdat in een eerdere meting was gebleken dat die vraag bij te veel studenten een niet-serieuze beantwoording uitlokt.

Het percentage studenten dat zich agressief gedraagt tegen medewerkers en studenten is sinds 2002 systematisch afgenomen, met uitzondering van 2008. Deze dalende trend wordt dit jaar doorbroken: maakten in 2011 en 2014 respectievelijk 5,7 en 4,8% van de studenten zich schuldig aan die vormen van ongewenst gedrag, in deze monitor stijgt het percentage naar 6,2%. Opgemerkt moet worden dat in die percentages studenten die zich verbaal agressief hebben geuit tegen medewerkers, niet zijn meegerekend. Het percentage studenten dat aangeeft dit gedaan te hebben, blijft echter beperkt tot ruim 4%. Die laatste uitkomst is wel in contrast met het percentage medewerkers dat de afgelopen jaren naar eigen zeggen verbaal agressief is benaderd door studenten. Hier komt een verschil in interpretatie van gedrag waarschijnlijk het duidelijkst tot uiting. Aanspreekvormen die door veel studenten blijkbaar als vrij normaal worden ervaren, zijn dat niet voor medewerkers. Die discrepantie heeft waarschijnlijk te maken met cultuurverschillen tussen studenten en medewerkers.

Figuur 3.10 Daders psychisch-fysiek geweld – exclusief verbaal – ingedeeld naar leerweg en sector

* Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Verschillen tussen groepen in agressief gedrag

Na deze algemene bespiegelingen richten we ons op verschillen in agressief gedrag tussen verschillende groepen studenten. Een eerste vergelijking tussen studenten uit de twee leerwegen en de sectoren is weer gegeven in figuur 3.10. Verdere vergelijkingen tussen groepen zijn in tabel 3.5 opgenomen.

Relatief meer studenten uit de bol dan uit de bbl gedragen zich agressief tegen medewerkers en studenten. In de bol gaat het om circa 6,3% van de studenten en in de bbl om 4,1%. Voor beide leerwegen is dat een significante stijging ten opzichte van 2014, voor de bol was dit 5% en voor de bbl was dit nog geen 2%. Vooral voor de bbl is dit dus gestegen. Het verschil tussen bol en bbl is deels een leeftijdseffect: studenten in de bbl zijn gemiddeld ouder dan studenten in de bol. Oudere studenten zijn minder vaak dader. Bij de sectoren komen we de laagste percentages weer tegen in de sector Zorg & welzijn: 1,6% van de studenten in de bbl heeft zich agressief gedragen en 4,9% in de bol. In de bol maken studenten uit de combinatie van sectoren en de sector Techniek zich het meest schuldig aan psychisch-fysiek geweld. Voor de bbl geldt de sector Economie als een sector waarin dit percentage hoog is.

In tabel 3.5 zijn de daders van psychisch-fysiek geweld opgenomen zoals getoond in de figuur 3.10. In de kolommen 'Totaal' is dit weergegeven, exclusief verbale agressie. Daarnaast zijn de twee specifieke vormen opgenomen met de hoogste percentages daders, namelijk pesten en/of discriminatie en verbale agressie. Statistisch significante verschillen zijn per kolom voor elk van de achtergrondkenmerken aangegeven: één sterretje wijst op een kans van 5% of minder dat het verschil op toeval berust ($p \leq 0,05$) en twee sterretjes dat die kans 1% of minder is ($p \leq 0,01$).

Uit een vergelijking van pesten met verbale agressie, bleek dat studenten in eerdere metingen de impact van hun verbale gedrag op medewerkers niet goed inschatten. Het percentage studenten dat aangaf een medewerker te pesten, was hoger dan het percentage studenten dat aangeeft verbale agressie te gebruiken. Dit terwijl in het rapport over de medewerkers het percentage van verbale agressie drie tot vier keer hoger was dan het percentage slachtoffers van pesten. Dit is in de huidige meting veranderd: studenten in de bol geven vaker aan dat zij verbale agressie uiten naar een medewerker dan dat zij een medewerker pesten. Ook in het vo komt daderschap van verbale agressie vaker voor

dan pesten. In het vo zelfs 13% (Praktikon, 2016). Daarbij moet wel vermeld worden dat in het vo ook is gevraagd naar verbale agressie richting studenten, in deze monitor is alleen gevraagd naar verbale agressie richting medewerkers. In de bbl zijn de percentages daders van verbale agressie en pesten gelijk.

De verschillen tussen mannelijk en vrouwelijke studenten zijn het meest opvallend. Waar in de bol

9,1% van de mannelijke studenten zich schuldig maakt aan psychisch-fysiek geweld, is dat voor vrouwen 3,7%. Daarnaast zijn er verschillen voor niveau: op de lagere mbo-niveaus in de bol en bbl maken meer studenten zich schuldig aan psychisch-fysiek geweld. Ook voor leerjaren zijn verschillen zichtbaar: studenten uit een hoger leerjaar zijn over het algemeen minder betrokken bij psychisch-fysiek geweld.

Tabel 3.5 Plegers psychisch-fysiek geweld (%)

	Bbl			Bol		
	Totaal****	pesten	verbaal	Totaal****	pesten	verbaal
Geslacht	**	**	**	**	**	**
man	5,9	3,4	3,5	9,1	5,2	5,6
vrouw	2,0	1,3	1,3	3,7	2,4	2,9
Leeftijd	**	**	**	*	*	*
16-17 jaar	7,2	4,1	4,1	6,1	3,3	4,2
18-20 jaar	6,5	3,5	3,5	6,3	3,8	4,1
21-25 jaar	2,7	1,9	1,9	6,7	4,8	3,9
>=26 jaar	0,6	0,6	0,6	7,5	3,6	7,1
Sector	**	*	**	**	**	**
Economie	6,4	3,9	2,5	7,1	4,4	4,7
Techniek	5,5	3,2	3,5	7,4	4,1	4,4
Zorg & welzijn	1,6	1,2	0,8	4,9	2,9	3,2
Groen	5,7	2,5	4,6	6,3	3,8	5,3
combinatie van sectoren***				9,0	6,3	6,3
Niveau	**	**	**	**	**	**
entree	8,1	6,8	6,8	11,8	5,4	8,7
niveau 2	6,7	4,2	3,7	9,6	5,5	6,3
niveau 3	4,5	2,2	2,9	5,9	3,7	4,1
niveau 4	1,7	1,3	0,9	5,3	3,2	3,5
Leerjaar		*		**	*	
leerjaar 1	5,0	2,6	2,7	6,9	3,4	4,4
leerjaar 2	4,5	3,4	3,0	6,7	4,3	4,5
leerjaar 3	3,2	1,2	1,8	4,9	3,3	3,4
leerjaar 4	2,1	1,0	1,5	5,1	3,6	3,6
G4			*			
ja	3,1	1,8	1,0	6,4	3,9	4,1
nee	4,4	2,6	2,9	6,3	3,7	4,2
Totaal****	4,2	2,5	2,5	6,3	3,7	4,2

* p<0,05; ** p<0,01;

*** Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

**** Totaal is minus verbale agressie.

Trends in psychisch-fysiek geweld

Figuur 3.11 brengt de trend sinds 2002 in beeld. Voor de bbl en de bol zijn de percentages plegers van psychisch-fysiek geweld – minus verbale agressie – in de grafiek weergegeven. In de bol en de bbl is het percentage studenten dat zich agressief gedraagt tegenover medewerkers en studenten terug op het niveau van 2011 (voor bol 6,3% en voor bbl 4,2%). Het is gestegen ten opzichte van 2014 (voor bol 5,2% en voor bbl 1,7%). In het po en vo is het percentage daders van alle vormen van psychisch-fysiek geweld juist stabiel over de jaren heen (Prakikon, 2016).

Samenvattend kunnen we stellen dat voor de meeste besproken vormen van ongewenst gedrag in dit hoofdstuk, we zien dat na enkele jaren daling er sprake is van een lichte stijging. Uitzondering hierop zijn spijbelende studenten, waarvan het percentage is gedaald ten opzichte van de meting in 2014.

In de twee volgende hoofdstukken gaan we na of de objectieve veiligheid van studenten is verbeterd. Hoofdstuk 4 gaat over de slachtoffers van materieel geweld – diefstal en vernieling – en van psychisch-fysiek geweld. De subjectieve veiligheid, het veiligheidsgevoel, bespreken we in hoofdstuk 5.

Figuur 3.11 Daders psychisch-fysiek geweld (minus verbale agressie) tussen 2002 en 2017

4. Slachtoffers van agressie

4.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 beschreven we het ongewenst gedrag vanuit het perspectief van de ouders. In dit hoofdstuk doen we dat vanuit het perspectief van de slachtoffers. Het gaat om agressie die studenten zelf aan den lijve ondervinden, materieel geweld – diefstal en vandalisme – of psychisch-fysiek geweld zoals pesten, lichamelijk geweld of bedreiging. In paragraaf 4.2 bespreken we materieel geweld; vervolgens in paragraaf 4.3 psychisch-fysiek geweld.

4.2 Materieel geweld

Het percentage slachtoffers van diefstal en vandalisme kent sinds 2002 een eenmalige stijging en verder alleen daling. In 2014 is het percentage slachtoffers het laagst (5,8%). Deze trend zet dit jaar niet door: het percentage slachtoffers van materieel geweld stijgt naar 7,5% en is daarmee op het niveau van 2011 (7,9%). In het vo ligt het aantal slachtoffers van materieel geweld in 2016 hoger, namelijk op 10% (Praktikon, 2016).

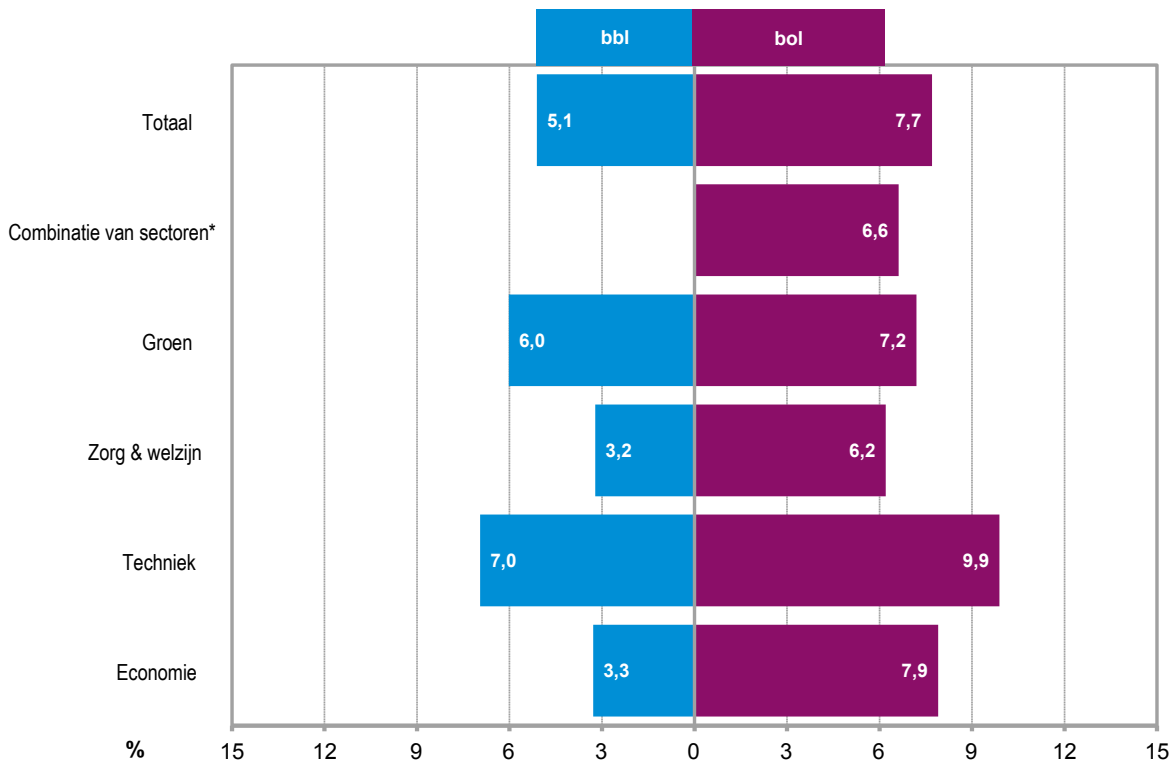
Op de trend gaan we verder in aan het eind van paragraaf 4.2. Nu gaan we eerst na of er tussen groepen

studenten verschillen zijn in het risico om slachtoffer te worden van materieel geweld. Figuur 4.1 brengt de percentages slachtoffers in beeld voor beide leerwegen en de sectoren. Verdere onderscheidingen zijn in tabel 4.1 opgenomen.

Het percentage slachtoffers van diefstal en vandalisme is ongeveer anderhalf keer zo hoog in de bol als in de bbl: 7,7% om 5,1%. Ook in voorgaande metingen kwam het percentage voor de bol steeds duidelijk hoger uit. Dat heeft ongetwijfeld te maken met het verschil in aanwezigheid op school. Bbl'ers zijn er gemiddeld niet meer dan één dag in de week. Ook zijn bbl'ers gemiddeld ouder dan bol-studenten en oudere studenten zijn minder vaak slachtoffer van materieel geweld.

Tussen sectoren zijn er eveneens duidelijke verschillen. De sector Techniek krijgt in de bol en bbl relatief vaker te maken met diefstal en vandalisme. Studenten uit de sector Zorg & welzijn zijn het minst vaak slachtoffer van diefstal en vernieling. In de bbl van deze sector komen vandalisme en diefstal bij 3,2% van de studenten voor.

Figuur 4.1 Slachtoffers van materieel geweld onderscheiden naar leerweg en sector

* Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Tabel 4.1 Slachtoffers materieel geweld (%)

	Bbl			Bol			
	Totaal	diefstal	vandalisme	Totaal	diefstal	vandalisme	
Geslacht	**	*	**	**	**	**	
man	6,6	4,7	2,5	9,7	6,4	3,7	
vrouw	3,5	2,9	2,9	0,8	5,9	4,2	1,9
Leeftijd	**	**	*				
16-17 jaar	7,9	6,7	2,0	8,2	5,4	3,1	
18-20 jaar	6,9	5,2	2,1	7,6	5,3	2,6	
21-25 jaar	4,2	2,7	2,0	6,6	4,4	2,5	
>=26 jaar	2,1	1,5	0,7	8,1	6,4	2,5	
Sector	**	*	*	**	**	**	
Economie	3,3	1,9	1,9	7,9	5,5	2,8	
Techniek	7,0	5,0	2,2	9,9	6,6	3,8	
Zorg & welzijn	3,2	2,7	0,7	6,2	4,5	1,8	
Groen	6,0	4,7	2,7	7,2	4,3	3,4	
combinatie van sectoren***				6,6	5,3	1,3	
Niveau	**	**	*	**	**		
entree	4,0	4,0	1,3	8,7	6,7	2,2	
niveau 2	9,1	6,7	3,2	10,2	7,4	3,4	
niveau 3	4,8	3,8	1,2	7,5	5,2	2,5	
niveau 4	3,2	2,1	1,3	7,1	4,6	2,7	
Leerjaar				*		*	
leerjaar 1	6,4	4,7	2,3	7,7	5,2	2,8	
leerjaar 2	5,4	4,0	1,7	8,1	5,6	2,9	
leerjaar 3	3,5	2,6	1,1	6,6	4,7	2,1	
leerjaar 4	5,0	4,0	1,0	8,5	5,0	3,8	
G4					**		
ja	4,1	2,8	1,6	8,3	6,2	2,3	
nee	5,5	4,1	1,7	7,5	5,0	2,9	
Totaal	5,2	3,9	1,7	7,7	5,3	2,8	

* p≤0,05; ** p≤0,01.

*** Combinatie van sectoren wordt voor bbl niet weergegeven, omdat het aantal studenten binnen deze groep te klein is.

Risicogroepen

In tabel 4.1 zijn studenten onderverdeeld aan de hand van de achtergrondkenmerken. Naast het totale percentage slachtoffers van materieel geweld, zijn ook de percentages voor diefstal en vandalisme opgenomen. De leerweg vormt weer de hoofdindeling. We zien de volgende verschillen tussen groepen studenten:

- Mannen zijn vaker slachtoffer van materieel geweld dan vrouwen.
- Jongere studenten krijgen vaker met diefstal en vernieling te maken dan oudere studenten. Dat

effect is het sterkst in de bbl, waar 7,9% van de 16- en 17-jarigen slachtoffer is van materieel geweld, terwijl 2,1% van de studenten ouder dan 25 dat is.

- Tussen de opleidingsniveaus is ook een verschil te zien: in beide leerwegen zijn studenten van niveau 2 relatief vaker slachtoffer van materieel geweld.
- Het leerjaar speelt eveneens een rol, maar eigenlijk alleen in de bol en alleen in het geval van vandalisme. In het vierde leerjaar komt wat meer diefstal voor dan in het eerste, tweede en derde leerjaar.

- Tussen locaties in de vier grote steden (G4) en in de rest van het land zijn geen significante verschillen te vinden, alleen voor diefstal in de bbl. Daar komt diefstal wat vaker voor in de G4 dan in de rest van het land. In voorgaande jaren waren geen verschillen gevonden voor de regio.

Vervolgens is gekeken naar soorten eigendommen die het meest gestolen of vernield worden. Figuur 4.2 brengt dat in beeld. In het linkerdeel is voor zes soorten eigendommen een uitsplitsing gemaakt naar percentages slachtoffers in de bbl en de bol. In het rechterdeel is het percentage slachtoffers weergegeven berekend op basis van de totale populatie (links) en op basis van de groep slachtoffers (rechts). Omdat van eenzelfde student verschillende eigendommen kunnen zijn gestolen en/of vernield, tellen de percentages gebaseerd op het aantal slachtoffers tot boven de 100 op.

Evenals in voorgaande metingen, staan schoolspullen bovenaan in het rijtje van meest gestolen of vernielde eigendommen. Circa 29% van de slachtoffers gaf aan dat spullen die ze in hun opleiding gebruiken, zijn gestolen of vernield. Hier zijn nauwelijks verschillen te zien tussen bol en bbl. Berekend op basis van de totale populatie, komt het erop neer dat 2,1% van alle studenten met diefstal of vernieling van dat soort spullen te maken krijgt. Van 20% van de studenten zijn persoonlijke eigendommen, bijvoorbeeld horloges, kleding enzovoort, gestolen of beschadigd. Die categorie komt daarmee op een

tweede plaats, met in de bol twee keer zoveel slachtoffers (21%) als in de bbl (9%). Bij 13% van de slachtoffers van materieel geweld gaat het om digitale spullen, zoals mobiele telefoons, usb-sticks, laptops en harde schijven. Op dit punt verschillen de percentages tussen bol en bbl nauwelijks. Van 12% van de slachtoffers is een vervoersmiddel of onderdelen ervan gestolen of vernield. In de populatie betreft het 0,9% van alle studenten. Diefstal of beschadiging van een fiets, scooter of auto komt in de bbl bijna twee keer zo vaak voor als in de bol. Ook in 2014 was een dergelijk verschil zichtbaar. Ook de diefstal van geld wordt door 12% van de slachtoffers genoemd, in de populatie is dat 0,6%. Ook hier zijn bbl-studenten vaker slachtoffer (17%) dan bol-studenten (11%). Het minst vaak worden werkstukken vernield of gestolen, ongeveer 0,6% van de studenten overkomt dat.

Trends in materieel geweld tussen 2002 en 2017

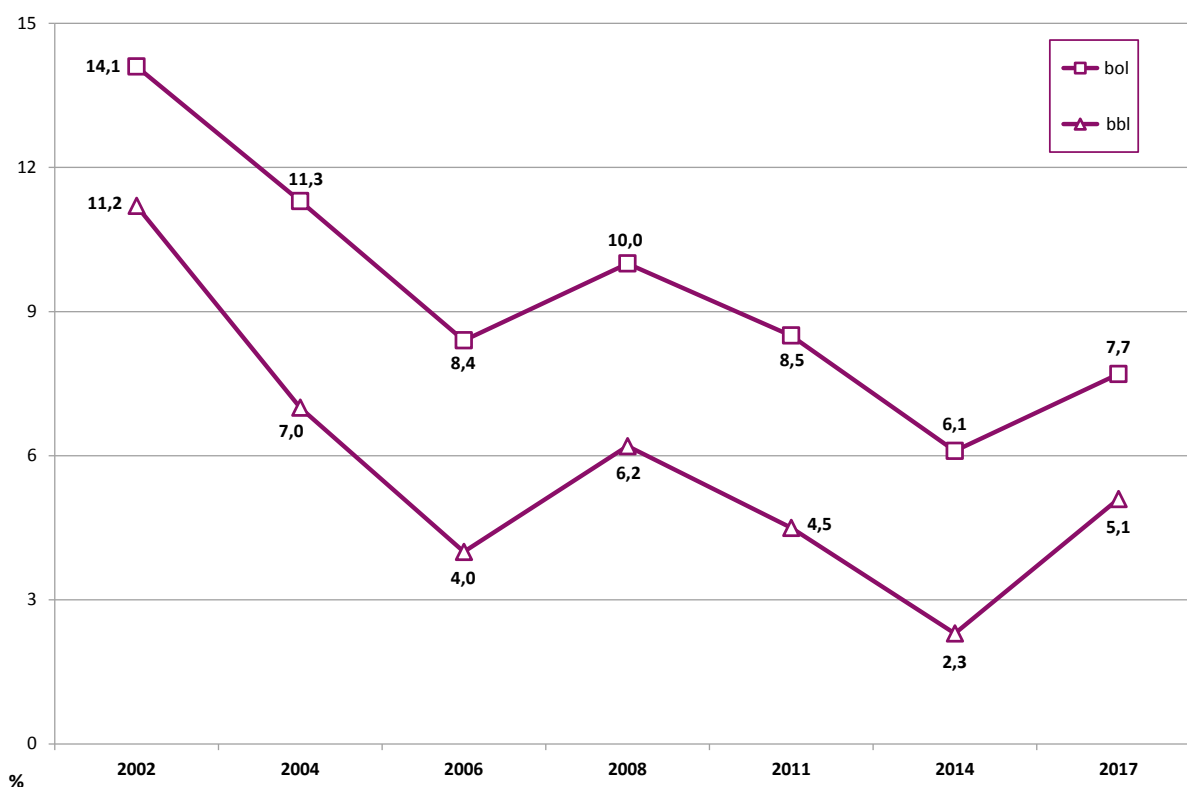
In het begin van de paragraaf beschreven we dat de dalende trend van het percentage slachtoffers van diefstal en vandalisme na 2008 doorbroken wordt. Figuur 4.3 brengt dat voor de bbl en de bol in beeld. Na de daling sinds 2008 is er in 2017 in zowel de bbl als de bol weer een stijging van het percentage slachtoffers. Het verschilt echter per leerweg en per soort van materieel geweld of het gaat om significante stijgingen. Het percentage slachtoffers van alleen vernieling is in de bol gestegen van 1,8 in 2014 naar 2,8 in 2017. In de bbl is er geen significante stijging: in 2014 ging het om 1,4% en in 2017 om 1,7%.¹² Bij diefstal is het andersom.

Figuur 4.2 Eigendommen die zijn gestolen en/of vernield (%), berekend op basis van 1) alle studenten (populatie); 2) alle slachtoffers; 3) slachtoffers bbl en 4) slachtoffers bol

¹² Het aantal slachtoffers lijkt laag in vergelijking met het gemiddelde in de samenleving. In de CBS monitor van 2017 is een hoger percentage slachtoffers van vandalisme gevonden, namelijk 5% (CBS, 2017). Nu is in onderhavige monitor alleen gevraagd naar slachtofferschap dat verband houdt met de school, en niet naar slachtofferschap in het algemeen. Allicht is het percentage slachtoffers onder mbo'ers hoger als ook incidenten die niet gerelateerd zijn aan de school worden meegenomen.

Figuur 4.3 Percentage slachtoffers materieel geweld tussen 2002 en 2017

In de bol is er geen significante stijging (van 4,6 in 2014 naar 5,3 in 2017) maar in de bbl is de stijging sterker en wel significant: van 1,3% in 2014 naar 3,9% in 2017. In andere onderwijssectoren zien we geen toename van het aandeel slachtoffers van materieel geweld: in het po en vo is dit door de jaren heen stabiel. Wel is het percentage slachtoffers in het vo met ongeveer 10% hoger dan in het mbo (Praktikon, 2016).

4.3 Psychisch-fysiek geweld

In deze paragraaf beschrijven we het psychisch-fysiek geweld tegen studenten. Er zijn in de monitor vijf vormen onderscheiden, waarvoor afzonderlijke vragen zijn beantwoord:

- pesten en discriminatie;
- bedreiging;
- lichamenteel geweld;
- seksuele intimidatie, seksueel geweld en sexting;
- digitale agressie.

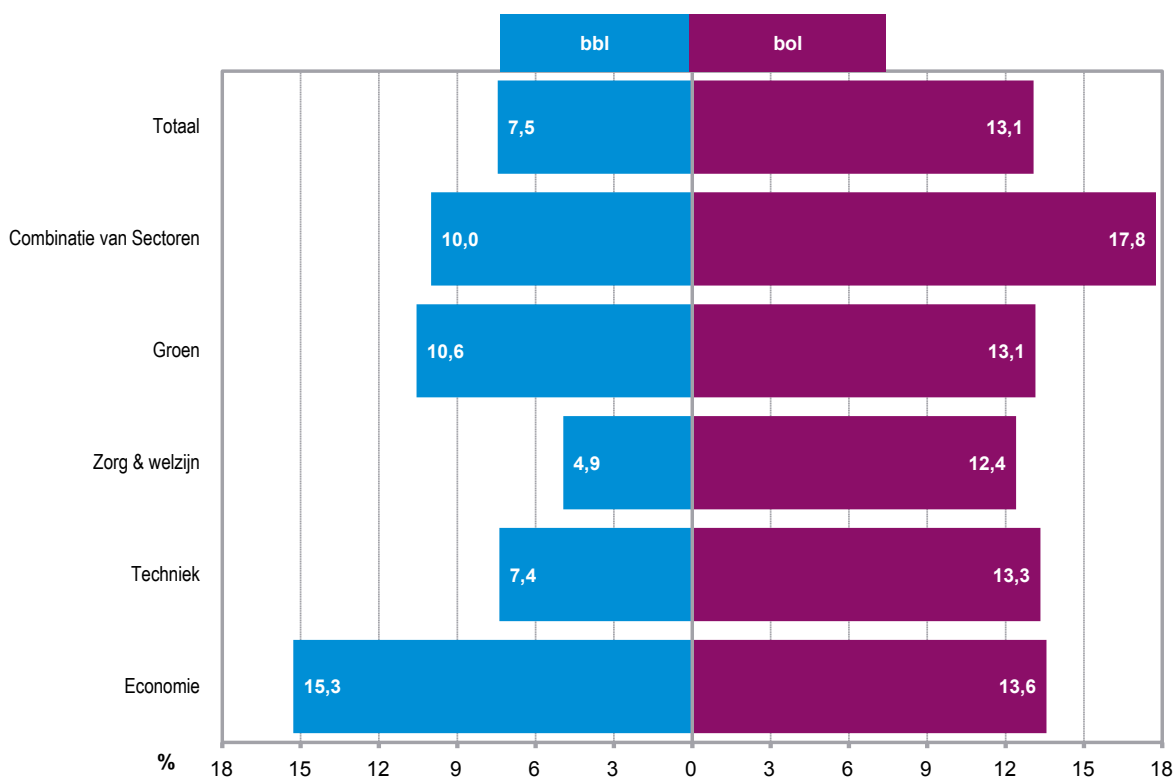
Sinds 2008 was er sprake van stijging van het aantal slachtoffers van psychisch-fysiek geweld. Deze trend werd in de vorige monitor doorbroken: het aantal slachtoffers daalde van 12% in 2011 naar 10% in 2014. Deze daling zet dit jaar niet door: het aantal slachtoffers van psychisch-fysiek geweld is gestegen naar 12% en komt dus

ongeveer even hoog uit als in 2011. De stijging van 2014 naar 2017 vindt zowel in de bol als in de bbl plaats.

We bespreken de verschillen tussen groepen eerst aan de hand van de indeling naar leerwegen en sectoren – zie figuur 4.4 – en vervolgens naar een verdere indeling in achtergrondkenmerken en specifieke vormen van psychisch-fysiek geweld: zie tabel 4.2a voor de bbl en tabel 4.2b voor de bol. Daarbij wordt weer gekeken welke groepen een verhoogd risico lopen om slachtoffer te worden.

Studenten in de bol krijgen vaker met psychisch-fysiek geweld te maken dan studenten uit de bbl. In de bol is circa 13,1% van de studenten gedurende een semester slachtoffer van dergelijk geweld en in de bbl 7,5%. Die verschillen zien we ook terug in de sectoren. In alle sectoren, behalve de sector Economie, zijn er verhoudingsgewijs meer slachtoffers in de bol dan in de bbl. Het verschil loopt uiteen, waarbij het verschil groot is in de sectoren Zorg & welzijn – 4,9% in de bbl versus 12,4% in de bol – en Techniek – respectievelijk 7,4% en 13,3% – en kleiner in de sector Groen: 10,6% en 13,1%. Bij de sector Economie is het percentage slachtoffers iets hoger in de bbl (15,3%) dan in de bol (13,6%). Het percentage slachtoffers in de bol en bbl is het laagst in de sector Zorg & welzijn.

Figuur 4.4 Slachtoffers psychisch-fysiek geweld onderscheiden naar leerweg en sector

Risicogroepen

Dat studenten uit de bol vaker te maken krijgen met psychisch-fysiek geweld dan studenten uit de bbl, hangt samen met de aanwezigheid op school. Studenten in de bol zijn buiten hun stage een groot deel van de week op school, terwijl bbl'ers er gemiddeld één dag per week zijn. Bbl'ers zijn gemiddeld ouder dan bol-studenten en oudere studenten blijken over het algemeen weinig slachtoffer te zijn. Buiten dit verschil zijn er ook andere risicofactoren die niet gelijk verdeeld zijn over alle studenten. Verschillen zijn deels terug te voeren op de groep waartoe iemand behoort. Binnen beide leerwegen is daarom weer onderscheid gemaakt naar achtergrondkenmerken. De resultaten staan in twee tabellen: tabel 4.2a toont de resultaten voor de bbl, tabel 4.2b de resultaten voor de bol. Statistisch significante resultaten zijn in de tabellen met sterretjes aangegeven: één sterretje ($p \leq 0,05$) of twee sterretjes ($p \leq 0,01$). We zien de volgende verschillen naar kenmerken van studenten.

- Tussen mannen en vrouwen zijn er verschillen te zien in de bol. Daar worden vrouwen iets vaker slachtoffer van pesten en discriminatie dan mannen: respectievelijk 8,0% en 6,9%. Ook maken zij vaker seksuele agressie mee: 5,4% tegen 2,4% van de mannen. Mannen daarentegen zijn vaker slachtoffer

van lichamelijk geweld: 2,1% tegen 1,2% van de vrouwen. Ook worden zij vaker bedreigd: 3,8% tegen 2,6% van de vrouwen.

- Jongere studenten, zowel in de bol als bbl, zijn vaker slachtoffer van psychisch-fysiek geweld dan oudere studenten. In de meting van 2014 werd dit effect alleen in de bbl gevonden.
- In beide leerwegen hebben studenten uit de twee laagste niveaus vaker last van diverse vormen van psychisch-fysiek geweld.
- Leerjaar speelt bij enkele vormen van psychisch-fysiek geweld een rol. In de bbl zijn studenten uit de laagste twee leerjaren vaker slachtoffer, met name van pesten en discriminatie. In de bol zijn deze verschillen beperkter, maar laten ze ook een dergelijke trend zien.
- Locatie speelt alleen een rol in de bol: studenten uit de G4 zijn daar vaker slachtoffer van seksueel geweld dan studenten buiten de G4.

Tabel 4.2a Slachtoffers van psychisch-fysiek geweld in de bbl (%)

	Totaal psychisch-fysiek geweld	Pesten en discriminatie	Bedreiging	Lichamelijk geweld	Seksuele intimidatie en agressie	Digitale agressie
Geslacht						
man	8,2	5,0	2,3	1,6	2,3	1,9
vrouw	6,8	4,2	1,8	1,3	3,2	1,4
Leeftijd						
16-17 jaar	11,9	6,2	2,5	2,2	5,2	2,0
18-20 jaar	9,9	6,1	3,0	2,1	2,8	2,5
21-25 jaar	5,9	3,2	1,3	1,0	3,0	0,8
>=26 jaar	3,1	2,7	1,2	0,4	0,8	0,8
Sector						
Economie	15,3	8,3	5,6	5,6	6,1	4,7
Techniek	7,4	4,9	2,1	1,0	2,2	1,5
Zorg & welzijn	4,9	3,3	1,0	0,5	1,9	1,0
Groen	10,6	5,0	3,0	2,7	4,3	2,0
combinatie van sectoren	10,0	0,0	10,0	10,0	10,0	0,0
Niveau						
entree	17,1	15,6	7,9	7,9	4,0	6,7
niveau 2	11,6	6,7	3,0	2,7	4,2	2,4
niveau 3	6,7	4,2	1,9	0,8	1,9	1,3
niveau 4	5,2	2,8	1,2	0,9	2,7	1,3
Leerjaar						
leerjaar 1	10,2	6,4	3,2	2,2	2,9	2,5
leerjaar 2	7,9	4,8	1,8	1,6	3,4	1,6
leerjaar 3	4,2	2,4	1,1	0,5	1,5	0,6
leerjaar 4	5,9	3,9	2,5	1,0	2,5	2,5
G4						
ja	6,9	4,5	2,2	1,0	3,0	1,4
nee	7,7	4,7	2,1	1,6	2,7	1,8
Totaal	7,6	4,6	2,1	1,5	2,7	1,7

* p≤0,05; ** p≤0,01.

Tabel 4.2b Slachtoffers van psychisch-fysiek geweld in de bol (%)

	Totaal psychisch-fysiek geweld	Pesten en discriminatie	Bedreiging	Lichamelijk geweld	Seksuele intimidatie en agressie	Digitale agressie
Geslacht	**	**	**	**	**	**
man	11,6	6,9	3,8	2,1	2,4	2,6
vrouw	14,5	8,0	2,6	1,2	5,4	3,0
Leeftijd	*	**	**	**	**	**
16-17 jaar	12,8	6,5	3,2	2,0	4,2	2,8
18-20 jaar	13,0	7,6	3,0	1,4	3,7	2,8
21-25 jaar	13,3	9,1	3,2	1,1	3,9	2,1
>=26 jaar	17,7	12,3	6,6	4,2	2,9	6,3
Sector		*	*	**		
Economie	13,6	8,3	3,3	1,7	3,9	2,3
Techniek	13,3	7,5	3,6	2,0	4,2	3,1
Zorg & welzijn	12,4	7,1	2,7	1,2	3,7	2,6
Groen	13,1	6,6	3,0	1,9	4,0	3,3
combinatie van sectoren	17,8	11,9	5,3	0,7	3,3	2,7
Niveau	**	**	**	**	**	**
entree	16,3	9,6	5,5	4,2	4,0	5,0
niveau 2	17,3	9,4	4,5	3,3	5,1	4,0
niveau 3	13,5	8,0	3,6	1,3	3,3	2,9
niveau 4	11,7	6,7	2,6	1,2	3,8	2,3
Leerjaar	**		*	**		*
leerjaar 1	14,1	7,8	3,7	2,1	4,3	3,0
leerjaar 2	13,6	7,8	3,2	1,6	3,9	2,9
leerjaar 3	11,4	6,6	2,6	1,0	3,6	2,0
leerjaar 4	10,4	6,9	2,4	1,4	3,3	3,2
G4					**	
ja	13,9	8,2	3,2	1,4	5,2	2,6
nee	12,9	7,3	3,2	1,7	3,6	2,8
Totaal	13,1	7,5	3,2	1,6	3,9	2,8

* p<0,05; ** p<0,01.

Er zijn dus wel verschillen tussen groepen, maar veel verschillen zijn te gering om er specifiek beleid op te kunnen voeren.

De meest voorkomende vorm van geweld is pesten en discriminatie. Hoewel de frequentie niet altijd iets zegt over de impact op de slachtoffers, is het goed om hier toch op verschillen te wijzen. Meer dan driekwart van de slachtoffers wordt namelijk incidenteel gepest of gediscrimineerd, de overige

slachtoffers worden er vaker mee geconfronteerd. Dat betekent dat 1,2% van alle bbl-studenten en 1,4% van de bol-studenten frequent gepest of gediscrimineerd worden. Als we de percentages slachtoffers van pesten uit deze monitor (4,6 % bbl, 7,5% bol) vergelijken met resultaten uit andere rapporten, zien we dat in het vo ongeveer evenveel leerlingen worden gepest, namelijk 7,5% (Praktikon, 2016) en volgens de LAKS-monitor iets minder leerlingen worden gepest (3%) of gediscrimineerd (4%) (ResearchNed, 2018b).

Deze monitor laat zien dat in de meeste gevallen een medestudent de dader is: ruim driekwart van de slachtoffers noemt namelijk een klasgenoot of een andere student als dader. Medewerkers gaan zeker niet vrijuit: zo'n 30% van de slachtoffers steekt namelijk (ook) de beschuldigende vinger uit naar een medewerker. De percentages voor de bol en voor de bbl komen boven de 100% uit. Dat wordt veroorzaakt door overlap: een slachtoffer kan zowel door een student als door een personeelslid zijn gepest en/of gediscrimineerd.

Bij lichamelijk geweld speelt de frequentie een minder grote rol, maar is een andere gradatie nuttiger, namelijk de ernst van het geweld. Ruim een kwart van de slachtoffers van dit soort agressie heeft gemeld dat het om zwaar geweld ging, zoals verwond, blauw oog, in elkaar geslagen of iets gebroken. Er zijn hier geen significante verschillen tussen bbl'ers en bol'ers. Bij verreweg de meeste slachtoffers (driekwart) gaat het om incidentele voorvallen, hooguit twee of drie keer. Als we kijken naar het percentage slachtoffers van lichamelijk geweld (1,5% BBL, 1,6% BOL), ligt dat percentage in het vo hoger, namelijk 9% licht lichamelijk geweld en 3% grof lichamelijk geweld (Praktikon, 2016). Ook in de LAKS-monitor is een hoger percentage gevonden van 4% (ResearchNed, 2018b). Onder inwoners van Nederland is het percentage slachtoffers van lichamelijk geweld ongeveer 2% gevonden (CBS, 2017). In deze monitor is door 65% van de slachtoffers een medestudent als de schuldige aangewezen. De overige slachtoffers zeggen dat een buitenstaander of een medewerker de dader is. In totaal gaven 45 studenten aan dat er een wapen in het spel was, van wie er 30 wezen op de dader en 20 op zichzelf (en in 5 gevallen dus beide).

Seksuele intimidatie komt vooral voor in de vorm van seksueel getinte opmerkingen: bijna driekwart van de slachtoffers heeft dit gemeld. In 65% van de gevallen ging het om een student die deze opmerking maakte. Ongewenst lichamelijk contact is door ongeveer 45% van de slachtoffers genoemd en voorstellen tot ongewenste seksuele handelingen door ongeveer 31%. Ten slotte is aanranding gemeld door 18% van de slachtoffers. In bijna de helft van deze gevallen (47%) was de dader een medestudent, in 24% van de gevallen was dit een personeelslid, bij de rest van de gevallen was de dader iemand van buiten de school.

Sexting

Het onderwerp sexting is voor de eerste keer meegenomen in de monitor. 0,8% van de studenten heeft op een negatieve manier met sexting te maken: zij zijn onder druk gezet om foto's of filmpjes te sturen of anderen hebben foto's of filmpjes doorgestuurd. Ook in het vo is ongeveer 1% van de leerlingen slachtoffer van sexting (Praktikon, 2016). 57% van de slachtoffers geeft aan onder druk te zijn gezet om naaktfoto's of naaktfilmpjes van zichzelf te sturen terwijl ze dit niet wilden; daarnaast geeft 33% (ook) aan dat iemand seksberichtjes of naaktfoto's of -filmpjes van hen heeft doorgestuurd naar anderen. Tot slot geeft 36% aan wel te maken te hebben gehad met sexting, maar wordt niet benoemd om welke vorm het ging, noch hoe vaak het is voorgekomen.

Van de groep studenten die onder druk wordt gezet om een foto of filmpje te versturen, geeft 33% aan dat het eenmalig was en 42% dat het tussen de twee en de vijf keer is voorgekomen. Echter, 20% van de slachtoffers geeft aan dat het 10 keer of meer is voorgekomen. Van diegenen die aangeven dat er berichten of beeldmateriaal is doorgestuurd, zegt ook 33% dat het eenmalig was. 35% van de slachtoffers zegt dat dit 10 keer of meer is voorgekomen.

Belangrijk is wel om in het vervolg onderscheid te maken tussen berichtjes en beeldmateriaal en inzicht te krijgen in de schaal waarop materiaal wordt verspreid. Ook komt het voor dat er niet-seksueel getinte foto's of berichten ongewild worden verspreid. Bij vervolgmetingen kan dit binnen het onderwerp digitaal pesten explicieter benoemd worden.

Uit de resultaten blijkt verder dat mannen even vaak als vrouwen slachtoffer zijn van sexting. Ook zijn er geen significante verschillen tussen sectoren, leerjaren, G4 of niet, of leerweg. Wel zijn studenten van 17 jaar of jonger significant vaker slachtoffer dan studenten van 18 jaar of ouder en zijn studenten van niveau 2 vaker slachtoffer dan studenten van niveau 3 en 4. In zo'n 40% van de gevallen van sexting is de dader iemand van buiten de school. Waar het gaat om onder druk zetten, wijst het slachtoffer in 24% van de gevallen een klasgenoot als dader aan, in 26% van de gevallen een andere student. Ook wordt in 10% van de gevallen een docent als dader aangewezen.¹³

¹³ n=9. In de hele monitor geven 9 studenten aan dat een docent de dader is van het onder druk zetten om naaktfilmpjes of -foto's te versturen.

Waar het gaat om het doorsturen van berichtjes en beeldmateriaal, wijst het slachtoffer in 15% van de gevallen een klasgenoot als dader aan, in 25% van de gevallen een andere student. Ook hier wordt een aantal keer de docent als dader genoemd.

Ook al gaat het om relatief kleine aantallen en is er altijd een zekere mate van onzekerheid over hoe betrouwbaar/serius deze vragen worden ingevuld, het gaat wel om incidenten met vaak ingrijpende en langdurige gevolgen voor het slachtoffer. Er zijn geen specifieke gevolgen die slachtoffers van sexting vaker aangeven te ervaren dan andere slachtoffers. Maar studenten die aangeven dat ze te maken hebben gehad met sexting, geven wel minder vaak aan dat ze er weinig last van hadden dan slachtoffers van andere vormen van psychisch-fysiek geweld (29% ten opzichte van 40%).

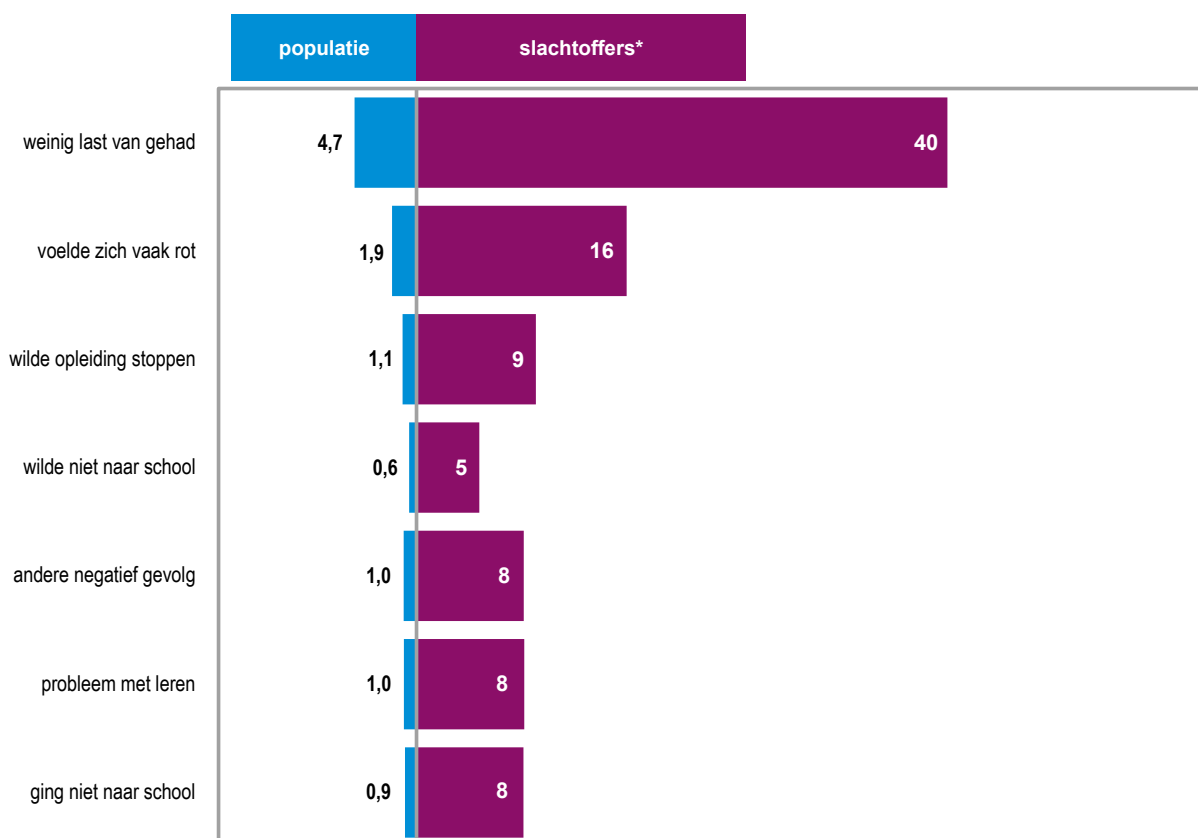
Loverboys en loverbirls

Hebben studenten beste vrienden of vriendinnen op school die slachtoffer zijn geworden van een loverboy of loverbirl? 0,8% geeft aan van wel, 3,8% geeft aan

'misschien, ik weet het niet zeker' en 95% geeft aan 'nee, ik denk het niet'. Er lijken wel wat verschillen tussen instellingen te zijn, maar elke instelling heeft wel een aantal studenten die aangeven dat een beste vriend of vriendin slachtoffer zou kunnen zijn van een loverboy of loverbirl. Vrouwen geven vaker aan dan mannen dat er misschien sprake is van een loverboy of loverbirl. Oudere studenten (≥ 26 jaar) geven vaker aan dan jongere studenten dat zij geen vrienden hebben die slachtoffer zijn van loverboys of loverbirls. Ook studenten van niveau 4 lijken minder vaak vrienden te hebben die hier slachtoffer van zijn dan studenten van entree en niveau 2. Bol'ers geven vaker dan bbl'ers aan dat er misschien sprake is van een loverboy of loverbirl en minder vaak dat het voor zover zij weten niet het geval is.

Er zijn geen significante verschillen tussen sectoren en leerjaren. Ook het verschil tussen de G4 en de rest is niet significant, hoewel studenten in de G4 wel vaker aangeven dat ze zeker weten dat een vriend(in) slachtoffer is van een loverboy/-girl.

Figuur 4.5 Gevolgen van psychisch-fysiek geweld bij slachtoffers; links percentages in populatie, rechts percentages in groep slachtoffers (%)

*Alleen bekend van studenten die de standaardversie van de monitor invulden.

Persoonlijke gevolgen voor slachtoffers van psychisch-fysiek geweld

Slachtoffers van psychisch-fysiek geweld konden aangeven welke invloed dit geweld op hen had. Die vraag is bij elke vorm van psychisch-fysiek geweld apart gesteld. Zie figuur 4.5 voor de antwoordcategorieën. Voor slachtoffers van meerdere vormen van psychisch-fysiek geweld is het meest ernstige gevolg gebruikt in de analyses. Overigens hebben alleen studenten die de standaardversie kregen voorgelegd, de vragen beantwoord. In de verkorte versie komen die vragen niet voor. Bijna 40% van de slachtoffers heeft naar eigen zeggen weinig last gehad van het geweld, maar voor de andere slachtoffers – ongeveer 6,5% van alle studenten – had het geweld wel meer of minder ernstige gevolgen gedurende een kortere of langere periode. Die gevolgen lopen uiteen van zich rot of niet op het gemak voelen, tot willen stoppen met de opleiding. Voor zo'n 3,6% van alle studenten lijkt het geweld consequenties te hebben voor hun opleiding: problemen met leren, ziek thuisblijven en niet naar school (willen) gaan of met de opleiding willen stoppen. Omgerekend naar de populatie kunnen in de onderzoeksperiode van een semester circa 17.500 mbo-studenten zich door

het psychisch-fysieke geweld niet optimaal op hun opleiding concentreren. We weten niet om hoeveel studenten het op jaarbasis gaat, maar dat het meer dan 17.500 studenten betreft, is echter wel zeker.

Trends in psychisch-fysiek geweld tussen 2002 en 2017

Het percentage slachtoffers van psychisch-fysiek geweld fluctueert in de bol rond de 12% en in de bbl rond de 7,5%. De daling in 2014 zet dit jaar niet door: het aantal slachtoffers van psychisch-fysiek geweld stijgt ten opzichte van 2014, zowel in de bol als bbl. In figuur 4.6 is te zien dat het aantal slachtoffers in de bol stijgt van 11% naar 13%; in de bbl stijgt dit aantal van 5,3% naar 7,5%. Deze recente stijging is niet herkenbaar in het po en vo: daar is door de jaren heen het aandeel slachtoffers van psychisch-fysiek geweld stabiel (Praktikon, 2016).

De stijging in deze meting zien we voor bijna alle soorten psychisch-fysiek geweld die in deze monitor worden betrokken. Dat bevestigt dat er geen sprake is van een toevalstreffer. De sterkste stijging is te zien bij seksuele intimidatie, (online) pesten. Alleen bij discriminatie is geen significante stijging gemeten.

Figuur 4.6 Slachtoffers van psychisch-fysiek geweld: trends tussen 2002 en 2017

4.4 Slachtofferschap op de bpv-plaats

Psychisch-fysiek geweld kan behalve op school ook voorkomen tijdens de beroepspraktijkvorming (op de stage- of leerwerkplek). Studenten die in de onderzoeksperiode bpv hebben gehad, is gevraagd of ze op de bpv-plaats met psychisch-fysiek geweld te maken hebben gehad. Het blijkt dat deze vormen van geweld ook op bpv-plekken voorkomen, maar minder dan op school. Opvallend is dat entreestudenten hier vaker mee te maken hebben.

Ook het percentage pesten en discriminatie valt op: 4,4% van de studenten geeft aan dat zij gepest of gediscrimineerd zijn tijdens de bpv (zie tabel 4.3). Dit percentage is toegenomen ten opzichte van 2014, toen dit nog 3,5% was. Slachtofferschap op de bpv lijkt samen te hangen met leeftijd; zo worden wat oudere studenten vaker gepest en/of gediscrimineerd. Ook valt op dat studenten die een opleiding volgen op een locatie in de vier grote steden (G4) minder te maken krijgen met pesten en discrimineren dan studenten die buiten de G4 op school zitten.

1,3% van de studenten zegt te zijn bedreigd tijdens de bpv. Dit is vergelijkbaar met het percentage in 2014 en 2011. Dit gebeurt vaker bij mannen dan bij vrouwen. Ook valt op dat het vaker gebeurt bij entreestudenten dan bij de andere niveaus.

Het percentage studenten dat te maken krijgt met lichamelijk geweld op de bpv is, net als in 2014, 1,1%. Dit komt vaker voor bij mannen dan bij vrouwen. Ook komt deze vorm van psychisch-fysiek geweld vaker voor bij entreestudenten dan bij studenten van de niveaus 2, 3 en 4.

Seksueel geweld komt ongeveer even vaak voor als bedreiging en lichamelijk geweld. Dit is tevens vergelijkbaar met de percentages in 2011 en 2014. 1,4% van de studenten overkomt dit tijdens de bpv. In tegenstelling tot bedreiging en lichamelijk geweld, zijn vrouwen vaker slachtoffer van seksueel geweld dan mannen.

Ongeveer de helft van de studenten meldt het psychisch-fysiek geweld op school of bij het bedrijf. Daarvan meldt 60% van de studenten het bij het bedrijf zelf en 52% meldt het op school. Er is dus ook een groep die het zowel op school als bij het bedrijf meldt.

4.5 Daderschap en slachtofferschap gecombineerd

Overigens blijkt actie ook reactie op te roepen: slachtoffers van zowel materieel als psychisch-fysiek geweld zijn vaker dader dan niet-slachtoffers. Voor materieel geweld geldt dat van alle slachtoffers 14% ook dader van materieel geweld is, tegen 3% van de niet-slachtoffers. Van de slachtoffers van psychisch-fysiek geweld is 19% van de slachtoffers ook dader, tegen 4% van de niet-slachtoffers.

Tabel 4.3 Slachtoffers van psychisch-fysiek geweld tijdens de bpv (%)

	Pesten en discriminatie	Bedreiging	Lichamelijk geweld	Seksuele intimidatie en agressie
Leerweg				
bol	4,6	1,3	1,2	1,5
bbl	3,8	1,1	1,1	1,4
Geslacht				
		*	*	**
man	4,1	1,5	1,4	1,0
vrouw	4,7	1,1	0,9	1,9
Leeftijd				
	**			
16-17 jaar	3,3	1,1	1,5	1,4
18-20 jaar	4,6	1,2	1,0	1,5
21-25 jaar	5,4	1,3	1,1	1,4
>=26 jaar	5,3	1,8	1,2	1,2
Sector				
Economie	4,4	1,2	1,1	1,6
Techniek	4,6	1,5	1,2	1,4
Zorg & welzijn	4,1	1,0	1,3	1,2
Groen	5,3	1,7	0,9	2,0
combinatie van sectoren	1,2	0,0	0,0	0,0
Niveau				
		*	**	
entree	5,3	2,8	3,6	0,7
niveau 2	4,1	1,6	1,3	1,7
niveau 3	4,7	1,2	1,2	1,3
niveau 4	4,3	1,1	0,9	1,5
Leerjaar				
	**			
leerjaar 1	4,2	1,4	1,3	1,4
leerjaar 2	4,0	1,2	1,1	1,3
leerjaar 3	4,8	1,3	1,0	1,5
leerjaar 4	6,7	1,5	1,6	2,1
G4				
	**	*		
ja	4,1	1,2	1,2	1,4
nee	6,1	1,9	1,1	1,8
Totaal	4,4	1,3	1,1	1,4

* p≤0,05; ** p≤0,01.

5. Het veiligheidsgevoel

5.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 en 4 beschreven we de objectieve veiligheid. Dit hoofdstuk gaat over de subjectieve kant van de sociale veiligheid: het gevoel van (on)veiligheid bij studenten als ze op school zijn. Tussen subjectieve en objectieve veiligheid hoeft geen een-op-eenrelatie te bestaan. Studenten die geen slachtoffer zijn van agressie, kunnen zich toch onveilig voelen. En omgekeerd zijn er slachtoffers, ook met ernstige gevolgen, die zich niet onveilig voelen of minder onveilig dan men zou verwachten.

Naast directe betrokkenheid bij agressie zijn andere factoren van invloed op het veiligheidsgevoel. Het algemene klimaat in de samenleving speelt een rol, maar ook incidenten die zich op of rond school voordoen en de manier waarop de school daar mee omgaat. In de monitor van de medewerkers wordt duidelijk dat – onjuiste – beeldvorming van de mate van agressie op een locatie eveneens een rol speelt in het veiligheidsgevoel.

Het (on)veiligheidsgevoel is dus niet alleen af te meten aan de mate waarin ongewenst gedrag op en rond school voorkomt, maar wordt dus ook door andere factoren beïnvloed. Wat de bron ook is, het gevoel van (on)veiligheid is van invloed op het gedrag van studenten. Een student die zich niet veilig voelt, staat minder open voor zijn opleiding, zal zich minder betrokken voelen bij zijn opleiding en medestudenten en zal wellicht (onderwijs)situaties gaan mijden. In het vorige hoofdstuk, toen we ingingen op de gevolgen van geweld voor slachtoffers, zijn daar aanwijzingen voor te vinden. Er is dus alle reden om het veiligheidsgevoel als aparte categorie van sociale veiligheid serieus te nemen.

Juist omdat subjectieve en objectieve veiligheid niet in een een-op-eenrelatie tot elkaar staan, is het voor een adequaat veiligheidsbeleid noodzakelijk om apart aandacht te besteden aan het gevoel van (on)veiligheid van studenten. Dat gevoel is (grotendeels) situatiegebonden vanwege specifieke factoren die in de ene situatie wel of in sterke mate een rol spelen en in een andere situatie afwezig of van minder belang zijn. Daar is in de enquête rekening mee gehouden door bij de studenten naar hun gevoel van veiligheid in vier relevante situaties te vragen:

- de lesruimten;
- de openbare ruimten in het gebouw, zoals de

gangen en de kantine;

- het schoolterrein met de (fietsen)stallingen;
- de directe omgeving van de schoollocatie.

Voor de beantwoording is gebruikgemaakt van een 7-puntsschaal, lopend van zeer onveilig (1) naar zeer veilig (7). Het middelste schaalpunt verwijst naar neutraal. Dit is gewijzigd ten opzichte van voorgaande metingen. In de bespreking van het veiligheidsgevoel gebruiken we twee termen: 'zich onveilig voelen' en 'zich niet veilig voelen'. Voor de schaalpunten 1 tot en met 3 – zeer onveilig tot enigszins onveilig – gebruiken we de term 'onveilig'; de term 'niet veilig' gebruiken we voor de schaalpunten 1 tot en met 4 – dus inclusief neutraal.

In paragraaf 5.2 beschrijven we het veiligheidsgevoel in de vier situaties; in paragraaf 5.3 gaan we na hoe het veiligheidsgevoel bij studenten zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld.

5.2 Het veiligheidsgevoel op en rond de schoollocatie

We beschrijven het veiligheidsgevoel apart voor de vier hiervoor genoemde situaties. Eerst geven we een algemeen beeld, daarna kijken we naar verschillen in het veiligheidsgevoel tussen groepen studenten in die vier onderscheiden situaties.

Subjectieve veiligheid in vier afzonderlijke situaties

Uit voorgaande monitoren weten we dat studenten de lesruimten als het meest veilig ervaren. Het percentage studenten dat zich onveilig voelt, is in die situaties ook het laagst. De monitor 2017 bevestigt dat opnieuw: 80,5% van de studenten voelt zich in de lesruimten in het algemeen (zeer) veilig en 2,6% enigszins veilig. 3,3% van de studenten voelt zich in lesruimten enigszins of zeer onveilig. De middencategorie 'neutraal' is in deze monitor door 13,6% van de studenten gekozen. Dit is een grote toename ten opzichte van de vorige edities. Bij vorige metingen heette de middencategorie 'niet veilig, niet onveilig'.¹⁴ Dit kan een rol gespeeld hebben in de toename van het aantal respondenten dat voor de middencategorie kiest (in plaats van de positieve categorie). De term 'neutraal' wordt wellicht als positiever ervaren dan 'niet veilig, niet onveilig', waardoor een lagere categorie voor een aantal studenten beter aansluit bij hun gevoel. Eerst bespreken we de categorieën enigszins onveilig en (zeer) onveilig.

¹⁴ Hiervoor is gekozen om de vragenlijst makkelijker leesbaar te maken.

In de meting van 2014 was het percentage studenten dat voor enigszins of (zeer) onveilig in de lesruimten koos, lager: 1,4%. Overigens was de middencategorie toen geformuleerd als 'niet veilig, niet onveilig' en kozen daarmee in totaal 4,0% van de studenten voor 'niet veilig'. In deze editie geeft 2,1% van de studenten aan zich in de lesruimten (zeer) onveilig te voelen en 1,2% van de studenten geeft aan dat zij zich enigszins onveilig voelen. Hiermee valt vooral het percentage studenten op dat zich (zeer) onveilig voelt; dit is gestegen van 0,7% tot 2,1% sinds de vorige monitor. Studenten die zich niet veilig voelen in de lesruimten, hoeven niet per se belaagd te worden door een medestudent of een docent. De onveiligheid kan ook gaan over een gering zelfvertrouwen of een gebrek aan assertiviteit.

Andere onderzoeken waarin aandacht is voor veiligheid in het onderwijs laten een wisselend beeld zien. In de JOB-monitor heeft 78% van de leerlingen aangegeven zich veilig te voelen op school, wat overeenkomt met deze monitor (ResearchNed, 2018a). In het po en vo voelen relatief meer studenten zich veilig, namelijk 95%. Ook daar is het veiligheidsgevoel hoger in de eigen lesruimte (Praktikon, 2016). In de LAKS monitor ligt het percentage leerlingen dat zich veilig voelt lager dan in deze monitor, namelijk op 70% (ResearchNed, 2018b).

Een hoger percentage dan in de lesruimten voelt zich enigszins of zeer onveilig in de openbare ruimten, in totaal 4,5% van de studenten. In de vorige meting was dit percentage 2,4%. Op het schoolterrein en in de stallingen voelen opnieuw minder studenten zich op hun gemak: 4,8% voelt zich er onveilig. Voor de directe schoolomgeving is dat percentage nog hoger: 5,8%. De percentages van de categorie neutraal zijn allemaal gestegen ten opzichte van de vorige meting.

Evenals in voorgaande metingen, zien we het veiligheidsgevoel afnemen van de lesruimten naar de

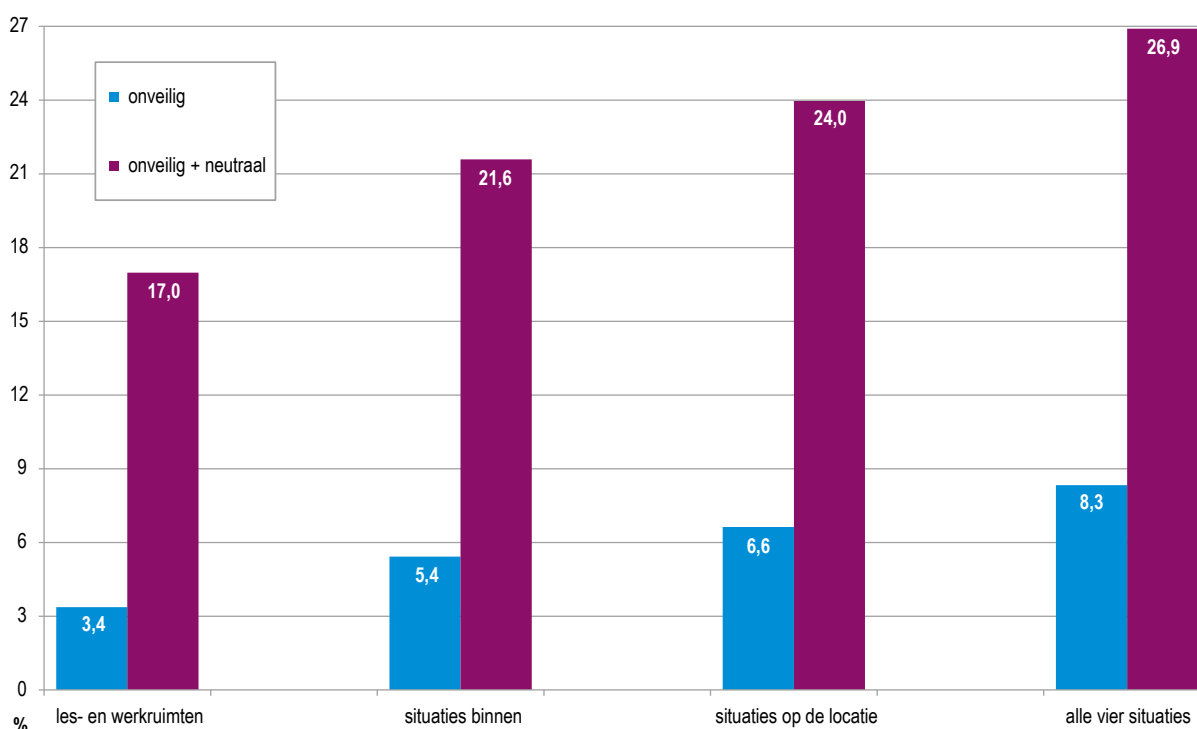
directe schoolomgeving. Een deel van de studenten voelt zich in meerdere situaties onveilig. Zo voelen 7 op de 10 studenten die zich in de klas onveilig voelen, zich ook onveilig in de openbare ruimten in het gebouw en/of het terrein en in de stalling. En 66% van de studenten neemt dat gevoel mee buiten de omgeving van school. 2% van de studenten lijkt zich een groot deel van de schooldag in diverse situaties op school niet op het gemak te voelen. Dat sommige studenten zich in meer situaties onveilig voelen, kan op gemeenschappelijke factoren in die situaties wijzen. Een student die bang is voor een medestudent, zal zich in alle situaties waar hij die medestudent tegenkomt wellicht onveilig voelen. Een student die zich in de lesruimten onveilig voelt omdat hij bang is voor een docent, zal zich buiten de lesruimten wellicht veiliger voelen. Het omgekeerde geldt voor een student die zich veilig voelt in de klas, maar op het terrein geconfronteerd kan worden met een student uit een andere groep of met een buitenstaander die hem lastig valt.

Tot nu toe hebben we het voornamelijk gehad over studenten die zich in een bepaalde situatie onveilig voelen. Daarbij wordt niet duidelijk hoeveel studenten in totaal onveiligheid ervaren als we alle vier de situaties bij elkaar nemen. Sommige studenten voelen zich op meerdere plekken onveilig, waardoor overlap zou ontstaan als we het aantal studenten dat zich per situatie onveilig voelt, zonder meer bij elkaar op zouden tellen. De uitkomsten van de analyses waarin voor die overlap is gecontroleerd, zijn in figuur 5.1 weergegeven. De figuur is van links naar rechts opgebouwd. Links in de figuur beginnen we met het veiligheidsgevoel beperkt tot de lesruimten en naar rechts toe komt er steeds een situatie bij. Helemaal rechts gaat het dus om het totaal aantal studenten dat zich in een of meer van alle vier de situaties niet veilig voelt. De blauwe staven representeren daarbij steeds de percentages studenten die zich onveilig voelen, de paarse staven de percentages studenten die zich onveilig voelen plus ook de studenten die neutraal

Tabel 5.1 Gevoel van veiligheid in vier situaties in en rond de instelling

Situaties	Aantal	(Zeer) veilig (%)	Enigszins veilig (%)	Neutraal (%)	Enigszins onveilig (%)	(Zeer) onveilig (%)
Lesruimten	19.403	80,5	2,6	13,6	1,2	2,1
Openbare ruimten	19.359	74,5	5,4	15,6	2,0	2,5
Terrein/stalling	19.374	72,6	5,9	16,9	2,2	2,6
Omgeving van school	19.371	69,6	7,1	17,8	2,9	2,7

Figuur 5.1 Onveilige gevoelens (onveilig+neutraal) in een of meer situaties

hebben aangegeven: de middencategorie van de schaal. Links beginnend in figuur 5.1 is te zien dat 3,4% van de studenten zich in lesruimten onveilig voelt en 17% onveilig en neutraal. In totaal binnen het gebouw voelt 5,4% zich onveilig en in het schoolgebouw inclusief het schoolterrein voelt 6,6% zich onveilig. De percentages lopen nog verder op als ten slotte ook de directe schoolomgeving erin opgenomen wordt. Het blijkt dat dan 8,3% van de studenten op een of meer plaatsen op en rond school zich meestal onveilig voelt. Dit is een toename ten opzichte van de vorige meting, toen 4,8% van de studenten aangaf zich gedurende kortere of langere tijd van een schooldag op één of meer plaatsen op en rond school onveilig te voelen. Duidelijk is dat het veiligheidsgevoel van studenten in de vier situaties in en om school verschilt. Als het veiligheidsgevoel over meer situaties tegelijk wordt bekeken, blijkt het aandeel studenten dat zich onveilig voelt op te lopen naar 8,3%.

Risicogroepen

De vraag is in welke groepen het gevoel van onveiligheid het grootst is. Dat zouden dan de groepen moeten zijn waar de beleidsmatige aandacht vooral naar uit moet gaan. Om de risicogroepen

op te sporen, zijn studenten weer ingedeeld naar de eerder gebruikte achtergrondkenmerken. De leerweg is nu geen hoofdfactor, maar is als een van de achtergrondkenmerken in tabel 5.2 opgenomen.

Als we tabel 5.2 doornemen, dan zien we dat op veel kenmerken statistisch significante verschillen in het veiligheidsgevoel van de studenten te zien zijn. Zo zijn er significante verschillen tussen mannen en vrouwen. Vrouwen voelen zich over het algemeen minder vaak veilig en vaker neutraal dan mannen. Ook leeftijd is significant, evenals in vorige jaren voelen oudere studenten zich over het algemeen vaker onveilig.¹⁵ Ook tussen sectoren zijn significante verschillen zichtbaar. In de sector Economie voelt een groter percentage studenten zich onveilig dan in de andere sectoren. Er zijn weinig studenten in de combinatie van sectoren. Leerweg is ook significant: bol-studenten voelen zich vaker onveilig dan bbl-studenten. Voorheen bleken vooral studenten op entreeniveau en in de G4 zich relatief vaak onveilig te voelen. Deze verschillen zijn nu niet meer terug te zien. Voor wat betreft leerjaar zijn er geen grote verschillen te zien.

¹⁵ Er is ook een kleine groep studenten van 15 jaar en jonger geënquêteerd. Deze groep is te klein om significante verschillen te constateren, maar de groep scoort wel opvallend lager op veiligheidsgevoel. Het is daarom aan te bevelen om als school oog te hebben voor deze groep zeer jonge mbo'ers.

De meeste verschillen in veiligheidsgevoel tussen achtergrondvariabelen blijven overeind wanneer gecorrigeerd wordt voor de invloed tussen de achtergrondvariabelen. Zo kunnen de verschillen tussen sectoren daadwerkelijk met de sector te maken hebben, of verklaard worden door geslacht. Om hiervoor te controleren, is aanvullend een regressieanalyse

uitgevoerd. Voor het veiligheidsgevoel in het leslokaal, gangen/kantine en terrein/stalling blijven de verschillen op de meeste kenmerken overeind. Alleen de factor of een school in de G4 staat, blijkt voor het veiligheidsgevoel in deze drie situaties niet van belang te zijn. Voor het veiligheidsgevoel in de omgeving van de school zit het anders. Daar doet G4 er juist wel toe.

Tabel 5.2 Veiligheidsgevoel op en rond school (%)

	Lesruimten			Openbare ruimten			Terrein/stalling			Omgeving locatie		
	V	+/-	OV	V	+/-	OV	V	+/-	OV	V	+/-	OV
Geslacht	**			**			**			**		
man	85,4	11,1	3,6	83,2	12,6	4,2	82,2	13,4	4,4	80,5	14,4	5,2
vrouw	81,1	15,9	3,0	77,2	18,4	4,5	74,9	20,2	4,9	72,9	21,1	6,0
Leeftijd	**			**			**			**		
16-17 jaar	85,5	12,1	2,4	82,5	14,3	3,1	80,7	15,4	3,9	78,5	16,9	4,6
18-20 jaar	82,1	14,4	3,5	78,6	16,6	4,8	77,1	18,0	4,9	75,2	18,8	5,9
21-25 jaar	81,5	14,2	4,3	78,7	16,2	5,0	77,0	17,8	5,3	75,3	18,3	6,4
>=26 jaar	84,7	11,3	4,0	83,8	11,2	5,1	82,6	12,3	5,2	81,8	12,0	6,2
Sector	**			**			**			**		
Economie	81,2	14,8	4,0	78,1	16,4	5,5	77,1	17,5	5,5	75,4	18,5	6,2
Techniek	84,7	12,3	3,0	81,9	14,0	4,1	80,1	15,5	4,4	78,1	16,4	5,5
Zorg & welzijn	83,0	13,9	3,2	79,6	16,3	4,1	77,7	17,8	4,6	76,1	18,4	5,5
Groen	84,2	12,7	3,1	81,4	15,2	3,4	80,0	16,1	3,9	77,2	18,0	4,8
combinatie van sectoren	81,1	15,7	3,1	75,3	17,1	7,6	75,8	17,8	6,4	73,1	17,9	9,0
Leerweg	**			**			**			**		
bol	82,9	13,7	3,4	79,7	15,8	4,5	78,0	17,1	4,8	76,1	18,2	5,7
bbl	85,2	12,5	2,4	82,9	13,8	3,3	81,5	15,0	3,4	79,9	15,3	4,8
Niveau	**			**			**			**		
entree	79,1	17,0	3,8	74,6	20,9	4,5	74,2	20,4	5,4	74,9	20,1	5,0
niveau 2	79,5	16,8	3,7	77,2	18,7	4,1	75,6	20,0	4,3	74,2	20,7	5,1
niveau 3	82,1	14,8	3,0	78,9	16,8	4,3	77,3	18,1	4,5	75,5	19,2	5,3
niveau 4	84,9	11,9	3,3	81,7	13,9	4,4	80,0	15,3	4,8	77,8	16,3	5,9
Leerjaar	*			**			**			**		
leerjaar 1	84,1	12,7	3,1	81,0	15,1	4,0	79,3	16,2	4,5	77,4	17,2	5,4
leerjaar 2	82,7	13,9	3,4	79,8	16,1	4,2	78,3	17,4	4,3	76,3	18,5	5,1
leerjaar 3	82,1	14,6	3,3	78,8	16,1	5,0	77,0	17,5	5,4	75,2	18,3	6,4
leerjaar 4	85,7	11,0	3,3	82,0	12,9	5,1	80,5	14,6	4,9	79,1	14,2	6,7
G4										**		
ja	83,0	13,6	3,4	80,0	15,4	4,6	77,4	17,6	5,1	74,1	18,5	7,4
nee	83,2	13,5	3,3	80,1	15,6	4,3	78,8	16,7	4,6	77,2	17,6	5,2
Totaal	83,2	13,5	3,3	80,1	15,6	4,4	78,5	16,9	4,7	76,6	17,8	5,6

* p<0,05; ** p<0,01.

V=veilig; +/-= neutraal; OV=onveilig.

Chi-kwadraat-toetsen zijn uitgevoerd per kruistabel, niet voor de 3 afzonderlijke categorieën van het veiligheidsgevoel.

Niveau en leerjaar doen er dan juist weer niet toe. Meer in detail zijn per situatie de onderstaande factoren dus van belang voor het veiligheidsgevoel.¹⁶

- *Leslokaal.* Significante verschillen blijven bestaan tussen de volgende variabelen: geslacht, bol/bbl, leeftijd, sector, niveau, leerjaar, slachtofferschap psychisch-fysiek geweld, slachtofferschap materieel geweld. Het verschil tussen G4 en niet-G4 houdt geen stand.
- *Gangen/kantine.* Verschillen die standhouden zijn: geslacht, leerweg, sector, niveau, leerjaar, slachtofferschap psychisch-fysiek geweld, slachtofferschap materieel geweld, leeftijd (als continue variabele toegevoegd). Verschillen tussen leeftijd en wel of niet G4 doen er niet toe.
- *Terrein/stalling.* Verschillen die standhouden zijn: geslacht, leerweg, sector, niveau, leerjaar, slachtofferschap psychisch-fysiek geweld, slachtofferschap materieel geweld, leeftijd (als continue variabele toegevoegd). Het verschil tussen G4 en niet-G4 houdt geen stand.
- *Omgeving van de school.* Verschillen die blijven staan zijn: geslacht, leerweg, G4, sector, slachtofferschap psychisch-fysiek geweld, slachtofferschap materieel geweld, leeftijd (als continue variabele toegevoegd).

Niet van belang zijn niveau en leerjaar (dit komt door samenhang met elkaar, leeftijd en leerweg).

5.3 Trends in de subjectieve veiligheid tussen 2002 en 2017

Evenals bij de objectieve veiligheid, zijn ook bij de subjectieve veiligheid de uitkomsten van de eerdere metingen naast elkaar gezet. Figuur 5.2 en figuur 5.3 laten voor de vier onderscheiden situaties in de periode 2002 tot en met 2017 de percentages studenten zien die zich respectievelijk veilig en onveilig voelen.

In de meting van 2017 is een trendbreuk te zien in de positieve ontwikkeling van het veiligheidsgevoel in de afgelopen jaren. De daling in het veiligheidsgevoel in dit jaar kan te maken hebben met een verandering in de vragenlijst, die in onderstaande tekstbox wordt toegelicht.

De daling van het veiligheidsgevoel van studenten in 2017 volgt op een lange periode waarin het veiligheidsgevoel juist verbeterde. Tussen 2002 en 2008 neemt het percentage studenten dat zich veiligheid voelt in alle vier de situaties ieder jaar toe.

Tekstbox 5.1 Wijziging middencategorie veiligheidsgevoel

Studenten wordt gevraagd aan te geven hoe veilig zij zich meestal voelen op verschillende plaatsen op en rond de school. Dit geven zij aan op een 7-puntsschaal van zeer onveilig tot zeer veilig. De middencategorie is neutraal. In de voorgaande metingen heette deze categorie 'niet veilig, niet onveilig'. De naamgeving van de middencategorie kan bij de daling van het veiligheidsgevoel een rol hebben gespeeld. Als het veiligheidsgevoel bij de term 'neutraal' als hoger wordt ervaren dan bij de omschrijving 'niet veilig, niet onveilig', dan kan het zijn dat studenten hun veiligheidsgevoel lager inschatten. Studenten die bij de eerdere omschrijving kozen voor de hogere categorie '(enigszins) veilig', kiezen wellicht nu de middencategorie, en ook kunnen studenten die eerder de middencategorie kozen nu een lager niveau kiezen. Hoe groot dit effect is, is helaas niet te zeggen. De middencategorie is in 2017 wel beduidend vaker gekozen dan de jaren daarvoor.

Aannemelijk is dat een verandering in de naamgeving van de middencategorie vooral effect heeft op studenten die een antwoord rondom die middencategorie kiezen. Daarom zijn in een aanvullende analyse de aandelen studenten die voor de meest extreme categorieën – 'zeer veilig' en 'zeer onveilig' – kiezen met elkaar vergelijkt. In 2017 kiezen veel minder studenten de categorie 'zeer veilig' dan in voorgaande jaren, en meer studenten kiezen 'zeer onveilig'. Ook is gekeken naar de verhouding tussen het aandeel studenten dat 'veilig' en 'zeer veilig' kiest (de schaalpunten 6 en 7), om de invloed van de middencategorie zoveel mogelijk uit te sluiten. Ook uit deze vergelijking blijkt het veiligheidsgevoel af te nemen: van degenen die zich meestal veilig tot zeer veilig voelen, kiezen beduidend minder studenten in 2017 voor zeer veilig in vergelijking met de jaren ervoor.

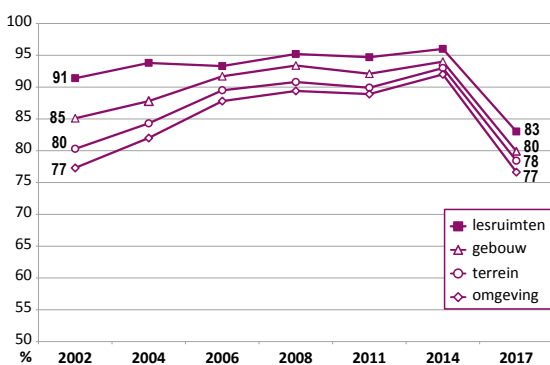
¹⁶ Leeftijd is hierbij als continuvariabele genomen.

Na een stabilisering in 2011 kwam in 2014 het aandeel studenten dat zich meestal veilig voelt weer iets hoger uit. De daling in het veiligheidsgevoel is niet herkenbaar in ander onderzoek naar veiligheid. De JOB- en LAKS-monitor laten een verbetering zien in het aandeel leerlingen dat zich veilig voelt (ResearchNed, 2018a; ResearchNed, 2018b). In het po en vo is het aandeel leerlingen dat zich veilig voelt door de jaren heen stabiel (Praktikon, 2016). Ook in Nederland in het algemeen is het gevoel van veiligheid niet gedaald (CBS, 2017).

We zien de omgekeerde trend als we in figuur 5.3 de ontwikkeling van de percentages studenten bekijken die zich in een of meer van de situaties onveilig voelen. Hier stabiliseerden die percentages tussen 2006 en 2011. In 2014 was er een verdere afname van het aandeel studenten dat zich onveilig voelt, maar in 2017 voelen weer meer studenten zich onveilig. In de CBS monitor is het aantal mensen dat zich onveilig voelt in 2016 juist gedaald en in 2017 stabiel (CBS, 2017).

Eenzijds kan de daling in het gevoel van veiligheid genuanceerd worden met twee redeneringen. Ten eerste kan de verandering te maken hebben met een verandering in de vragenlijst, zoals toegelicht in tekstbox 5.1. Deze redenering wordt ondersteund doordat bij medewerkers, waar deze wijziging in de vragenlijst niet heeft plaatsgevonden, geen grote verandering in het veiligheidsgevoel is te zien. Ten tweede was er in 2014 sprake van een trendbreuk ten positieve: het veiligheidsgevoel was opvallend hoger dan in de (stabiële) jaren daarvoor. Als 2017 met 2011 wordt vergeleken, is de daling minder pregnant, maar nog altijd aanwezig.

Figuur 5.2 Studenten die zich meestal veilig voelen: 2002-2017

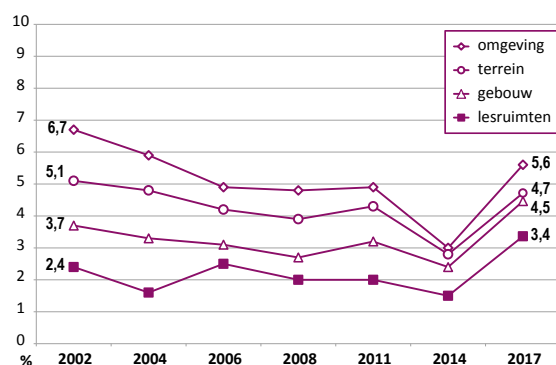

Anderzijds dient het signaal dat uitgaat van de daling van het veiligheidsgevoel niet terzijde te worden geschoven. Het is aannemelijk dat het veranderen van de terminologie in de middencategorie een verschuiving laat zien in het aantal respondenten dat een antwoord geeft rondom het middelste schaalpunt. Dit lijkt echter geen verklaring te kunnen zijn voor de verandering die we zien in de extreme waarden: minder studenten voelen zich zeer veilig en meer mensen voelen zich zeer onveilig (zie tekstbox 5.1). In combinatie met een aantal geobserveerde dalingen in de objectieve veiligheid, zoals we zagen in de hoofdstukken 3 en 4, is het niet uitgesloten dat het algehele veiligheidsgevoel is gedaald. Helaas is het niet mogelijk om na te gaan in welke mate de geobserveerde verschuiving het gevolg is van een veranderde schaal dan wel een daadwerkelijke daling in veiligheidsgevoel.

Eerder zagen we al dat het aandeel slachtoffers is toegenomen. Zou dit een van de redenen kunnen zijn dat de subjectieve veiligheidsbeleving ook is toegenomen? Als we slachtoffers van psychisch-fysiek geweld en materieel geweld vergelijken met niet-slachtoffers, blijkt dat ook niet-slachtoffers zich significant minder veilig zijn gaan voelen. Hier ziet men vooral een afname in de categorie 'zeer veilig'.

Het is belangrijk om in het veiligheidsbeleid aandacht te hebben voor groepen die zich significant minder veilig voelen. Het veiligheidsgevoel is onder meer lager onder vrouwen dan onder mannen, onder studenten in de sector Economie dan onder studenten in andere sectoren en onder bol'ers dan onder bbl'ers (zie paragraaf 5.2). Ook LHBT-studenten voelen zich minder veilig. Aan deze groep besteden we in het volgende hoofdstuk aandacht.

Figuur 5.3 Studenten die zich vaak onveilig voelen: 2002-2017

6. LHBT-studenten

6.1 Inleiding

Een specifieke doelgroep in sociaal veiligheidsbeleid op scholen zijn LHBT¹⁷-studenten en -docenten. In het landelijke emancipatiebeleid is de sociale veiligheid van deze groep een speerpunt.¹⁸ Dat betekent dat de overheid beoogt discriminatie tegen te gaan en geweld te bestrijden. Daarbij hebben scholen de taak hun LHBT-studenten en -medewerkers een veilige omgeving te bieden. Dat kan op allerlei manieren. In de eerste plaats in het 'reguliere' sociaal veiligheidsbeleid waarin ongewenst gedrag wordt voorkomen, waargenomen en gecorrigeerd. Daarnaast bestaan er diverse specifieke programma's om seksuele diversiteit op school bespreekbaar te maken. Als dat bespreken op een goede manier gebeurt, voelen LHBT-studenten zich veiliger op school.

Specifiek voor de populatie mbo-studenten zijn er nog geen gegevens beschikbaar over hun houding tegenover LHBT-medestudenten en -docenten. Ook is nog onbekend in hoeverre LHBT-studenten vaker slachtoffer zijn van agressie en in hoeverre zij zich onveilig op en rond scholen voelen. Wel blijkt uit eerder onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) dat een substantiële minderheid van de LHBT-jongeren te maken krijgt met problemen op het terrein van veiligheid.¹⁹ Uit deze studie bleek dat van de LHBT-jongeren tussen 16 en 25 jaar in 2013 4 op de 10 minimaal één negatieve ervaring had in de afgelopen twaalf maanden in relatie tot zijn of haar seksuele oriëntatie. Dit kan binnen of buiten school zijn. Mannen hadden vaker negatieve ervaringen dan vrouwen. Meest voorkomende vervelende ervaringen zijn vervelende of nieuwsgierige vragen en belachelijk gemaakt worden. Circa 1 op de 20 kreeg te maken met buitengesloten worden, bedreiging, ongewenste seksuele aandacht of lichamelijk geweld. Bij 15% van dergelijke negatieve ervaringen waren medestudenten betrokken.

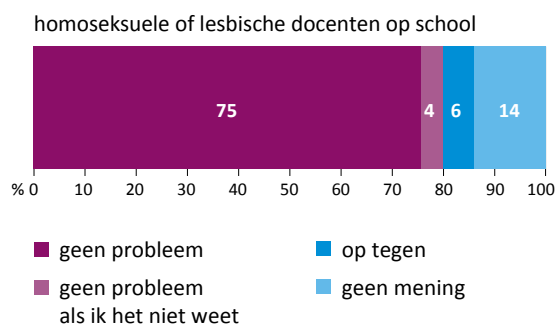
In deze editie van de Monitor Sociale Veiligheid zijn enkele vragen in de enquêtes onder studenten (en medewerkers) opgenomen over hun seksuele oriëntatie en hun houding tegenover LHBT-studenten en -medewerkers,

zodat vastgesteld kan worden hoe het gesteld is met de veiligheid van en houding tegenover LHBT in het mbo. In dit hoofdstuk gaan we allereerst in op de houding van studenten tegenover homoseksuele en lesbische studenten en docenten. Daarna gaan we in op de ervaringen van LHBT-studenten met ongewenst gedrag.

6.2 Houding tegenover LHBT-studenten en -docenten

Allereerst is aan alle studenten gevraagd hoe zij tegenover homoseksuele docenten en medestudenten staan. Uit figuur 6.1 komt naar voren dat meer dan driekwart van de studenten geen probleem heeft met homoseksuele docenten op school. In figuur 6.2 worden de percentages gegeven van de houding van studenten tegenover homoseksuele klasgenoten en de houding tegenover een homoseksuele docent waarvan je leskrijgt. Ook bij deze figuren valt op dat driekwart er geen problemen mee heeft. Een kleine groep is uitgesproken tegen homoseksuele studenten en docenten. Tegenover het leskrijgen van een homoseksuele docent geeft 10% van de studenten aan dat ze dat niet prettig vinden of niet willen. In het vo heeft 12% moeite met een lesbische docent, 15% met een homoseksuele docent (Praktikon, 2016). De houding tegenover een homoseksuele docent is in deze monitor vergelijkbaar met de houding tegenover een homoseksuele klasgenoot: 9% van de

Figuur 6.1 Houding van studenten tegenover homoseksuele/lesbische docenten op school

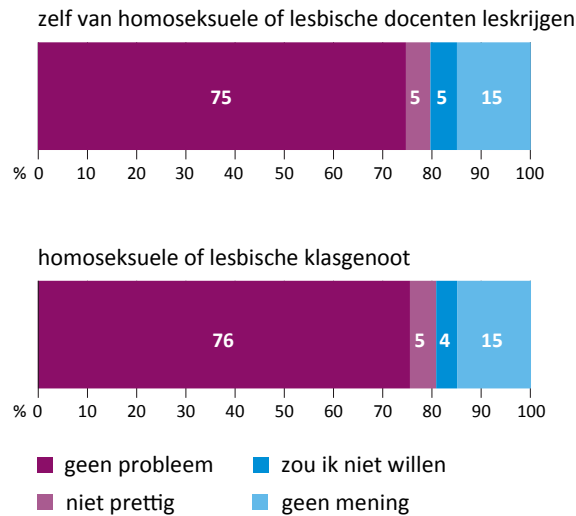

¹⁷ LHBT staat voor lesbisch, homoseksueel, biseksueel of transgender. In de studentenvragenlijst van deze monitor wordt gevraagd tot wie studenten zich aangetrokken voelen. Transgenders zijn dus niet meegenomen in deze vergelijkingen. Voor de consistentie in het gehele rapport wordt er consequent naar LHBT gerefereerd.

¹⁸ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2018). Kamerbrief Emancipatienota 2018-2021 Principes in praktijk. Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Den Haag, 29 maart 2018. Zie ook: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/lhbt-emancipatie/bestrijden-geweld-en-discriminatie-tegen-lhbtis>

¹⁹ SCP (2016). *LHBT-monitor 2016. Opvattingen over en ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

**Figuur 6.2 Houding van studenten tegenover
homoseksuele/lesbische docenten en medestudenten**

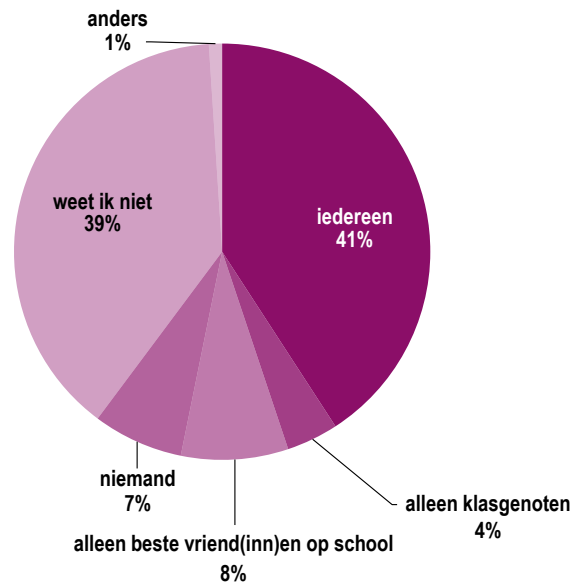

studenten geeft aan het niet prettig te vinden om een homoseksuele klasgenoot te hebben. De cijfers in het vo over homoseksuele of lesbische vrienden zijn door de iets andere vraagstelling (vragen naar vriendschap of klasgenoot) niet geheel vergelijkbaar. In het vo heeft 13% aangegeven geen lesbische vriendin te willen en 18% geen homoseksuele vriend (Praktikon, 2016).

Eveneens aan alle studenten is gevraagd of anderen op school het zouden mogen weten als zij zelf homoseksueel dan wel lesbisch zouden zijn. Uit figuur 6.3 blijkt dat ruim de helft het binnen school wil delen. Ruim 4 op de 10 studenten zou het met iedereen delen, 8% alleen met de beste vrienden of vriendinnen en 4% alleen met klasgenoten. Opvallend is dat deze cijfers gelijk zijn aan de vorige meting. 7% van de studenten geeft aan het met niemand te willen delen; in de vorige meting was dit percentage nog 5%. Wel geeft een substantiële minderheid van bijna 40% aan niet te weten wat hij of zij in deze situatie zou doen.

Er is een duidelijk verband tussen leeftijd en de bereidheid om op school voor eventuele homoseksualiteit uit te komen. Van de studenten van 16 en 17 jaar geeft 36% aan dat iedereen op school op de hoogte zou mogen zijn. Naarmate studenten ouder worden, loopt dat percentage op: van de studenten ouder dan 26 geeft 64% aan dat de hele school het mag weten. Bij mannen – 37% – ligt dat percentage lager dan bij vrouwen: 47%. Verder valt op dat de studenten in de

**Figuur 6.3 Mate waarin anderen op school het zouden
mogen weten als de student homoseksueel/lesbisch zou zijn**

G4 wat vaker aangeven dat de hele school op de hoogte zou mogen zijn dan studenten in de rest van het land: 41% versus 45%. Studenten uit de sector Zorg & welzijn zijn het ook meer bereid met iedereen te delen (47%) terwijl studenten bij de sector Economie (10%), de sector Techniek (7%) en bij de combinatie van sectoren (12%) juist vaker aangeven het met niemand te willen delen.

6.3 Seksuele oriëntatie en sociale veiligheid

Zoals hiervoor al is aangegeven, blijkt uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2016) dat homoseksuele jongeren regelmatig slachtoffer worden van ongewenst gedrag, zoals pesten en bedreiging. Om vast te stellen in hoeverre dit op mbo-scholen speelt, maakten we een uitsplitsing van de in dit onderzoek bevroegde vormen van materieel en psychisch-fysiek geweld naar de seksuele oriëntatie van studenten. Allereerst bekijken we in hoeverre homoseksuele, lesbische en biseksuele studenten vaker slachtoffer zijn van ongewenst gedrag. Vervolgens bekijken we of ze zich meer of minder onveilig voelen dan heteroseksuele studenten.

Slachtofferschap

Allereerst bekijken we of slachtofferschap van materieel geweld samenhangt met seksuele oriëntatie. In figuur 6.4 is te zien dat dit het geval is bij vandalisme, diefstal en het totaal. Waar van de heteroseksuele studenten 2,4% slachtoffer wordt van vandalisme, ligt dit percentage

bij homoseksuele en biseksuele studenten twee keer zo hoog, op 4,8. Bij diefstal ligt het percentage ook 3% hoger bij homoseksuele en biseksuele studenten, dan bij heteroseksuele studenten. In totaal betekent dit dat 12% van de homoseksuele en biseksuele studenten te maken krijgt met materieel geweld, in tegenstelling tot 6,8% van de heteroseksuele studenten. Studenten die niet willen zeggen wat hun geaardheid is of dit niet weten, scoren vooral iets hoger op diefstal in tegenstelling tot heteroseksuele studenten. Ook in het vo zijn homoseksuele en biseksuele leerlingen vaker slachtoffer van materieel geweld dan heteroseksuele leerlingen (Praktikon, 2018) , al zijn de verschillen kleiner dan in deze monitor is gevonden.

Uit figuur 6.5 blijkt dat homoseksuele en biseksuele studenten vaker slachtoffer van alle vormen van psychisch-fysiek geweld worden. Voor alle vormen van psychisch-fysiek geweld samen blijkt dat homoseksuele en biseksuele studenten twee of drie keer vaker slachtoffer worden dan heteroseksuele studenten. Daarbij loopt het percentage slachtoffers onder LHBT-studenten flink op tot ruim 1 op de 5. Studenten die twijfelen over hun geaardheid of deze niet willen prijsgeven, nemen een tussenpositie in. Een dergelijk patroon is voor alle vormen van psychisch-fysiek geweld zichtbaar. Bijna 1 op de 6 LHBT-studenten is in het voorgaande semester gepest of gediscrimineerd, tegen minder dan 1 op de 18 heteroseksuele studenten. Ook zwaardere vormen van agressie komen duidelijk vaker

voor onder homo- en biseksuele studenten. Ruim 6% is bedreigd en 11% is ongewenst seksueel benaderd. Ook in het po en vo zijn homoseksuele en biseksuele leerlingen vaker slachtoffer van psychisch-fysiek geweld (Praktikon, 2016), al zijn de verschillen met heteroseksuele leerlingen kleiner dan in deze monitor.

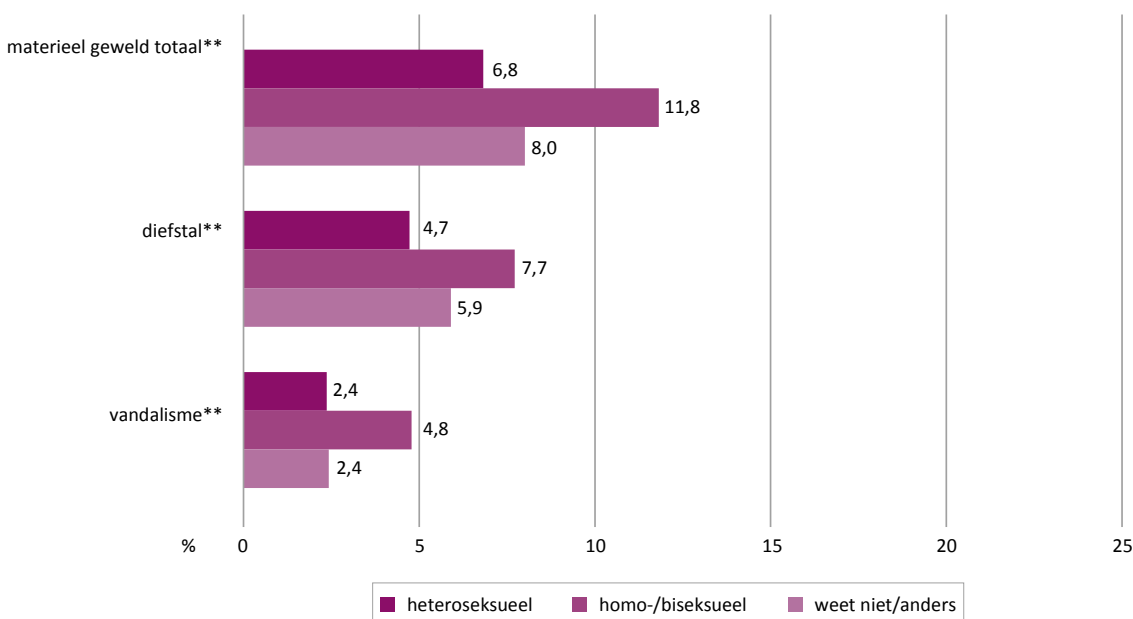
We kunnen dus concluderen dat LHBT-studenten vaker slachtoffer zijn van agressie en geweld op school dan heteroseksuele studenten. Dit sluit aan bij de conclusies van eerder onderzoek.

Veiligheidsgevoel

Hiervoor zagen we dat LHBT-studenten relatief vaak slachtoffer zijn van ongewenst gedrag. Heeft dit ook gevolgen voor hun gevoel van veiligheid in en om school? Uit figuur 6.6 blijkt dat dit het geval is, maar dat tegelijkertijd de overgrote meerderheid van de homoseksuele en biseksuele studenten zich veilig voelt op school.

Het veiligheidsgevoel van LHBT-studenten blijft in alle bevroegde situaties statistisch significant achter bij dat van heteroseksuele studenten. Het gaat daarbij steeds om 10 à 11 procentpunt. Wat opvalt is dat studenten die niet zeker zijn van hun geaardheid of hier niets over willen zeggen, zich het minst vaak veilig voelen van de drie groepen. Bij de daadwerkelijke incidenten van psychisch-fysiek geweld namen zij nog een

Figuur 6.4 Slachtofferschap materieel geweld naar seksuele oriëntatie

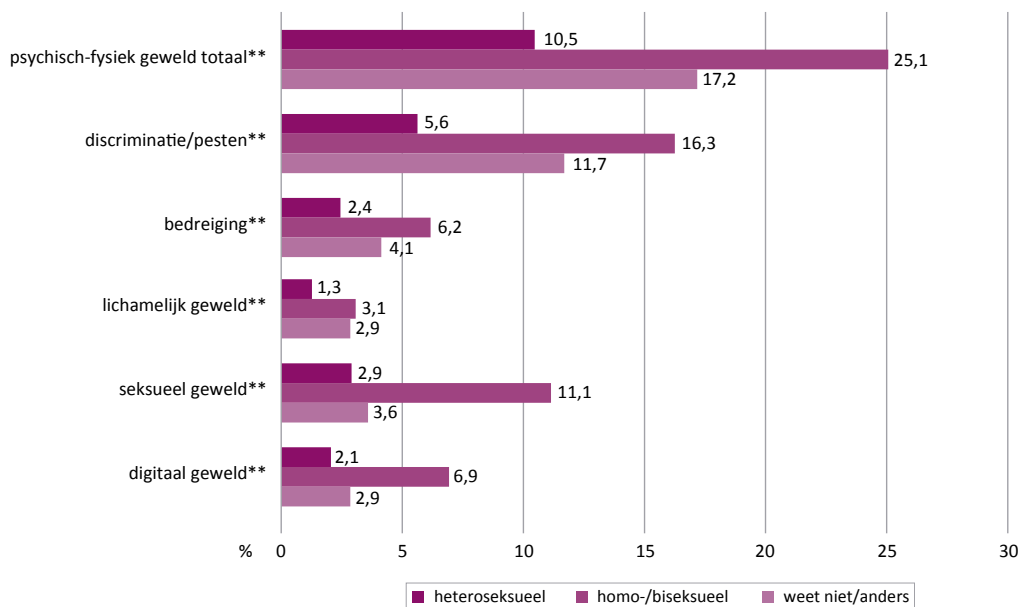
* p≤0,05; ** p≤0,01.

middenpositie in. Ook hieruit blijkt weer dat objectieve en subjectieve veiligheid zich niet een-op-een met elkaar verhouden. Ook in het vo voelen LHBT-studenten zich minder veilig dan heteroseksuele studenten (Praktikon, 2016).

Het gevoel van veiligheid, of het gebrek daaraan, kan zich ook uiten in bepaalde gedragingen. Studenten die zich niet veilig voelen op school verzuimen mogelijk meer of nemen een wapen mee naar school. Vertaalt het feit dat LHBT-studenten zich minder veilig voelen dan heteroseksuele studenten zich ook in dit soort

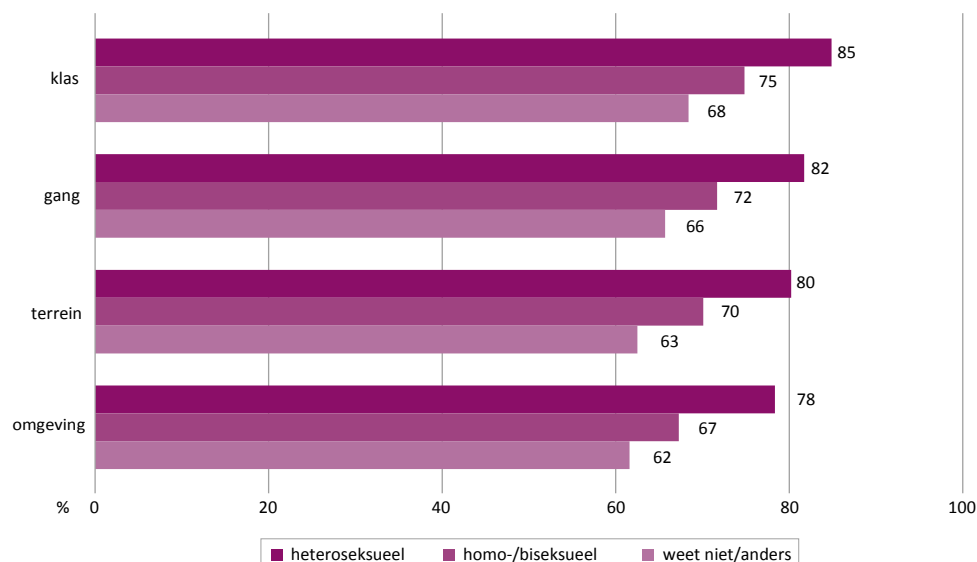
gedragingen? In het geval van verzuim blijkt dit inderdaad het geval, LHBT-studenten spijbelen vaker dan heteroseksuele studenten. Ook hier nemen studenten die niet zeker zijn van hun geardheid een tussenpositie in. Bovendien blijken homoseksuele en biseksuele studenten vaker een wapen mee naar school te nemen dan heteroseksuele studenten. Waar 0,9% van de heteroseksuele studenten dit in het laatste semester deed, lag dat percentage bij LHBT-studenten op 3,4%. Dit hangt samen met het slachtofferschap van psychisch-fysiek en materieel geweld. LHBT-studenten die geen slachtoffer zijn, nemen niet vaker een wapen mee naar school.

Figuur 6.5 Slachtofferschap psychisch-fysiek geweld naar seksuele oriëntatie

* p≤0,05; ** p≤0,01.

Figuur 6.6 Veiligheidsgevoel naar seksuele oriëntatie

7. Controversiële onderwerpen

7.1 Inleiding

De polarisatie in het maatschappelijk debat is ook merkbaar binnen scholen. Hierbij kan het gaan om controverses over bepaalde onderwerpen tussen studenten onderling of tussen studenten en docenten. Hierbij kunnen emoties hoog oplopen en discussies escaleren, wanneer de meningen sterk uiteenlopen. Deze discussies kunnen invloed hebben op de sfeer in de klas of op school en mogelijk ook op het veiligheidsgevoel van studenten en medewerkers. Het is niet bekend hoe vaak dergelijke discussies over gevoelige onderwerpen voorkomen en waar ze over gaan. Ook weten we niet hoe studenten deze discussies ervaren en hoe ze vinden dat docenten met dergelijke discussies omgaan. In deze editie van de monitor brengen we dit voor het eerst in beeld.

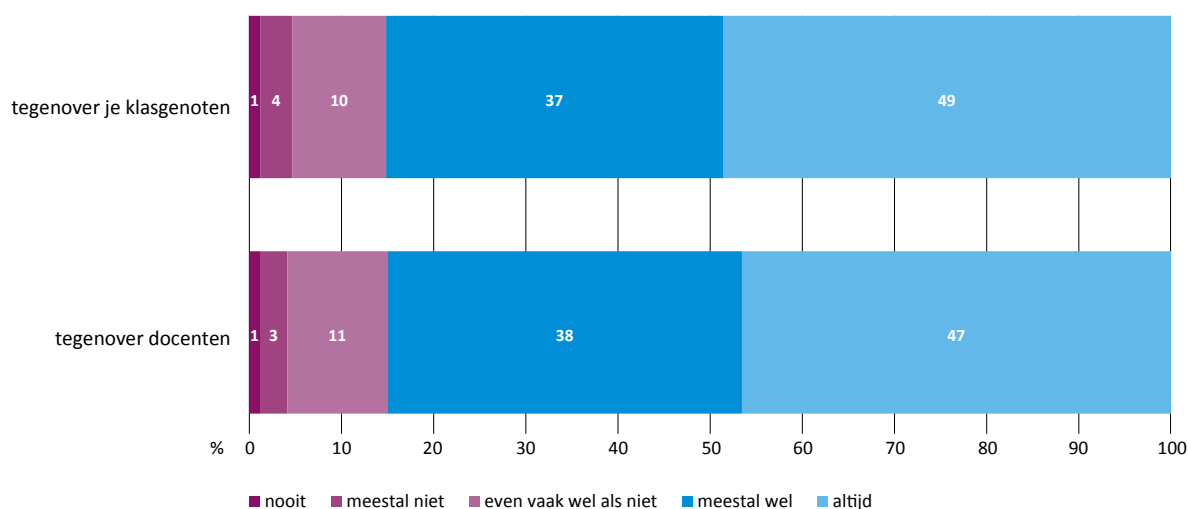
7.2 Ervaring met gesprek over controversiële onderwerpen

Een grote meerderheid van de studenten durft altijd of meestal voor zijn mening uit te komen. 86% van de studenten durft dat tegenover andere studenten en 85% tegenover docenten, een klein maar significant verschil (zie figuur 7.1). Echter, er is ook een klein, maar substantieel deel van de studenten (5%) dat (bijna) nooit voor zijn mening uit durft te komen.

De meeste studenten (65%) geven aan niet meegemaakt te hebben dat er discussies uit de hand zijn gelopen in de les. Ruim een derde (35%) heeft dit dus wel meegemaakt: 20% van de studenten één keer in de onderzoeksperiode, en 15% meerdere keren. Uit figuur 7.2 blijkt dat er een groot verschil is tussen bol en bbl op dit thema. Bbl'ers maken dergelijke discussies minder vaak mee dan bol'ers: 81% van de bbl'ers maakt dit nooit mee tegenover 62% van de bol'ers. Verhoudingsgewijs maken ruim twee keer zo veel bol'ers (16%) deze dergelijke uit de hand gelopen discussies meerdere keren in de onderzoeksperiode mee dan bbl'ers (7%). Het verschil tussen bol en bbl is deels te verklaren doordat bol'ers meer tijd op school doorbrengen dan bbl'ers. Er zijn geen verschillen tussen niveaus, maar wel in leerjaar: in leerjaar 1 escaleert de situatie minder vaak.

Het zijn met name discussies over een persoonlijke ruzie die uit de hand lopen. Ook dit geldt meer voor bol'ers (48%) dan voor bbl'ers (35%). Uit figuur 7.3 blijkt dat discussies die onaangenaam worden ook vaak gaan over verschillen tussen culturen/religies, discriminatie, vluchtelingen of iets uit het nieuws (zoals een aanslag). Opvallend zijn de verschillen tussen bol'ers en bbl'ers waar het gaat om discussies over vluchtelingen en schoolgerelateerde aspecten. Dat bbl'ers meer hoogoplopende discussies hebben over

Figuur 7.1 Mate waarin studenten durven uit te komen voor hun mening

schoolgerelateerde aspecten heeft er wellicht mee te maken dat de afstemming tussen werkplek en school bij hen complicaties oplevert. Waarom juist discussies over vluchtelingen meer uit de hand lopen onder bbl'ers en gerelateerde thema's als cultuurverschillen en discriminatie niet, is lastig te verklaren.

Op het gebied van de bespreekbaarheid van gevoelige thema's zijn er op iets meer dan de helft van de instellingen extra maatregelen getroffen en iets minder dan de helft van de instellingen trof extra maatregelen op het gebied van het overtreden van school- en omgangsregels. Zie voor deze maatregelen 'Deel 3: Beleid' van deze editie van de monitor.

Tot slot is aan studenten die aangeven dat er een of meerdere discussies uit de hand zijn gelopen een aantal uitspraken voorgelegd over hoe ze deze discussie(s) beleefden. Durfden ze voor hun mening uit te komen? Bepaalde de discussie de sfeer voor de rest van de les? Hoe hebben zij ervaren dat de docent met deze discussie(s) omging en of ingewikkelde onderwerpen in de klas überhaupt worden aangesneden? De algemene bevindingen hierover zijn te vinden in figuur 7.4. De vraag is in hoeverre de beleving van de studenten samenhangt met het onderwerp van de discussie(s).

Wanneer studenten aangeven dat het onderwerp van de uit de hand gelopen (onder meer) schoolgerelateerde zaken betrof, geven ze ook vaker aan dat ze vonden dat een docent niet goed met de discussie omging. Dit heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat sommige van deze discussies voortkomen uit een meningsverschil

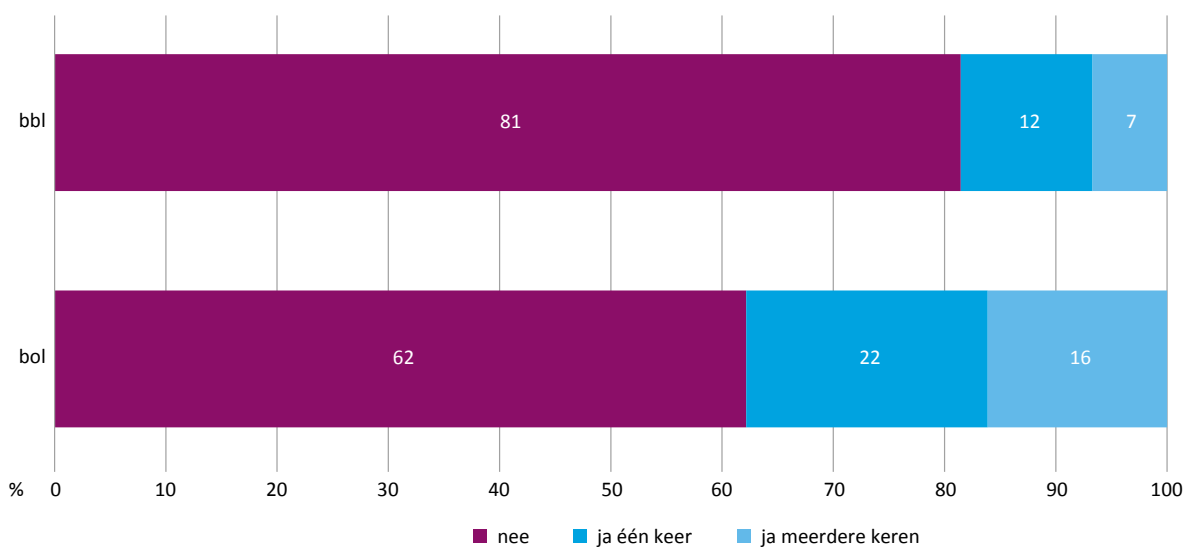
tussen docenten en studenten, over bijvoorbeeld opdrachten, huiswerk en regels in de les. Ook wanneer studenten aangaven dat de uit de hand gelopen discussies over persoonlijke ruzies en pestgedrag gingen, zijn studenten vaker ontevreden over hoe de docent omging met de discussie. Studenten die aangaven dat de discussie(s) over andere onderwerpen gingen (iets wat in het nieuws was, een oorlog of conflict) vinden in verhouding juist vaker dat de docent goed omging met de discussie.

Wanneer studenten aangaven dat de uit de hand gelopen discussie ging over een oorlog of conflict, verschillen tussen culturen/religies, vluchtelingen, seksuele diversiteit en/of schoolgerelateerde aspecten, geven ze ook relatief vaker aan dat ze in de discussie voor hun mening uit durfden te komen, dan als het gaat om de andere onderwerpen.

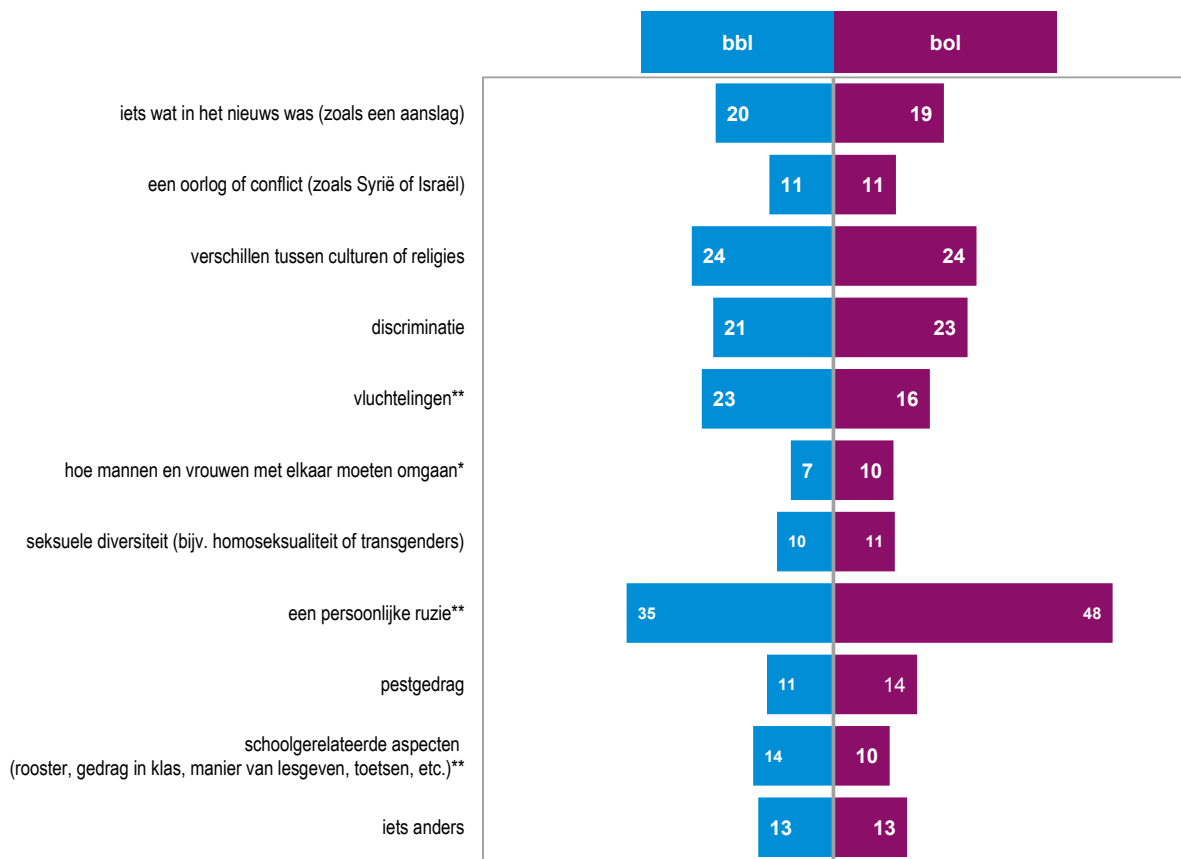
Een gespannen sfeer blijft vooral hangen na discussies over persoonlijke ruzies en pestgedrag, dus wanneer het ging over onderlinge relaties van studenten. Bij onderwerpen waar wel verhitte discussies uit voortkomen, maar die wellicht minder persoonlijk zijn (iets uit het nieuws, oorlog of conflict) is er juist in verhouding minder vaak een gespannen sfeer na afloop van de discussie.

Studenten die aangeven dat de heftige discussie(s) ging(en) over iets wat in het nieuws was of een conflict of oorlog zijn het hier vaker oneens met de stelling dat er nooit ingewikkelde onderwerpen in de klas worden besproken. Dat ligt voor de hand, aangezien deze onderwerpen in ieder geval al aan bod kwamen.

Figuur 7.2 Mate waarin studenten escalerende discussies hebben meegemaakt in de klas

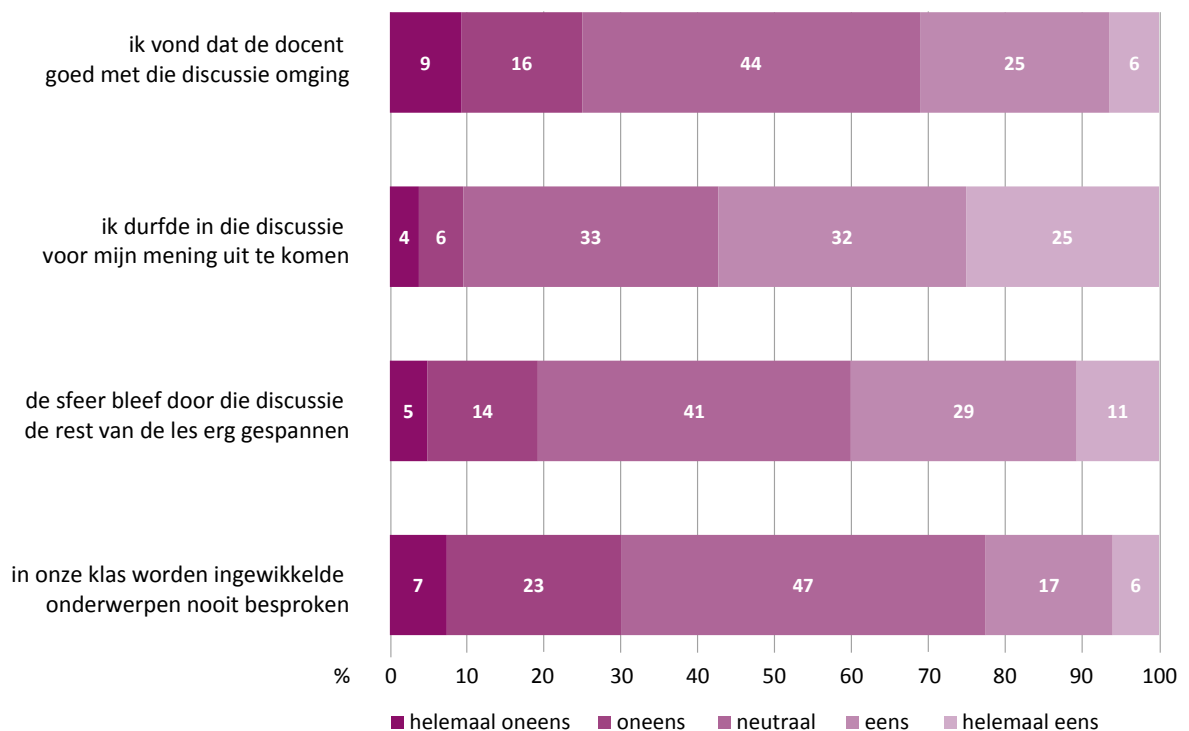

Figuur 7.3 Onderwerpen van discussie (%)

* $p \leq 0.05$ **, $p \leq 0.01$.

Figuur 7.4 Omgang met discussies van docenten en studenten

Kortom, 35% van de studenten heeft binnen een specifieke periode meegemaakt dat een discussie in de klas uit de hand liep: studenten reageerden fel en er werden heftige uitspraken gedaan. Wanneer een discussie uit de hand loopt, gaat deze vaak over een persoonlijke ruzie. Echter, ook discussies over verschillen tussen culturen/religies, discriminatie, vluchtelingen of iets uit het nieuws (zoals een aanslag) kunnen onaangenaam worden. Studenten geven relatief vaker aan te vinden dat een docent niet goed met de discussie omging, wanneer de discussie schoolgerelateerde zaken, persoonlijke ruzies of pestgedrag betrof. Daarnaast geven studenten relatief vaker aan dat ze in de discussie voor hun mening uit durfden te komen wanneer de uit de hand gelopen discussie over een oorlog of conflict, verschillen tussen culturen/religies, vluchtelingen, seksuele diversiteit en/of schoolgerelateerde aspecten ging. Een gespannen sfeer blijft vooral hangen na discussies over persoonlijke ruzies en pestgedrag.

Literatuur

The background features a large, light blue, irregular shape that resembles a stylized arrow or a folded piece of paper, pointing towards the top right. This shape is set against a dark purple background. The word 'Literatuur' is centered in the upper portion of the image in a white, sans-serif font.

Geraadpleegde literatuur

CBS (2017). *Veiligheidsmonitor 2017*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Min. OCW (2018). *Emancipatienota 2018-2021. Principes in praktijk*. Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Den Haag, 29 maart 2018.

Praktikon (2016). *Sociale veiligheid in en rond scholen*. Nijmegen: Praktikon.

ResearchNed (2018a). *JOB-monitor 2018*. Nijmegen: ResearchNed.

ResearchNed (2018b). *LAKS-monitor 2018. Het tevredenheidsonderzoek onder scholieren*. Nijmegen: ResearchNed.

SCP (2016). *LHBT-monitor 2016. Opvattingen over en ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Overzicht rapporten Monitor Sociale Veiligheid

Meting 2001-2002 (nulmeting)

Neuvel, J. (2002). *Sociale Veiligheid in de BVE-sector. Monitor 2001-2002*. 's-Hertogenbosch: CINOP Expertisecentrum.

Meting 2004

Neuvel, J. (2005a). *Monitor Sociale Veiligheid in de BVE-sector 2004. Deel 1: Deelnemers*. 's-Hertogenbosch: CINOP Expertisecentrum.

Neuvel, J. (2005b). *Monitor Sociale Veiligheid in de BVE-sector 2004. Deel 2: Personeel*. 's-Hertogenbosch: CINOP Expertisecentrum.

Neuvel, J. (2005c). *Monitor Sociale Veiligheid in de BVE-sector 2004. Deel 3: Beleid*. 's-Hertogenbosch: CINOP Expertisecentrum.

Meting 2006

Neuvel, J. (2007a). *Monitor Sociale Veiligheid in de BVE-sector 2006. Deel 1: Deelnemers*. De Bilt: Bve Raad.

Neuvel, J. (2007b). *Monitor Sociale Veiligheid in de BVE-sector 2006. Deel 2: Personeel*. De Bilt: Bve Raad.

Neuvel, J. (2007c). *Monitor Sociale Veiligheid in de BVE-sector 2006. Deel 3: Beleid*. De Bilt: Bve Raad.

Meting 2008

Neuvel, J. (2009a). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2008. Deel 1: Deelnemers*. De Bilt: MBO Raad.

Neuvel, J. (2009b). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2008. Deel 2: Personeel*. De Bilt: MBO Raad.

Neuvel, J. (2009c). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2008. Deel 3: Beleid*. De Bilt: MBO Raad.

Meting 2011

Neuvel, J. & Dungen, S. van den (2012a). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2011. Deel 1: Studenten*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Dungen, S. van den & Neuvel, J. (2012b). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2011. Deel 2: Personeel*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Neuvel, J., Venne, L. van de, Petit, R., Brouwer, P. & Dungen, S. van den (2013). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2011. Deel 3: Beleid*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Meting 2014

Brekelmans, J. & Neuvel, J. (2016a). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2014/2015. Deel 1: Studenten*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Brekelmans, J. & Neuvel, J. (2016b). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2014/2015. Deel 2: Personeel*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Brekelmans, J. & Neuvel, J. (2016c). *Monitor Sociale Veiligheid in de mbo-sector 2014/2015. Deel 3: Beleid*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Bijlagen

Gebruikte gewichten

Niveau	Sector	Geslacht	
		man	vrouw
1	Combinatie van sectoren	1,39	0,87
2	Economie	1,22	1,28
	Techniek	1,32	0,63
	Zorg & welzijn	0,88	0,88
	Groen	0,41	0,36
	Combinatie van sectoren	0,20	0,10
3	Economie	2,22	1,99
	Techniek	1,38	1,03
	Zorg & welzijn	1,08	1,02
	Groen	0,43	0,32
	Combinatie van sectoren	0,02	0,00
4	Economie	1,50	1,22
	Techniek	0,76	1,00
	Zorg & welzijn	0,79	0,92
	Groen	0,48	0,40
	Combinatie van sectoren	0,68	0,05

Vragenlijst studenten

Monitor Sociale Veiligheid 2017/2018 Studenten

Korte toelichting

Het doel van de veiligheidsmonitor

De directie van je school wil weten hoe veilig het op school is. Hoe vaak krijgen studenten te maken met pesten, discriminatie, diefstal, enz.? Hoe veilig voelen jullie je? Als de directie meer weet over de veiligheid op school, kunnen ze juiste maatregelen nemen.

Anonimiteit

Je hoeft niet bang te zijn dat docenten of directie aan de weet komen wat je invult. Je naam wordt niet gevraagd. Het ebo zorgt dat jullie gegevens anoniem blijven. Hierdoor krijgt niemand anders te weten wat je hebt ingevuld.

Alvast bedankt voor je medewerking

A Gegevens over jezelf

A01 Je geslacht: A01

- Man
- Vrouw

A02 Je leeftijd: A02

- Jaar

B Vragen over je opleiding

B00 Op welke locatie zat je vorig schooljaar tussen de voorjaarsvakantie en zomervakantie? B00

-
-
-

B01 Welke opleiding volg je? B01

- _____

B01a Je sector B01a

- Economie
- Handel
- Horeca/Toerisme
- Uniformberoepen
- Zorg
- Welzijn & Onderwijsassistent
- Sport
- Uiterlijke verzorging
- Techniek
- Grafisch
- ICT
- Landbouw/Groen
- Anders, namelijk _____

- B01b** Je leerweg B01b
- BOL
 - BBL (je werkt en gaat 1 of 2 dagen per week naar school)

- B01c** Niveau opleiding B01c
- Niveau 1
 - Niveau 2
 - Niveau 3
 - Niveau 4

- B01d** Je leerjaar B01d
- Leerjaar 1
 - Leerjaar 2
 - Leerjaar 3
 - Leerjaar 4

De vragen die je hierna krijgt gaan over de periode van de voorjaarsvakantie tot de zomervakantie van vorig schooljaar (2016-2017). In sommige regio's heet de voorjaarsvakantie carnavals- of krokusvakantie. Probeer steeds goed na te denken of je in die periode iets hebt meegemaakt waar de vraag over gaat.

C01 Zonder geldige reden niet naar de les of school gaan (spijbelen)

- C01** Heb je tussen de voorjaars- en zomervakantie **gespijbeld**? C01
- Ja
 - Nee

- C01a** Hoe vaak spijbelde je in die periode? C01a
- 1 tot 5 keer (of ± 1 keer per maand)
 - 6 tot 12 keer (of 2-3 keer per maand)
 - 13 tot 25 keer (of ± 1 keer per week)
 - Vaker dan 25 keer (of meer keer per week)

- C01b** Waarom ging je niet naar de les/naar school?
Redenen die met jezelf te maken hebben (Meer antwoorden mogelijk) C01b
- Ik had gewoon geen zin
 - Ik had me verslapen
 - Ik hielp iemand van mijn familie
 - Ik had andere, belangrijkere dingen te doen
 - Ik had betaald werk te doen
 - Vrienden/klasgenoten spijbelden ook
 - Een andere reden, namelijk: _____

- C01c** Waarom ging je niet naar de les/naar school?
Redenen die met school of je opleiding te maken hebben (Meer antwoorden mogelijk) C01c
- Ik voelde me niet veilig op school
 - Door het rooster (te veel tussenuren, lesuitval, slecht rooster, enz.)
 - Een vak was niet interessant genoeg
 - De docent gaf saai of slecht les
 - Ik had die lessen niet nodig
 - Mijn opleiding past niet bij wat ik wil
 - Een andere reden, namelijk: _____

- C01d** Heeft de school contact met je opgenomen over het spijbelen? C01d
- Ja
 - Nee

C02 Drugs

- C02** Heb jij tussen de voorjaars- en zomervakantie op school of ergens anders **drugs gebruikt**? C02
- Ja
 - Nee

- C02a** Hoe vaak heb je in die periode drugs gebruikt? C02a

	Nooit	1-2 keer	± 1 keer per maand	2-3 keer per maand	± 1 keer per week	Meer keer per week
Op of rond school?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ergens anders?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- C03** Zijn er tussen de voorjaars- en zomervakantie op/rond school aan jou **drugs aangeboden**? C03
- Ja
 - Nee

- C03a** Waar kreeg je drugs aangeboden? *(Meer antwoorden mogelijk)* C03a
- Op school
 - In de omgeving van school

C04 Wapens op school

- C04** Heb je tussen de voorjaars- en zomervakantie **een wapen mee naar school** genomen of **iets dat je als wapen wilde gebruiken**? *(Bijv. een mes, boksbeugel, pepperspray, namaakpistool, enz.)* C04
- Ja
 - Nee

- C04a** Was het gereedschap of iets dat je in je opleiding nodig had? C04a
- Ja, ik had het voor mijn opleiding nodig
 - Nee, ik nam het bewust als wapen mee naar school

- C04b** Hoe vaak had je in die periode een wapen mee naar school? C04b
- 1 tot 5 keer (of ± 1 keer per maand)
 - 6 tot 12 keer (of 2-3 keer per maand)
 - 13 tot 25 keer (of ± 1 keer per week)
 - Vaker dan 25 keer (of meer keer per week)
 - Meeste keren dat ik naar school ging

C04c Welk soort wapen? (Meer antwoorden mogelijk)

C04c

- Stiletto, vlindermes, of ander verboden steekwapen
- Boksbeugel, een ketting of knuppel
- Luchtdrukpistool of namaakpistool
- Vuurwapen (pistool, revolver)
- Pepperspray
- Zakmes of een voorwerp dat je als wapen meenam
- Ander wapen, namelijk: _____

C04d Waarom nam je een wapen mee? (Meer antwoorden mogelijk)

C04d

- Ik voelde me veiliger met een wapen
- Ik ben wel eens bedreigd of mishandeld
- Mijn vrienden/vriendinnen deden het ook
- Het staat stoer / tonen van macht
- Ik weet het eigenlijk niet
- Andere reden, namelijk: _____

C05 Discrimineren en pesten

C05 Ben je tussen de voorjaars- en zomervakantie op of rond school **gediscrimineerd** of **gepest**?

Bv. door een klasgenoot, een andere student, een docent of iemand anders van je school.

C05

- Ja
- Nee

C05a Was het discrimineren of pesten? (Meer antwoorden mogelijk)

C05a

- Discrimineren
- Pesten

C05b Wie deed het? (Meer antwoorden mogelijk)

C05b

- Klasgenoot
- Andere student
- Een docent
- Ander personeel
- Iemand anders (niet van je school)

C05c Hoe vaak ben je in die periode gediscrimineerd of gepest?

C05c

- 1 tot 5 keer (of \pm 1 keer per maand)
- 6 tot 12 keer (of 2-3 keer per maand)
- 13 tot 25 keer (of ongeveer 1 keer per week)
- Vaker dan 25 keer (of meer keer per week)
- Bijna dagelijks

C05d Hoe ben je gediscrimineerd of gepest? (Meer antwoorden mogelijk)

C05d

- Uitgescholden
- Discriminerende of racistische opmerkingen
- Me voor schut zetten
- Niet mee mogen doen / buiten worden gesloten
- Zorgen dat ik mijn schoolwerk niet goed kon doen
- Mijn spullen expres verstoppen, bekladden of vernielen
- Anders, namelijk: _____

C05e Waarom werd je gepest of gediscrimineerd? *Schrijf de belangrijkste reden op.* C05e

C05f Welke invloed had het discrimineren en/of pesten op je? *(Meer antwoorden mogelijk)* C05f

- Ik had er weinig last van
- Ik voelde me daardoor een tijd lang rot
- Ik kon daardoor niet goed leren of opletten in de les
- Ik durfde daardoor haast niet meer naar school
- Ik ging daardoor soms niet naar de les of school
- Ik wilde daardoor met mijn opleiding stoppen
- Een ander negatief gevolg, namelijk: _____

C05g Heb je op school gemeld dat je bent gediscrimineerd of gepest? C05g

- Ja
- Nee

C05h Bij wie heb je het gemeld? *(Meer antwoorden mogelijk)* C05h

- Docent
- Mentor
- Vertrouwenspersoon
- Meldpunt
- Conciërge
- Anders, namelijk: _____

C05i Heeft de school er iets mee gedaan? C05i

- Ja
- Nee

C05j Ben je er tevreden over? C05j

- Ja
- Nee

C06 Bedreiging

C06 Ben je tussen de voorjaars- en zomervakantie op of rond school op één of andere manier **bedreigd**?

Bv. door een klasgenoot, een andere student, een docent of iemand anders. C06

- Ja
- Nee

C06a Wie heeft je bedreigd? *(Meer antwoorden mogelijk)* C06a

- Klasgenoot
- Andere student
- Docent
- Ander personeel
- Iemand anders (niet van je school)

C06b Waarom werd je bedreigd? *Schrijf de belangrijkste reden op.*
Denk aan afpersen, ruzie, vanwege een vriend(in), drugs, je seksuele aard, enz. C06b

C06c Hoe vaak ben je in die periode bedreigd?
..... keer C06c

C06d Welke invloed hadden de bedreiging(en) op je? *(Meer antwoorden mogelijk)* C06d

- Ik had er weinig last van
- Ik voelde me daardoor een tijd lang rot
- Ik kon daardoor niet goed leren of opletten in de les
- Ik durfde daardoor haast niet meer naar school
- Ik ging daardoor soms niet naar de les of school
- Ik wilde daardoor met mijn opleiding stoppen
- Een ander negatief gevolg, namelijk: _____

C06e Heb je op school gemeld dat je bent bedreigd? C06e

- Ja
- Nee

C06f Bij wie heb je het gemeld? *(Meer antwoorden mogelijk)* C06f

- Docent
- Mentor
- Vertrouwenspersoon
- Meldpunt
- Conciërge

C06g Heeft de school er iets mee gedaan? C06g

- Ja
- Nee

C06h Ben je er tevreden over? C06h

- Ja
- Nee

C07 Online pesten/bedreigen

C07 Heeft iemand van je school je tussen de voorjaars- en zomervakantie online proberen te **pesten** of **bedreigen**?

Bijv. door je op sociale media te negeren of buiten te sluiten, uit te schelden of intieme foto's van je ongewenst te delen met anderen.

Sociale media zijn bijvoorbeeld WhatsApp, Snapchat, Skype, Twitter, YouTube, Facebook of online games

C07

- Ja
- Nee

C07a Wie deed het? *(Meer antwoorden mogelijk)* C07a

- Klasgenoot
- Andere student
- Docent
- Ander personeel
- Ik weet niet wie dit heeft gedaan

C07b Wat is er gebeurd? *(Meer antwoorden mogelijk)* C07b

- Iemand heeft me uitgescholden of nare reacties gepost
- Ik ben buitengesloten of genegeerd
- Iemand heeft roddels over me verteld
- Iemand heeft me onder druk gezet / gechanteerd
- Iemand heeft gedaan alsof hij mij was (en zo bijv. berichten gepost of dingen besteld)
- Iemand heeft me bedreigd met geweld
- Iets anders, namelijk: _____

C07c Welke invloed had het op je? *(Meer antwoorden mogelijk)* C07c

- Ik had er weinig last van
- Ik voelde me daardoor een tijd rot
- Ik kon daardoor niet goed leren of opletten in de les
- Ik durfde daardoor haast niet meer naar school
- Ik ging daardoor soms niet naar les of school
- Ik wilde daardoor met mijn opleiding stoppen
- Een ander negatief gevolg, namelijk: _____

C08 Lichamelijk geweld

C08 Is er tussen de voorjaars- en zomervakantie op/rond school **lichamelijk geweld tegen je gebruikt?**

Bv. een student, personeelslid of buitenstaander kan je expres hebben gestompt, geslagen, geknepen, geschopt enz. C08

- Ja
- Nee

C08a Was het een spelletje of was het serieus? C08a

- Een spelletje met elkaar
- Het was serieus

C08b Wie deed het? *(Meer antwoorden mogelijk)* C08b

- Klasgenoot
- Andere student
- Docent / personeel
- Ander (niet van je school)

C08c Waar is het gebeurd? *(Meer antwoorden mogelijk)* C08c

- Op school
- In omgeving van school

- C08d** Hoe vaak is er in die periode lichamelijk geweld tegen je gebruikt? C08d
- 1 keer
 - 2-3 keer
 - 4-5 keer
 - Vaker dan 5 keer
- C08e** Wat is er gebeurd? (*Meer antwoorden mogelijk*) C08e
- Licht geweld (duwen, licht slaan, enz.)
 - Flink geweld (hard slaan, stompen, knijpen, bijten, enz.)
 - Zwaar geweld (verwond, blauw oog, in elkaar geslagen, iets gebroken, enz.)
 - Ander lichamelijk geweld, namelijk: _____
- C08f** Is er een wapen bij gebruikt? (*Meer antwoorden mogelijk*) C08f
- Nee
 - Ja, door de ander¹⁾
 - Ja, door mij²⁾
- C08g** Welke invloed had het geweld op je? (*Meer antwoorden mogelijk*) C08g
- Ik had er weinig last van
 - Ik voelde me daardoor een tijd lang rot
 - Ik kon daardoor niet goed leren of opletten in de les
 - Ik durfde daardoor haast niet meer naar school
 - Ik ging daardoor soms niet naar les of school
 - Ik wilde daardoor met mijn opleiding stoppen
 - Een ander negatief gevolg, namelijk: _____
- C08h** Heb je op school gemeld dat er geweld tegen je is gebruikt? C08h
- Ja
 - Nee
- C08i** Bij wie heb je het gemeld? (*Meer antwoorden mogelijk*) C08i
- Docent
 - Mentor
 - Vertrouwenspersoon
 - Meldpunt
 - Conciërge
- C08j** Heeft de school er iets mee gedaan? C08j
- Ja
 - Nee
- C08k** Ben je er tevreden over? C08k
- Ja
 - Nee
- C08l** Is het door jou of de school bij de politie gemeld? C08l
- Ja
 - Nee

C09 Vernieling en diefstal

C09 Is er tussen de voorjaars- en zomervakantie op of rond school iets van jou **expres vernield of beklad** of is er iets van jou **gepikt of gestolen**? *(Meer antwoorden mogelijk)* C09

- Ja, er is iets vernield of beklad³⁾
- Ja, er is iets gestolen⁴⁾
- Nee

C09a Hoe vaak is er in die periode iets van je vernield of beklad? C09a

- 1 keer
- 2 keer
- 3 keer
- 4 keer of vaker

C09b Wat is er van je vernield of beklad? *(Meer antwoorden mogelijk)* C09b

- Een werkstuk of schoolwerk (bv. gemaakte opdrachten)
- Schoolspullen (boeken, schriften, pennen, tas, enz.)
- Kleding of persoonlijke zaken
- Mijn mobieltje, tablet, of iets van mijn laptop/computer
- Mijn fiets of scooter
- Mijn motor of auto
- Iets anders, namelijk: _____

C09c Hoe vaak is er tussen de voorjaars- en zomervakantie iets van je gestolen? C09c

- 1 keer
- 2 keer
- 3 keer
- 4 keer of vaker

C09d Wat is er van je gestolen? *(Meer antwoorden mogelijk)* C09d

- Geld of je bankpas
- Een werkstuk of schoolwerk (bv. gemaakte opdrachten)
- Schoolspullen (boeken, schriften, pennen, tas, enz.)
- Kleding of andere persoonlijke zaken
- Mijn mobieltje, tablet, of iets van mijn laptop/computer
- Mijn fiets of scooter
- Mijn motor of auto
- Iets anders, namelijk: _____

C09e Heb je op school gemeld dat er iets van je was vernield, beklad of gestolen? C09e

- Ja
- Nee

C09f Bij wie heb je het gemeld? *(Meer antwoorden mogelijk)* C09f

- Docent
- Mentor
- Directie
- Meldpunt
- Conciërge

- C09g** Heeft de school er iets mee gedaan? C09g
- Ja
 - Nee

- C09h** Ben je er tevreden over? C09h
- Ja
 - Nee

- C09i** Is het door jou of de school bij de politie gemeld? C09i
- Ja
 - Nee

C10 Seksuele intimidatie

De volgende vragen gaan over persoonlijke zaken. Je antwoorden blijven anoniem, net zoals de rest van de enquête. Je hoeft dus niet bang te zijn dat iemand te weten komt wat je invult.

- C10** Ben jij tussen de voorjaars- en zomervakantie op of rond school lastig gevallen met **ongewenste seksuele opmerkingen of ander ongewenst seksueel gedrag**? C10
- Ja
 - Nee

- C10a** Waar ging het om? C10a
- Als het niet is voorgekomen, vul dan 0 in.*

	Aantal keer
Ongewenste seksuele opmerkingen	_____
Ongewenste voorstellen tot seksuele handelingen	_____
Je te dicht benaderen of je ongewenst aanraken	_____
Aanranding	_____

- C10b** Wie deed het? *(Meer antwoorden mogelijk)* C10b

	Klasgenoot	Andere student	Docent/personeel	Ander (zit niet op school)
Ongewenste seksuele opmerkingen	☐	☐	☐	☐
Ongewenste voorstellen tot seksuele handelingen	☐	☐	☐	☐
Je te dicht benaderen of ongewenst aanraken	☐	☐	☐	☐
Aanranding	☐	☐	☐	☐

- C10c** Waar ben je in die periode seksueel lastig gevallen? *(Meer antwoorden mogelijk)* C10c
- Op school
 - In omgeving van school

C11b Wie deed het? *(Meer antwoorden mogelijk)*

C11b

	Klasgenoot	Andere student	Docent/personeel	Ander (zit niet op school)
Mij onder druk zetten om naaktfoto's of naaktfilmpjes te sturen terwijl ik dat eigenlijk niet wilde	☐	☐	☐	☐
Iemand heeft seksberichtjes, naaktfoto's of naaktfilmpjes van mij doorgestuurd naar anderen	☐	☐	☐	☐

C11c Welke invloed had het op je? *(Meer antwoorden mogelijk)*

C11c

- Ik had er weinig last van
- Ik voelde me daardoor een tijd lang rot
- Ik kon daardoor niet goed leren of opletten in de les
- Ik durfde daardoor haast niet meer naar school
- Ik ging daardoor soms niet naar les of school
- Ik wilde daardoor met mijn opleiding stoppen
- Een ander negatief gevolg, namelijk: _____

C11d Heb je dit op school gemeld?

C11d

- Ja
- Nee

C11e Bij wie heb je het gemeld? *(Meer antwoorden mogelijk)*

C11e

- Docent
- Mentor
- Vertrouwenspersoon
- Meldpunt
- Conciërge

C11f Heeft de school er iets mee gedaan?

C11f

- Ja
- Nee

C11g Ben je er tevreden over?

C11g

- Ja
- Nee

C11h Is het door jou of school bij de politie gemeld dat je seksueel bent lastig gevallen?

C11h

- Ja
- Nee

“*Loverboys*” proberen jongeren de prostitutie in te lokken. Dat doen ze door ervoor te zorgen dat iemand verliefd op hen wordt. Ze geven veel aandacht en cadeaus. Ook zijn er ‘*lovergirls*’. Dit zijn meisjes die eerst proberen vriendinnen met iemand te worden, om hen daarna in de prostitutie te lokken. Het slachtoffer moet dan seks met anderen hebben voor geld.

C11i Is er onder je beste vrienden of vriendinnen op school iemand die slachtoffer is geworden van een *loverboy* of *lovergirl*? C11i

- Ja
- Misschien, ik weet het niet zeker
- Nee, ik denk het niet

C12 Problemen op je stage of bpv (bol) of in je leerbedrijf (bbl)

C12 Ben je tussen de voorjaars- en zomervakantie **op stage geweest** of **werkte je als bbl'er in een leerbedrijf**? C12

- Ja
- Nee

C12a Heb je op je stagebedrijf of in je leerbedrijf te maken gehad met:

C12b ► pesten of discriminatie door mensen uit dat bedrijf? C12b

- Ja
- Nee

C12c ► bedreiging door mensen uit dat bedrijf? C12c

- Ja
- Nee

C12d ► lichamelijk geweld door mensen uit dat bedrijf? C12d

- Ja
- Nee

C12e ► seksuele intimidatie door mensen uit dat bedrijf? C12e

- Ja
- Nee

C12f Heb je het gemeld dat er iets was gebeurd? C12f

- Ja
- Nee

C12g Bij wie heb je het gemeld? *(Meer antwoorden mogelijk)* C12g

- Bij iemand van het bedrijf
- Bij iemand op school
- Anders, namelijk: _____

C13 LHBTI

C13 Ken jij op je school docenten of studenten die homoseksueel of lesbisch zijn? C13

	Ja	Nee	Weet niet
Docenten van wie je les krijgt	☐	☐	☐
Docenten van wie je geen les krijgt	☐	☐	☐
Studenten uit je klas of lesgroep	☐	☐	☐
Studenten bij jou op school die niet in jouw klas/lesgroep zitten	☐	☐	☐

C14 Vind je dat homoseksuele en lesbische docenten bij jou op school les zouden mogen geven? C14

	Ja, dat vind ik geen probleem	Ja, als ik het maar niet weet	Nee, daar ben ik op tegen	Geen mening
Een homoseksuele docent?	☐	☐	☐	☐
Een lesbische docent?	☐	☐	☐	☐

C15 Hoe zou jij het vinden zelf les te krijgen van een homoseksuele of lesbische docent? C15

	Dat vind ik geen probleem	Dat vind ik niet prettig	Dat zou ik echt niet willen	Geen mening
Een homoseksuele docent?	☐	☐	☐	☐
Een lesbische docent?	☐	☐	☐	☐

C16 Hoe zou jij het vinden dat iemand in je klas homoseksueel of lesbisch is? C16

	Dat vind ik geen probleem	Dat vind ik niet prettig	Dat zou ik echt niet willen	Geen mening
Een homoseksuele klasgenoot?	☐	☐	☐	☐
Een lesbische klasgenoot?	☐	☐	☐	☐

C17 Als jij zelf homoseksueel of lesbisch zou zijn, zouden anderen op school het dan mogen weten? C17

- Ja, iedereen, studenten en docenten
- Ja, maar alleen mijn klasgenoten
- Ja, maar alleen mijn beste vrienden of vriendinnen hier op school
- Nee, niemand
- Dat weet ik niet
- Anders, namelijk: _____

C18 Tot wie voel jij je aangetrokken? C18

- Alleen tot vrouwen
- Vooral tot vrouwen, maar soms ook wel tot mannen
- Ongeveer evenveel tot vrouwen en mannen
- Vooral tot mannen, maar soms ook wel vrouwen
- Alleen tot mannen
- Dat weet ik nog niet
- Anders

D Veiligheidsgevoel

D01 Hoe veilig voel jij je meestal ...

D01

	Ze er on veilig	On veilig	Beet je on veilig	Neu traal	Beet je veilig	Veilig	Ze er veilig
in je klas of in het leslokaal?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
in de gangen of kantine?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
op het schoolterrein of in de stalling?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
in de omgeving van school?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

E Het sociale klimaat op school

E01 Is er op school een gedragsreglement of gedragscode voor studenten?

E01

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

E02 Is in je klas aandacht besteed aan gedragsregels en het omgaan met elkaar?

E02

- Nee
- 1 of 2 keer
- Geregeld
- Vaak

E03 Vind jij dat er meer aandacht moet worden besteed aan goed gedrag en omgangsvormen? (Meer antwoorden mogelijk)

E03

- Ja, bij studenten⁵⁾
- Ja, bij personeel⁶⁾
- Nee, niet nodig⁷⁾
- Geen mening

E04 Is in de les aandacht besteed aan seks en relaties?

E04

- Nee
- 1 of 2 keer
- Geregeld
- Vaak

E05 Vind jij dat er in de les meer aandacht moet worden besteed aan seks en relaties?

E05

- Ja
- Nee, niet nodig
- Geen mening

E06 Gaan je klasgenoten prettig en vriendelijk met jou om?

E06

- (Bijna) iedereen
- De meesten
- Ongeveer de helft
- Een klein aantal
- (Bijna) niemand

E07 Gaan je docenten prettig en vriendelijk met jou om?

E07

- (Bijna) iedereen
- De meesten
- Ongeveer de helft
- Een klein aantal
- (Bijna) niemand

E08 Hoe tevreden ben je in het algemeen over ...

E08

	Zeer <u>ontevrede</u> n	<u>Ontevrede</u> n	Beetje <u>ontevrede</u> n	Neutraal	Beetje tevreden	Tevreden	Zeer tevreden	Weet niet
de sfeer en gezellig- heid op school?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
de sfeer en gezellighei d in je eigen klas?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hoe studenten zich aan regels / afspraken houden?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hoe docenten zich aan regels / afspraken houden?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

E09 Durf jij in de les voor je mening uit te komen ...

E09

	Nooit	Meestal niet	Even vaak wel als niet	Meestal wel	Altijd
tegenover je klasgenoten?	☐	☐	☐	☐	☐
tegenover docenten?	☐	☐	☐	☐	☐

E10 Heb je tussen de voorjaars- en zomervakantie in de les meegemaakt dat een discussie over een bepaald onderwerp uit de hand liep?*Bijv. een discussie waarbij sommige studenten erg fel reageerden of heftige dingen zeiden.* E10

- Nee
- Ja, één keer
- Ja, meerdere keren

E11 Waar ging(en) deze discussie(s) meestal over? (*Meer antwoorden mogelijk*)

E11

- Iets wat in het nieuws was (zoals een aanslag)
- Een oorlog of conflict (zoals Syrië of Israël)
- Verschillen tussen culturen of religies
- Discriminatie
- Vluchtelingen
- Hoe mannen en vrouwen met elkaar moeten omgaan
- Seksuele diversiteit (bijv. homoseksualiteit of transgenders)
- Een persoonlijke ruzie
- Pestgedrag
- Iets anders, namelijk: _____

E12 Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraken over die discussie?

E12

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Ik vond dat de docent goed met die discussie omging	☐	☐	☐	☐	☐
Ik durfde in die discussie voor mijn mening uit te komen	☐	☐	☐	☐	☐
De sfeer bleef door die discussie de rest van de les erg gespannen	☐	☐	☐	☐	☐
In onze klas worden ingewikkelde onderwerpen nooit besproken	☐	☐	☐	☐	☐

F Betrokkenheid bij ongewenst gedrag**F01a** Heb jij tussen de voorjaars- en zomervakantie op school zelf ...*Vul per onderwerp in of je dit hebt gedaan.*

F01a

	Nee	Ja
iemand gepest of gediscrimineerd?	☐	☐
iemand bedreigd?	☐	☐
iemand online gepest, gediscrimineerd of bedreigd?	☐	☐
lichamelijk geweld tegen iemand gebruikt?	☐	☐
spullen van iemand vernield of beklad?	☐	☐
spullen van iemand gestolen?	☐	☐
een docent of ander personeel uitgescholden?	☐	☐
lessen of werkgroepen expres verstoord?	☐	☐
spullen van de school vernield?	☐	☐
spullen van school gestolen?	☐	☐

F01b Heb jij tussen de voorjaars- en zomervakantie op school zelf ... (Meer antwoorden mogelijk)
Geef aan (van) wie.

F01b

	Een student	Een docent	Ander personeel
gepest of gediscrimineerd? ⁸⁾	☐	☐	☐
bedreigd? ⁹⁾	☐	☐	☐
online gepest, gediscrimineerd of bedreigd? ¹⁰⁾	☐	☐	☐
lichamelijk geweld tegen iemand gebruikt? ¹¹⁾	☐	☐	☐
spullen van iemand vernield of beklad? ¹²⁾	☐	☐	☐
spullen van iemand gestolen? ¹³⁾	☐	☐	☐
een docent of ander personeel uitgescholden? ¹⁴⁾	☐	☐	☐
lessen of werkgroepen expres verstoord? ¹⁵⁾	☐	☐	☐
spullen van de school vernield? ¹⁶⁾	☐	☐	☐
spullen van school gestolen? ¹⁷⁾	☐	☐	☐

F02 Heb jij tussen de voorjaars- en zomervakantie last gehad van ...

F02

	Nee	1 à 2 keer	3 à 5 keer	6 à 10 keer	Vaker
medestudenten die lessen of werkgroepen verstoorden?	☐	☐	☐	☐	☐
druggebruikers of drugverkopers in of rond school?	☐	☐	☐	☐	☐

G Veilige voorzieningen

G01 Is er bij jou op school ...

G01

	Ja	Nee	Weet niet
een vertrouwenspersoon?	☐	☐	☐
een meldpunt voor pesten, geweld, diefstal, enz.?	☐	☐	☐

G02 Vind je het **wenselijk** dat bij jou op school ...

G02

	Ja	Nee	Weet niet
er voor alle studenten kluisjes zijn?	☐	☐	☐
er toegangscontrole is bij de ingangen?	☐	☐	☐
ordepersoneel gedrag van studenten in de gaten houdt?	☐	☐	☐
er camera's zijn bij ingangen?	☐	☐	☐
er camera's zijn in gangen en kantine?	☐	☐	☐
er camera's zijn in de stalling / op het parkeerterrein?	☐	☐	☐

G03 Hoe tevreden ben je in het algemeen over ...

G03

	Zeer <u>o</u> ntevrede n	<u>O</u> ntevrede n	Beetje <u>o</u> ntevrede n	Neutraal	Beetje tevreden	Tevreden	Zeer tevreden	Weet niet
de veiligheid in school?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
de veiligheid op het terrein en in de stalling?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
de veiligheid in de school- omgeving ?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Dit is het einde van de vragenlijst. Bedankt voor je medewerking!

Lijst met gebruikte afkortingen

Aoc	Agrarisch opleidingscentrum
Bbl	Beroepsbegeleidende leerweg
Bol	Beroepsopleidende leerweg
Bpv	Beroepspraktijkvorming
BRON	Basisregistratie Onderwijsnummerbestanden
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
Echo	Expertisecentrum Beroepsonderwijs
G4	Vier grootste steden Nederland (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag)
JOB	Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs
LAKS	Landelijk Aktie Komitee Scholieren
LHBT	Lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
Po	Primair onderwijs
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Roc	Regionaal opleidingscentrum
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
SPSS	Statistical Program Social Sciences
Vo	Voortgezet onderwijs

